

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI FİNANSAL PİYASLARIN VE FOREX
PİYASALARININ GELİŞİMİ: TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Sidre KÜÇÜK

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2012

TÜRKİYE CUMHURİYETİ
ÇUKUROVA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

ULUSLARARASI FİNANSAL PİYASLARIN VE FOREX
PİYASALARININ GELİŞİMİ: TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Sidre KÜÇÜK

DANIŞMAN: Prof.Dr. Hatice DOĞUKANLI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ADANA, 2012

ÖZET

FOREX PİYASALARININ GELİŞİMİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUMU

Sidre KÜÇÜK

Yüksek Lisans Tezi, İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI

Aralık 2012, 104 Sayfa

Forex piyasası, Bretton Woods sisteminin resmen sona erdiği yıl olan 1974 yılında, dünya ekonomisinin dalgalı kura geçişiyle önemli olmaya başlamıştır. 1974 yılından bu yana, artan, günlük işlem hacmi ile birlikte, şuan dünyanın en büyük para piyasalarından biridir. Forex piyasalarının katılımcıları; merkez bankaları ve özel bankalar olabileceği gibi aynı zamanda ufak birikimleri olan yatırımcılardır.

Forex piyasasının kendine özgü işleyişi vardır. Örneğin; pip, spread ve parite gibi bazı temel terimleri bilmek gerekmektedir. Temel terimleri öğrenildikten sonra forex piyasasını anlaşılması daha kolay olacaktır. Ayrıca bu piyasalarda işlem yapan yatırımcıların bu piyasayı iyi analiz etmeleri gerekmektedir.

Forex piyasasında iki çeşit analiz yöntemi bulunmaktadır. Bu analiz yöntemleri temel ve teknik analizlerdir. Temel analiz; makroekonomik veriler ile piyasanın analiz edilmesidir. Bu çalışmada; önemli birkaç makroekonomik veri ele alınıp, açıklanmıştır. Teknik analiz ise; grafikler yardımıyla ya da göstergeler ile piyasanın analiz edilmesi ve geleceğe dönük tahminler yapılmasıdır. Çalışmanın önemli bir kısmı teknik analize ayrılmıştır. Bunun temel sebebi; teknik analizin, forex yatırımcıları tarafından çok fazla kullanılıyor olması ve temel analize göre daha önemli olmasıdır.

Bu çalışma; forex piyasası ile ilgili teorik bilgiler içermesinin yanı sıra bu piyasanın işleyişine ilişkin bilgileri içermektedir. Türkiye'de SPK tebliği, bu piyasanın gelişimi ayrıca forex piyasalarının Türkiye'de nasıl algılandığına ilişkin bir anket çalışmasına da yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Forex Piyasaları, SPK Mevzuatı, Türkiye

ABSTRACT**DEVELOPMENT OF FOREX MARKETS AND STATEMENT OF TURKEY****Sidre KÜÇÜK****Master's Thesis, Business Department****Supervisor: Prof. Dr. Hatice DOĞUKANLI****December 2012, 104 Pages**

Forex market has become important since Bretton Woods system officially was ended in 1974 when the world economy turned into floating exchange rate. Since 1974 it has been one of the strongest money market now with the increasing daily trading volume. The participants of Forex market may be central banks and private banks or the participants with little accumulation of funds.

Forex market has its specific functions. For instance you are supposed to know the basic structures like pip, spread and parity. It will be easier to understand the Forex market when the basic structures are learned. Also the analysts in these markets should analyse the market well.

In the Forex market there are two methods of analysis. These analysis methods are the basic and technical ones. The basic analysis is the analysis of the market with macroeconomic data. In this work a few important macroeconomic data is handled and explained. The technical analysis is to analyse the market with the help of graphics or index and form estimates for the future. The remarkable part of the work has been separated to the technical analysis. The main reason for this is that the technical analysis are commonly used by the Forex investors and it is more important than than the basic analysis.

This study includes not only theoretical knowledge on the Forex Market, as well as contains information on the functioning of this market. Turkish Capital Markets Board Communique contain information about development of this market and also are given a survey on the perception of the forex markets in Turkey.

Key Words: Forex Markets, Information of Turkish Capital Market Board Communique, Turkey

ÖNSÖZ

Finansal serbestleşmenin artması ve piyasaların gelişimi, yenilikleri beraberinde getirmiştir. Teknolojinin de gelişimi ile birlikte hisse senedi, tahvil, döviz gibi yatırım araçlarına uluslararası alanda ulaşım kolaylaşmış, döviz piyasalarında 24 saat boyunca online olarak işlem yapabilme fırsatı ortaya çıkmıştır. Finans piyasaları her geçen gün daha geniş kitlelere hitap etmektedir ve bunların başında 4,2 trilyon(2012, Mart ayı itibariyle) dolar günlük işlem hacmi ile Forex gelmektedir.

Finans piyasalarının uluslararası olmasının sonucu olarak, finansal araç çeşitliliği artmış, finansal sistemin içindeki kurumlar gelişmiş ve bu da piyasaya dahil olan yatırımcı sayısını artırarak bu piyasaların gelişmesine katkı sağlamıştır.

Bu çalışmanın amacı; dünyanın en büyük piyasalarından olan, Forex piyasasının gelişimini ve Türkiye'deki durumunu yakından incelemektedir. Bu amaçla bir anket çalışmasının sonuçlarına yer verilmektedir.

Bu çalışmanın oluşmasında ve gelişmesinde katkılarda bulunan danışman hocam Sayın tez danışmanım Prof. Dr.Hatice DOĞUKANLI'ya, öneri ve yardımlarıyla tez çalışmama önemli katkılar sağlayan değerli jüri üyeleri: Doç. Dr. Serkan Yılmaz KANDIR, Yrd. Doç. Dr. Zuhale ERGEN'e teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca tez çalışmam da bana önemli zamanlarını ayırarak yardımcı olan Doç.Dr. Kemal Can Kılıç'a ve çalışmalarım sırasında benden hiçbir desteği esirgemeyen sevgili annem ve babam, Engin ve Mehmet KÜÇÜK'e, kardeşlerim Ahmet Eralp ve Fethi Namık KÜÇÜK'e ve Forex piyasasını öğrenmemde önemli katkısı olan sevgili arkadaşlarım Alexander ANTONOV, İbrahim KOÇAK ve Fırat GÜL'e sonsuz teşekkür ederim.

Adana, 2012

Sidre KÜÇÜK

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	i
ABSTRACT.....	ii
ÖNSÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLolar LİSTESİ.....	viii
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	ix
EKLER LİSTESİ	x

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi	1
---------------------------------------	---

İKİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

2.1. Paranın Tarihi.....	3
2.2. Altının Tarihi	4
2.3. Bretton Woods	6
2.4. Euro'nun Ortaya Çıkışı.....	8
2.4.1. Delors Raporu.....	8
2.4.2. Maastricht Anlaşması	8
2.4.3. Euro'ya Geçiş	9
2.4.4. Avrupa Merkez Bankasının Rolü ve Politikası	10
2.4.5. Global Sistemde Euro'nun Rolü.....	11
2.5. Forex Piyasası Ve Gelişimi.....	11

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FOREX PİYASASININ GELİŞİMİ

3.1. SPK Mevzuatı Öncesi Türkiye de Forex Piyasası	14
3.2. Türkiye'de Forex Denetimi	19
3.3. Denetim Sonrasında Yatırımcı Ve Şirketlerin Durumu	19
3.4. SPK Mevzuatı	20
3.5. SPK Mevzuatını Değerlendirme	23

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FOREX PİYASASININ İŞLEYİŞİ

4.1. Forex Piyasaları Katılımcıları	27
4.1.1. Merkez Bankaları	27
4.1.2. Para Piyasaları	29
4.1.3. Market Maker (Piyasa Yapıcı)	31
4.1.4. Yatırımcılar	32
4.1.5. Özel Kişiler	32
4.2. Forex Piyasasının İşleyişi	32
4.3. Forex Piyasasında Kullanılan Temel Kavramlar	33
4.3.1. Parite	33
4.3.2. Pip	34
4.3.3. Spread	34
4.3.4. Kaldıraç Sistemi	34

BEŞİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASINDA ANALİZ YÖNTEMLERİ

5.1. Temel Analiz	36
5.1.1. Temel Analizde Kullanılan Göstergeler	37
5.1.1.1. Tarım Dışı İstihdam	37

5.1.1.2. Tüketici Güven Endeksi (CPI).....	37
5.1.1.3. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla	38
5.1.1.4. Merkez Bankaları ve Faiz Oranları	39
5.2. Teknik Analiz.....	40
5.2.1. Teknik Analizde Kullanılan Grafikler	41
5.2.1.1. Çizgi Grafik	41
5.2.1.2. Çubuk Grafik	41
5.2.1.3. Mum Grafik	42
5.2.2. Destek ve Direnç	43
5.2.3. Forexte Trend Kavramı.....	44
5.2.4. Teknik Analizde Kullanılan Göstergeler	45
5.2.4.1. Hareketli Ortalama	45
5.2.4.2. Stokastik	46
5.2.4.3. MACD – Moving Average Convergence/Divergence	48
5.2.4.4. Momentum.....	48
5.2.4.5. RSI	49
5.2.4.6. Zarf Eğrileri	49
5.2.4.7. Bollinger Bandı.....	50
5.2.4.8. Emtia Kanalı Endeksi (CCI).....	52
5.2.5. Teknik Analizde Kullanılan Formasyonlar	53
5.2.5.1. Omuz – Baş – Omuz Formasyonu	53
5.2.5.2. Çift Alt ve Çift Üst.....	54
5.2.5.3. Kap Formasyonu	54
5.2.5.4. Üçgen Formasyonu	55
5.2.5.5. Bayrak Formasyonu	57
5.2.5.6. Çivi Formasyonu.....	57

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYE’DE FOREX YATIRIMCILARI ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI

6.1. İstanbul’da Faaliyette Bulunan Forex Şirketlerinde Yatırım Yapanların Forex Piyasasına Yönelik Algılamalarının Değerlendirilmesi	59
6.1.1. Çalışmanın Amacı	59

6.1.2. Çalışmanın Yöntemi.....	59
6.1.3. Çalışmanın Bulguları.....	59

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	81
EKLER	85
ÖZGEÇMİŞ	104

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1: Euro'ya dahil olan ülke paralarının Euro karşısındaki değerleri	10
Tablo 2: Forex Piyasası Yatırımcılarının Yatırım Aracı Tercihleri.....	60
Tablo 3: Forex Yatırımcıların Risk Alma Yüzdeleri	62
Tablo 4: Forex piyasalarında yatırım yapma süresi ve şirket araştırmaları yapıp yapılmadığı	70
Tablo 5: Yatırım Miktarına Göre Kaldıraç Oranı	76

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 1. Mum Grafiği	43
Şekil 2. Trend Örneği.....	45
Şekil 3. Stokhastic.....	47
Şekil 4. Zarf Eğrileri	50
Şekil 5. Bollinger Bandı.....	51
Şekil 6. Emtia Kanalı Endeksi.....	52
Şekil 7. Çift Alt.....	54
Şekil 8. Kap Formasyonu	54
Şekil 9. Üçgen Formasyonu	55
Şekil 10. Bayrak Formasyonu	57
Şekil 11. Yatırımcının Forex Firması Tercihi	61
Şekil 12. Yatırımcının Forexi Öğrenişi.....	63
Şekil 13. Yatırımcının Forexi Tercihi	64
Şekil 14. Yatırımcının SPK Bilgisi.....	65
Şekil 15. Yatırımcının Sinyallere Bakışı.....	66
Şekil 16. Yatırımcıların Gözünde Forex.....	67
Şekil 17. Yatırımcıların Kullandığı Analiz	68
Şekil 18. Yatırımcının Kullandığı Grafik.....	69
Şekil 19. Yatırımcıların Sermayelerini Takibi	71
Şekil 20. SPK Mevzuatı Hakkında Bilgi Düzeyi	72
Şekil 21. Yatırımcıların Yatırımlarını Artırma Arzusu.....	73
Şekil 22. Platform Tercihi	74
Şekil 23. Yatırımcıların Swap Beklentisi.....	75
Şekil 24. Yatırımcının İşlem Alt Yapı Tercihi	77
Şekil 25. Yatırımcının Spread Tercihi	78

EKLER LİSTESİ

	Sayfa
EK 1. Anket Formu	84
EK 2. SPK Mevzuatı.....	89

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1.1 Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmada; Ağustos 2011 tarihinden itibaren Sermaye Piyasası Kurul'u tarafından denetime tabi tutulan, Forex piyasası ele alınmıştır. Bu çalışmanın amacı; Türkiye'de forex piyasasında işlem yapan yada yapmayı düşünen yatırımcıların bu piyasaya bakışının incelenmesidir. Şu ana kadar; Türk yatırımcısının forex piyasaya bakışını inceleyen başka bir kaynak olmaması bu çalışmanın önemini arttırmaktadır. Türk yatırımcısının yeni tanıştığı bu piyasanın gözlemlenmesi amaçlanmıştır.

Yabancı para biriminin başka bir yabancı para birimine değişim oranını veren forex piyasası, 1977 yılından itibaren yükselen işlem hacimleri ile dikkat çekmektedir. Dünyanın en büyük para piyasası olan Forex piyasası, hem katılımcıları, hem de ekonomik düzen içerisinde oluşturduğu etkiler bakımından, küreselleşen dünya ekonomisinde oldukça önemli bir yere sahiptir.

Çalışma yedi bölümden oluşmaktadır. Genel olarak birinci bölümde; araştırmanın amacı ve önemine yer verilmiştir. İkinci bölümünde paranın ve altının tarihi, dalgalı kura geçiş süreci ve Forex piyasasının oluşumu ele alınmıştır. Bu süreç içerisinde oldukça önemli bir yer edinen Euro'nun ortaya çıkışına da değinilmiştir. Üçüncü bölümde; SPK Mevzuatı Öncesi Türkiye'nin Forex İle tanışması, Türkiye'de Forex denetimi ve denetim sonrası yatırımcı ve şirketlerin durumları ele alınmıştır. Daha sonra; bu durumun Türkiye'de ki etkilerini inceleyebilmek adına genel bir değerlendirme yapılmıştır. Dördüncü bölümde; dünyanın en büyük para piyasası olan forex'in katılımcıları ve piyasanın işleyişi ele alınmıştır. Ayrıca; bu bölümde, forex piyasasının nasıl dünyanın en büyük para piyasası olduğunun sorusuna cevap bulunurken, kısaca da bir giriş yapılmaya olanağı sağlanmıştır. Üçüncü bölümün son kısmında; forex piyasası ile ekonomi literatürüne eklenmiş olan kavramlarda açıklanmıştır. Beşinci bölümde ise; forex piyasasında işlem yapanların kullandığı temel analiz ve teknik analiz kavramları ele alınmıştır. Piyasayı anlamının yanı sıra, piyasada fon yönetiminin de anlaşılması sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca bu kısımda çeşitli işlem stratejilerine yer verilerek, piyasaya giriş yapanlara kaynak sağlanması amaçlanmıştır. Altıncı bölümde Türkiye'de forex piyasasının durumu incelenmiş ve forex piyasasında

işlem yapan kişilere ve yatırımcılara yönelik bir anket çalışmasına yer verilmiştir. Bu anket çalışmasının yapılmasında ki temel amaç; 2011 yılı itibari ile ülkemizde yasal bir çerçeveye dahil edilen Forex piyasasında, yatırımcıların beklentileri, piyasaya bakış açıları ve yatırım yaparken önem verdikleri hususları öğrenilmeye çalışılmıştır. Yedinci ve son bölümde ise; sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

Forex piyasasında; 1977'de gündüz işlemlerinin hacmi 5 milyar dolarken, 10 yıl sonra 600 milyara ve 1992'de 1 trilyon dolara ulaşmıştır. 2012 yılı Ağustos ayı itibariyle ise 4.5 trilyon dolarlık işlem hacmi oluşmuştur. Türkiye'de ise 2011 yılından bu yana ; İMKB ve VOB'un işlem hacmi geçilmiştir. Bu rakamlar ışığında; forex piyasasının zamanla nasıl bir gelişme kaydettiğini açıkça görülmektedir. Tez çalışmasında; bu derece önemli bir piyasanın, literatüründen başlanmış, gelişimi ve işleyişine kadar bütün detaylara yer vermeye çalışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASI VE TARİHSEL GELİŞİMİ

Bu bölümde paranın tarihi, altının tarihi, Bretton Woods sistemi, Euro'nun ortaya çıkışı ve forex piyasasının gelişim süreci ele alınacaktır.

2.1.Paranın Tarihi

İktisadi hayatta önemli fonksiyon ifa eden para, bir kısım araştırmacı ve tarihçiler tarafından ateşin keşfi ve harflerin icadı gibi, yine bir kısım araştırmacılar tarafından iktisadi hayatın dayandığı temel taşı veya bu damarlardan akan kan gibi değerlendirilmektedir (Watson, 1953, s.309).

Paranın tarihi, insanların ihtiyaçlarını karşılamak için birbirleriyle çeşitli nesnelere değiş tokuş yapmalarıyla başlar. Değiş tokuş esnasında, örneğin ekmek almak isteyen ayakkabıcı fırıncıya ayakkabı vermek ister, fakat fırıncının ayakkabıya değil, gömleğe ihtiyacı vardır. Ortaya çıkan sorunun ve benzerlerinin basit çözümü para ile olmuştur. Para, herşeyin değerini ölçebilen evrensel bir eşdeğerdir (Antonov, 2011, s. 33). Kavram olarak, paraya olan ihtiyaç ise asla azımsanamaz. Para, farklı etnik kökenlerin biraraya gelmesinin ve ilk devletlerin kurulmasının sebepleri arasında yer almaktadır. Para sayesinde alışverişi yapılan nesne “mal”, taraflar “alıcı” ve “satıcı” ve elde ettikleri kazançlar da “sermaye” haline gelmiştir. O zamandan beri de herhangi bir malın değeri para ile ölçülmektedir. Dahası, para ile ifade edilen mallar değerlerini de kaybetmezler. Örneğin, bugün belli bir fiyata satılan et birkaç gün sonra bozulup para etmese de, eğer bugün satılırsa da elde edilen para gelecekte yeni et almak için kullanılabilir.

İlk çağlarda ticari faaliyet gelişmiş olmasına rağmen, ticarete yüzyıllarca para kullanılmamış, mübadeleler takas (trampa) şeklinde yapılmıştır. Takas, alışverişte bir mal bedelinin başka bir malla ödenmesidir. Takas, ilk çağlarda, insanların aldıkları ve sattıkları kıymetini belirleyecek bir değer ölçü olmaksızın yürütülmüştür. Sistemin uzun müddet böyle devam etmesi, kıymetin bir rakamla ifade edilmediği bir ortamda dayanılabilecek tek ölçü fayda olduğundan, genelde tüccarların karlı çıkmasına sebep olmuştur. Kısacası takas usulü, ticaret tecrübesine sahip olmayan kimseler arasında

fahiş karlara zemin hazırlamıştır. Bu sistem, tacirler lehine olduğundan, ticaretin gelişmesinde merhale kaydetmiş toplumlarda dahi, uzun müddet devam etmiştir. Durum böyle olmasına rağmen takas sistemi, taşıdığı çeşitli zorluklar ve sakıncalar sebebiyle daha sonraki dönemlerde terk edilmiştir. Sistem, ticaret hayatında belirli bir kolaylık sağlamış olmasına rağmen şu sakıncaları ve güçlükleri beraberinde getirmiştir (Ergin, 1969, s.19).

Bilinen en ünlü alışveriş öykülerinden biri Peter Minuit'in 1626'da yaptığıdır. 24 Dolarlık değersiz incik-boncuk karşılığında Manhattan'da bir ada satın almıştır. 1993'te ise, bu adanın değerinin 50.4 milyar Dolar olduğu tahmin edilmektedir. Eski Roma'da tuz bulunmadığından ve yiyeceklerin saklanması gerektiğinden askerlere maaşları tuz olarak verilmekteydi. Avrupa'da 1393'te ithal edilen baharatlar çok değerli görüldüklerinden ve az bulduklarından yarım kilo zencefil karşılığında bir gemi almak mümkündü. Bugün ise zencefilin kilosu 6 Dolardan satılmaktadır (Antonov, 2011, s.34).

Tarihteki ilk madeni para basımının M.Ö VII. Yüzyılda Anadolu'da Lidyalı'lar tarafından yapıldığı bilinmektedir. Tarihteki ilk madeni para olma özelliği taşıyan Lidya parası, darp suretiyle basılmıştır. Sabit bir alt kalıp üzerine konan madeni pula hareketli bir üst kalıp yerleştirilerek, bir çekiçe vurmak suretiyle darp gerçekleştirilmiştir (<http://www.darphane.gov.tr> (Erişim Tarihi:07.05.2012)).

Baharat ve ipek yolu Anadolu'dan geçerek Avrupa'ya ulaşmıştır. Ancak, Avrupa'ya ipek getiren Çinli tüccarlara nasıl ödeme yapılacağı sorun olmaktadır. Bu problem, ilk defa 19. yüzyılda sistematik bir şekilde çözülmeye başlanmıştır.

2.2. Altının Tarihi

Yüzyıllar boyunca önemli bir değer saklama birimi olan, geçmişten günümüze para ve mücevherat yapımında kullanılan altın, son yıllar itibarıyla sahip olduğu özelliklerden dolayı endüstriyel alanda da kullanılmaya başlanmıştır (Aslan, 1999, s. 4).

Kendine has birçok özelliği olan bu kıymetli maden yatırım, tasarruf, süs eşyası ve değişim aracı olarak 7000 yıldan beri kullanılmaktadır. En eski altın üreticileri Mısırlılar olup M.Ö. 2000 yıllarında saf altını elde etmeleri ile Mısırlılar altın madenciliğinin önce Anadolu ve Arap Yarımadasına, sonra da Etiyopya üzerinden Afrika'ya yayılmasına vesile olmuşlardır. M.Ö. 3900 yıllarında birleştirdikleri ısıtma teknikleri sayesinde elde ettikleri altını eritmeye ve işlenebilecek hale getirmeyi

başarmışlardır. M.Ö. 3100 yıllarında standart altın külçelerinin basımına ve ödeme aracı olarak kullanılmasına başlamışlardır. Lidya, İran ve Makedonya medeniyetleri altın madenini para basımında kullanmışlardır (Fidan,2005, s.30).

Altın ticaretinde, kullanılan ağırlık birimine “troy” denilmekteydi. Bir Troy Ons:31,10348079 grama eşittir. Ancak kullanım dilinde “ons” olarak uluslararası piyasalarda yer bulmaktadır. Ons tüm dünyada altın için kullanılan ağırlık birimi olmakla beraber gram, kilo ve ton kavramlarının da kullanıldığı yerlere rastlamak mümkündür. Ortadoğu’da ise Tola (11,66338gr) terimi kullanılmaktadır (Özgül, 1992, s. 2).

Dünya tarihindeki kayıtları göz önünde bulundurulduğunda, altının Mısır hükümdarları döneminde, M.Ö. 3200 yıllarında, darphanelerde eşit boyda çubuklar halinde çekilerek para olarak kullanıldığı görülmektedir. M.Ö. 550 yıllarında ise Lidya Kralı Krezos tarafından altının para olarak basılmasından sonra ticarete artış olmuştur (<http://www.galerigold.com> (Erişim Tarihi:01.02.2011)).

Yüzyıllar boyunca gücün ve zenginliğin sembolü olan altın, geçmişte daha çok para olarak düşünülmüşse de, günümüzde kuyumculukta, yatırım aracı olarak ve gittikçe yaygınlaşan endüstriyel alanlarda kullanılmaktadır.

Altın, geçmiş dönemlerde, öncelikle ağırlıkları resmi mercilerce damgalanmış külçeler halinde bir değişim aracı olarak kullanılmış ve daha sonralar sikke olarak doğrudan para işlevi görmüştür. Altın, 15. ve 18. yüzyıllar arasında Merkantilist sistem döneminde zenginliğin ana unsuru olarak görülmüş ve ihracatın artırılmasının sonucu olarak ülkeye olan altın girişinin artması ile bir ülkenin refah ve zenginlik düzeyinin yükseleceği belirtilmiştir. 18. yüzyılda merkantilist düşünce sistemine tepki olarak doğan klasik sistemde para arzı doğrudan altın miktarı ile belirlenmiştir. 18. ve 19. yüzyılda ülkelerde para sisteminin temelini oluşturan altın, çevrilebilen para olarak benimsenmiştir. Bu sistemde 35 ABD dolarlık sabit bir fiyat üzerinden 1 ons altına bağlanmıştır. Daha sonra altının dolar karşısındaki değerini zorlaması ile Merkez bankaları çift altın piyasasını kurmayı kabul etmişlerdir. ABD’de ödemeler dengesi açıklarının artması ve altın rezervlerinin azalmasının sonucu olarak doların altına olan çevrilebilirliği 1971’de kaldırılmıştır. Altın, petrol fiyatlarındaki aşırı artışlar neticesinde, uluslararası piyasalarda mali kaynak fazlalığının yatırıldığı bir spekülatif yatırım aracı halini almıştır (Aslan, 1999, s. 6-7).

2.3. Bretton Woods

Dünya savaşları sırasındaki ekonomik düzensizlikler ve istikrarsız bir uluslararası sistem yapısı, bununla birlikte uygulanan altın standardının yarattığı aksaklıklar ve büyük Dünya Ekonomik Bunalımı, uluslararası parasal sistemin yeni bir temel etrafında oluşturulmasını zorunlu kılmıştır (Eğilmez, 1996, s.18). Savaş sonrası dönemde görülen en büyük gelişme, özel sektör piyasalarındaki ekonomik büyümedir. Likiditenin uluslararası kurumlar tarafından sağlanamayacağı beklenirken, düzenleme sorunu ortadan kalkmamış ve uluslararası finans ülkeler arası düzenlemeyi sağlayacak kurumlara ihtiyaç duymuştur (James, 1996 s.617).

Yeni bir parasal sistem yaratmak üzere, ABD'nin Bretton Woods kasabasında yapılan toplantıda, ABD dolarına ve onun aracılığı ile dolaylı yoldan altına dayalı parasal sistem üzerinde anlaşılmıştır (Doğukanlı, 2012, s.23).

Sistemin yapılandırma sürecinde düzenlenen Para Fonunun kuruluş amacı ana sözleşmenin birinci maddesinde aşağıda belirtilen altı nokta da özetlenmiştir; Uluslararası parasal işbirliğini teşvik etmek, uluslararası ticaretin gelişmesini ve dengeli büyümesini kolaylaştırmak, kambiyo istikrarını teşvik etmek ve üyeler arasında düzenli kambiyo ilişkileri sağlamak, üye ülkelerin aralarındaki cari işlemlerin yürütülebilmesi için çok yönlü bir ödemeler sisteminin kurulması ve dünya ticaretini daraltıcı kambiyo kontrollerinin kaldırılmasını desteklemek, fon kaynaklarını işlevsel dağıtarak dış ödemeler dengesizliklerin düzeltilmesi, yukarıda sayılan amaçlara paralel olarak üye ülkelerin uluslararası ödemeler dengelerinde meydana gelebilecek dengesizliklerin derecesini azaltmak ve süresini kısaltmak (Turan,1980,s.90).

Anlaşmayı onaylayan ülkeler paralarını sabit bir kurdan ABD dolarına bağlamış ve bu sabit kura da “dolar paritesi” denilmiştir. ABD doları ise altına bağlanmıştır. Buna göre 1 ons altın 35 ABD dolarına eşitlenmiştir. Öte yandan ABD Merkez Bankası, yabancı merkez bankalarına arz edecekleri dolarlar karşılığında altın satma taahhüdü altına girmiştir (Doğukanlı, 2012, s.24).

Bretton Woods sistemi, üye ülkeler arasındaki kur değişimlerinin mümkün olduğu kadar düzenlenmesini, yabancı paralarla serbest ticaret yapılmasının önündeki gerek devlet kontrolleri gerekse cezai tehditlere dayalı engellerin kaldırılmasını amaçlamıştır. Ancak bir taraftan ABD'nin kronikleşen ve büyüyen dış ödemeler dengesi açıkları, diğer taraftan bir anahtar paraya bağlı kalan uluslararası para sisteminin karşılaştığı temel dengesizlikler, sistemin zayıf unsurlarını oluşturmuştur (Akdiş, 2000, s.18).

ABD'nin 1971 yılında bir yandan doların konvertibilitesini kaldırılması, öte yandan dış ticareti kısıtlayıcı önlemler alması karşısında, ABD ile gelişmiş ülkeler arasında pazarlıklar başlamıştır. ABD, Batılı ülkelerin paralarının değerini yükseltmelerini (revalüasyon) istiyordu. Nihayet, dünya ticaretinde önemli yer ve role sahip ülkelerle ABD arasında Washington'daki Smithsonian Enstitüsünde 1971 yılında bir anlaşma imzalandı (Dinler, 1977, s.504).

Smithsonian Anlaşmasına göre, doların dış değeri % 7.89 oranında düşürülmüş ve ABD daha önce koyduğu % 10'luk ithalat vergisi kaldırılmıştır. Ayrıca, Bretton Woods sistemine göre, hükümetlerin dolar karşısında paralarının dalgalanma marjı % ± 1 'den, % ± 2.25 'e çıkarılmıştır (Dinler, 1977, s.504).

ABD, 12 Şubat 1973 yılında doları yeniden % 5 oranında devalüe etmiştir. Böylece, 1 ons altın, 44.22 dolara yükselmiştir. Bunun üzerine AET ülkeleri, paralarını sabit kur üzerinden birbirlerine bağlamış ve dolar karşısında ortak dalgalanmaya bırakma kararı almışlardır. Topluluk ülkelerini, öteki gelişmiş ülkelerin (Japonya, Norveç, İngiltere v.s.) paralarını dolar karşısında dalgalanmaya bırakmaları izledi. Böylece, Bretton Woods sistemi tamamen çökmüştür (Dinler, 1977, s.504).

Bretton Woods'ta belirlenen altın kambiyo standardı ve sonrasında ki sabit döviz kuru sisteminin sona ermesi ile bütün ülkeler dalgalı kur sistemine geçmişlerdir. Ancak gerek tümüyle dalgalı bir kur sisteminin belirlenememesi ve gerekse dolar, sterlin, mark gibi belli başlı paralara bağlı olarak belirlenen kurlarda istikrar sağlanamaması yine sorunlar doğurmuştur. Bu durum uluslararası finansal sistemde reform çalışmalarını da gündeme getirmiştir. Bu çalışmalar ise Uluslararası Para Fonu'na yeni görevler yüklemiştir (Akdiş, 2000, s.19).

2.4. Euro'nun Ortaya Çıkışı

2.4.1. Delors Raporu

1988 Hanover zirvesinde Jacques Delors'un başkanlığında ve başlıca merkez bankalarının direktörlerinden oluşan bir komiteye ekonomik ve parasal birliğin kurulması için alınması gereken önlemleri içeren bir rapor hazırlanması görevi verilmiştir. Delors Komitesi parasal genişleme için üç ön koşulun gerektiğini belirtmiştir. Bu koşullar parasal birliği geliştirmek için yeterli olduğu halde Delors Raporu, ayrıca; ortak bir para biriminin kabulünü de tavsiye etmiştir. Rapora göre ortak para birimi "parasal birliğin doğal ve istenen biçimde gelişimi için" gerekliydi. Delors Raporu Ekonomik ve Parasal Birliğin gerçekleşmesi için üç aşama tespit etmiştir (Doğukanlı, 2012, s.34).

Birinci aşama; iç pazarın tamamlanmasını, Avrupa Birliği içindeki bölgesel farklılıkları azaltacak önlemlerin alınmasını, makroekonomik politikaların eş güdümünün artırılmasını ve Döviz Kontrol Mekanizmasının öngördüğü ± 2.25 bandına tüm üyelerin bağlı kalmasını öngörmekteydi (Doğukanlı 2012 s.34).

İkinci aşamada ise Avrupa Merkez Bankaları Sistemi'nin kurulması hedeflenmiştir. Döviz kurları bu aşamada geri dönülmez bir şekilde sabitlenecektir. Üçüncü ve son aşamada ise üye devletlerin tüm para birimlerinin yerini ortak bir para birimi alacaktır (Özdeşer, 2000, s.39).

Delors Raporu'nda kabul edilen üç aşamalı yaklaşımın sadece ilk aşaması başlamış; sonraki aşamalarla ilgili olarak üye ülkeler arasında görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır. Görüş ayrılıklarının giderilebilmesi ve üye ülkeler arasında ortak tutum saptanabilmesi için yapılan müzakereler takip eden Topluluk zirve toplantılarında sürdürülmüş, sonunda Maastricht Zirvesi'nde anlaşmaya varılmıştır (Derebeyoğlu, 1998, s.34).

2.4.2.Maastricht Anlaşması

9-10 Aralık 1991 tarihlerinde Almanya - Belçika sınırına çok yakın olan en eski Hollanda şehri Maastricht'de toplanan Avrupa Toplulukları Devlet ve Hükümet Başkanları tarihi kararlar alarak " Avrupa Birliği Antlaşması " (Treaty on European Union) üzerinde anlaşmışlardır (Karluk, 2009, s.79-83.)

Avrupa Birliği'nde üzerinde anlaşma sağlanan önemli konularşunlardır (Derebeyoğlu, 1998, s.35):

1. Ekonomik ve Parasal Birliğin sağlanması,
2. Ortak dış politika,
3. Ortak savunma ve güvenlik politikası,

4. Federalizm yerine sıkı birlik,
5. Sosyal konular,
6. Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin genişletilmesi,
7. Ortak vize uygulaması,
8. Topluluğun nispeten fakir ülkelerine yardım fonu.

2.4.3.Euro'ya Geçiş

Avrupa Para Birliği'ne üç aşamada ulaşılmasına karar verilmiştir;

Birinci Aşama: 1 Temmuz 1990 - 31 Aralık 1993

İlk aşamada Avrupa Topluluğu içinde sermaye hareketlerinin serbestleştirilmesi hedeflenmiştir. Bu aşamada, tek para biriminin oluşturulması için üye ülkelerin ekonomik performanslarının yakınlılaştırmasını ve üye ülke paraları arasında sabit kurların tespitini sağlamak üzere uyum programları hazırlanması öngörülmüştür (Derebeyoğlu , 1998, s.36).

İkinci Aşama: 1 Ocak 1994 – 31 Aralık 1998

Bu aşamanın da temel amacı, üyeleri Euro'nun kabulüne hazır hale getirmektir. Bu dönemin en önemli kurumsal değişikliği Avrupa Para Enstitüsü'nün kurulmuş olmasıdır. Bu enstitü, üçüncü aşamada kurulacak olan Avrupa Merkez Bankası'nın (ECB) öncüsü olacaktı ve temel görevi üçüncü aşamanın başlaması ile birlikte devreye girecek olan bu banka için gerekli düzenleyici hazırlıkları yapmak, uygulanacak para politikasının hedef ve araçlarını belirlemek ve organizasyon yapısını oluşturmaktır (Doğukanlı, 2012, s.35-36).

Üçüncü Aşama: 1 Ocak 1999 – 30 Haziran 2002

1 Ocak 1999 tarihinden itibaren Avrupa Para Birliği resmen başlamıştır. 2002 yılına kadar hem euro, hem ulusal paralar beraber kullanılacaktır. Bu aşamada Avrupa Merkez Bankası kurulmuştur. Euro ile ulusal paralar arasında değişim oranları belirlenmiştir. Buna göre (Ariöz, 1999, s.26);

Tablo1

Euro'ya Dahil Olan Ülke Paralarının Euro Karşısındaki Değerleri

1 EURO	
1.95583 Alman Markı	1936.27 İtalyan Lireti
40.3399 Belçika Frangı	2.20371 Hollanda Florini
40.3399 Lüksemburg Frangı	13.7603 Avusturya Şilini
166.386 İspanyol Pezatası	200.482 Portekiz Esküdosu
6.55957 Fransız Frangı	5.94573 FinMarkkası
0.787564 İrlanda Lirası	

Kaynak: Arıöz, 1999, s.26

2.4.4. Avrupa Merkez Bankasının Rolü ve Politikası

Resmen 1 Ocak 1999 tarihinde görevine başlayan Avrupa Merkez Bankası, temel olarak Avrupa merkez Bankaları Sistemi'nin (AMBS) bir parçası olarak faaliyet göstermektedir.

Avrupa Merkez Bankasının görevleri (Özbilen, 2004, s.44):

- Euro alanı içerisinde para arzının kontrolü,
- Faiz oranlarının seviyesinin ve faiz oranlarının vade yapısının belirlenmesi,
- Sistem içindeki kredi miktarının ve şartlarının belirlenmesi,
- Para basma ve ulusal bankalara para basma yetkisi verme

gibi hakları bulunmaktadır.

Tüm bu görevlerinin amacı;

- Fiyat istikrarını sağlamak,
- Fiyat istikrarını bozmayacak şekilde Avrupa Para Birliği içerisinde uygulanan genele ekonomi politikalarını desteklemektir.

2.4.5. Global Sistemde Euro'nun Rolü

Yürürlüğe girdiği gün itibariyle Euro dünya piyasalarında bir finansman ve yatırım aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır. Başlangıçta beklenen parite değerlerini karşılayamasa da 2008 Eylülün de ortaya çıkan krize kadar dolar karşısında gücünü korumuştur. Bugün Euro, Amerikan dolarından sonra dünyada en çok kullanılan ikinci paradır. Avrupa Birliğinin genişlemesiyle birlikte, Euro Alanında da genişleme görülmüş ve Euro'nun dünya finans piyasalarıyla olan temas yüzeyi daha da artmıştır. Euro'nun ortaya çıkışından sonra uzun zaman boyunca dolara karşı değer kaybetmiştir. Bunun nedeni; uzun zaman boyunca AMB'nın çekingen politikaları ve bazı birlik ülkelerinin yapısal reformları tam olarak gerçekleştirememesi gösterilmiştir. AMB, Amerikan Merkez Bankası karşısında piyasaların ihtiyaç duyduğu güveni karşılayamamıştır. Ancak Euro'nun fiziksel olarak dolaşıma girdiği 2002 tarihinden sonra pariteler hareketlenmiş ve Euro ABD dolarını geçmiştir.

Ancak İngiliz sterlini dolar karşısında her zaman gücünü korumuş ve bağımsız para politikası sürme şansı İngiltere'nin piyasalarındaki gücü devam etmiştir. Bugünkü finansal piyasada Euro hem rezerv, hem dolaşım hem de ödeme görevlerini yerine getiren güçlü bir para birimidir. Her geçen gün Avrupa finansal piyasalarının derinleşmesi sonucu Euro rezerv olarak tutulan para konumuna gelmiştir. Zamanla merkez bankalarının rezerv sepetleri değişmiş Euro'nun ağırlığı artmıştır (Roubini, 2009,s.63).

2008 küresel krizinin ardından önce dolara karşı güç kazanan Euro, 2009 ortalarından itibaren birlik üyesi ülkelerin sorun yaşamasından dolayı global piyasada güven kaybetmiş, ülkelerdeki krizin yapısı derinleştikçe uygulanan parasal politikalar ve yakınlaşma kriterleri yakalanamamış bu da Euro'nun para piyasalarında değer kaybetmesine neden olmuştur. Birlik içinde kriz yaşayan ülkelerin artması da Euro'ya olan güveni azaltmıştır.

2.5. Forex Piyasası Ve Gelişimi

Forex piyasasının bugünkü haline 1930'larda geldiği tahmin edilmektedir. Bu dönemde Londra dünya ticaretinin merkezi olurken, Pound da temel para birimi olarak kullanılmaya başlanmıştır. 2. Dünya Savaşı, dünya ekonomik dengelerini kökünden değiştirmiştir. Britanya ekonomisi çökerken, savaştan görece olarak daha az hasarla çıkan ABD dünya döviz ticareti piyasasının lideri konumuna gelmiştir (<http://www.hedefonline.com>(Erişim Tarihi:05.02.2011)).

2. Dünya Savaşının sona ermesiyle birlikte, Dünya’da yeni bir ekonomik platform oluşturma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. 1944 yılında imzalanan Bretton Woods anlaşması ile bir ons altının fiyatını 35 USD olarak belirlenerek, yeni bir ekonomik statüko oluşturulmuştur. Böylece global ekonomilerin güçlenmesi, istikrarının sağlanması istenmiş ve sabit döviz kuru sistemine geçilmiştir. Anlaşma ile paranın uluslararası kaçırlmasının engellenerek ve dünya para birimlerindeki spekülasyonların kısıtlanarak, uluslararası para piyasalarına stabilite getirilmesi amaçlanmıştır. Katılımcı ülkeler para değerlerini korumak istemişlerdir (Antonov, 2011, s.48).

Anlaşma ile; Ülkelerin kendi ticari avantajları için para birimlerini devalüe etmeleri yasaklanmış ve sadece %10’dan az olmak koşuluyla devalüasyon yapmalarına izin verilmiştir. 1950’lerden sonra büyüyen uluslararası ticaret hacmi, savaş sonrası yapılanma ile yönetilen büyük anapara hareketlerine neden olmuştur.

Forex; bir ülkenin parasını başka bir ülkenin parasıyla ticaret yapması veya bir cinsten dövizin verilerek karşılığında kotasyonu ilan edilmiş fiyattan, diğer bir cins dövizin alınması işlemi olarak açıklanabilir (Melvin,1985, s.5). Bu piyasadaki işlemlerin %80’ini kur farklarını gözlemleyerek para kazanma amaçlı yapılan spekülatif işlemler oluşturur. Bu işlemler hem finans kurumları, hem de bireysel yatırımcılar olmak üzere çok sayıda katılımcıyı kendine çekmektedir. İkilemli görünebilir; fakat piyasada aktif olarak işlem yapanlar öncelikle kurumsal yatırımcılardır. Bunlar arasında resmi kurumlar (official body), özel finans kurumları ve diğer kurumlar yer almaktadır. Avrupa ve Japonya’da özel yatırımcılar sermayelerinin yaklaşık %20’sini yabancı menkul kıymet olarak saklarlar (ABD’de bu değer yalnızca %7.5’tir) (Gül, 2011, s.2).

Global değişim piyasasında yapılan toplam işlem hacmi günden güne artmaktadır. Bunun sebebi; uluslararası ticaretin gelişmesi ve pek çok ülkede alışveriş yasaklarının kaldırılmasıdır. Dünyada alım satım işlemlerinin günlük hacmi 1998’de, 1 trilyon 982 milyar Amerikan doları civarındadır. (Bu değer %32’si Londra, %18’i New York ve %10’u Almanya piyasasındadır). İşlem hacimleri etkileyici olmakla beraber günden güne inanılmaz bir hızda artmıştır. 1977’de gündüz işlemlerinin hacmi 5 milyar dolarken, 10 yıl sonra 600 milyara ve 1992’de 1 trilyon dolara ulaşmıştır. 2012 yılı Ağustos ayı itibarıyla ise 4.5 trilyon dolarlık işlem hacmi oluşmuştur (Gül, 2011, s.3).

Fx(Forex) piyasasının katılımcıları büyük bankalar, brokerlar, ticari müşteriler, çok uluslu şirketler ve zaman zaman döviz kuru dalgalanmalarını yumuşatmak için piyasaya müdahale eden merkez bankalarıdır. Citibank, Chase Manhattan, Bank

America ve buna ek olarak büyük Japon ve İngiliz ticari bankaları, FX piyasasının işleyişinde çok önemli bir rol oynamaktadır. FX piyasasındaki bankaların bu önemli rolüne örnek vermek gerekirse, 20'den az banka, %50'den daha fazla FX işlemini bulundurmaktadır (Mengütürk, 1995, s.69). Son yirmi yılda bilişim teknolojilerinin gelişme hızından dolayı, piyasalar çok değişmiştir. Daha önce bilinmeyen ve gizemli bir ortam gibi görünen 'trader'lık bugünlerde hemen hemen herkesin katılabildiği bir meslek haline gelmiştir. Daha önce yalnızca en büyük bankaların sahip olduğu bir imkanken; şimdi herkesin katılabildiği bir elektronik ticaret ortamı olmuştur. Hatta büyük bankalar da karşılıklı işlemlerden ziyade elektronik ortamda işlem yapmayı tercih etmektedirler. Elektronik alım satım işlemleri; FOREX'te yapılan işlemlerin %80'ini oluşturmaktadır (Rime, 2003,s.102) .

Son yıllarda küçük şirketlerin ve bireylerin FOREX piyasasına katılma imkanları daha da artmıştır. Marjinal ticaret sistemi sayesinde, piyasaya erişim sermayesi az olan kişiler için bile mümkün hale gelmiştir.Marjinal ticaret hizmetleri sunan brokerlar müşterilerinin depozito olarak yatıracağı miktardaki sermayenin 200 katına kadar miktarlarla işlem yapmalarına izin verilmiştir. 'Kayıpların riski müşteriye aittir ve depozito da broker'ın güvencesidir' kuralı benimsenmiştir. Forex piyasası herkese açık haldedir ve çok sayıdaki farklı broker şirketler müşteri çekmek için yarışmaktadırlar (<http://www.forexislemleri.com> (Erişim Tarihi: 08.08.2012))

Bu bölümde ilk olarak para ve altının; ekonomik süreçteki yeri anlatılmıştır. Daha sonra; küreselleşen ekonomik süreci gözlemek ve sistemlerin oluşumunu incelemek için, Bretton Woods Sistemi ve Euro'nun ortaya çıkışı ele alınmıştır. Son olarak forex piyasasının oluşumundan ve gelişimi ele alınmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FOREX PİYASASININ GELİŞİMİ

Bu bölümde; Türkiye’de forex piyasalarının gelişimi ele alınacaktır. Sermaye Piyasası Kurulu’nun denetiminden önce ve denetiminden sonraki süreçlere yer verilecektir. SPK mevzuatından sonra, aracı kurumların yapıları ve yatırımcılar açısından SPK mevzuatı değerlendirilecektir.

3.1. SPK Mevzuatı Öncesi Türkiye’de Forex Piyasası

Bugünkü forex piyasalarını anlamak için Türkiye’de uygulanan ekonomi ve kur politikalarına kısaca yer vermek yararlı olacaktır.

Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından 1980 yılına kadar uygulanan ekonomi politikasına genel olarak “İthal İkameci Kalkınma Politikası” uygulamaları hakim olmuştur. Ancak bu uygulamalar, dönem dönem farklı yöntem ve şiddetlerde uygulanmıştır. 1923-1929 döneminde serbest piyasa koşullarına uygun bir kalkınma politikası denenmişse de başarılı olunamamıştır. Çünkü, hem Lozan Antlaşmasının etkileri vardır hem de halkın yorgun ve yoksul olması bu politikaların başarısını engellemiştir. I. Dünya savaşı, Balkan Savaşı ve Kurtuluş savaşına giren halk çok yorgundur. Osmanlı döneminden gelen etkilerle de özellikle yerli müteşebbis yok denecek kadar az, sermaye ve teknoloji yetersizdir. Bütün bunlar serbest piyasa kurallarıyla yönetilmeye çalışılan ekonomide başarı sağlanmasını engellemektedir (Karabulut,2011, s.2).

Finansal liberalleşme sürecinde piyasa odaklı politikalara ağırlık verilmesi çabalarının ilk adımı döviz kuru rejiminde yapılan değişiklikler ile atılmıştır. 1980 öncesinde uygulanan sabit döviz kuru rejiminde Türk lirasının değeri hükümet tarafından değişen ekonomik koşullara göre belirleniyor ve ayarlanıyordu. Ne var ki, ayarlamalarda meydana gelen gecikmeler Türk Lirasının bazı dönemlerde belirgin şekilde ve aşırı ölçüde değerlenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle Ocak 1980’de uygulamaya konulan istikrar programıyla daha gerçekçi ve esnek bir döviz kuru politikası yürütülmeye başlanmıştır. Böylece Türk lirasının diğer para birimleri karşısındaki değeri önemli oranda düşürülmüş ve kara borsanın varlığını da engelleyen tek bir geçerli kur oluşmuştur. Mayıs 1981 itibariyle Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası günlük kur ayarlamalarına başlamıştır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2002, s.11).

1970’li yıllar boyunca hükümet mevduat ve kredi faiz oranlarını doğrudan kontrol etmiştir. Ancak, 1970’lerin sonuna doğru hızla artan enflasyon nedeniyle reel faiz oranları eksiye dönmüştür. Bu nedenle finansal fonlar bankacılık sisteminden çekilip hızla paralel finansal piyasalara ve dövize kaymaya başlayınca Ocak 1980’de mevduat ve kredi faiz oranlarına konulan tavan değerler kaldırılmıştır. Faiz oranları üzerindeki devlet denetiminin kaldırılmasıyla amaçlanan, tasarrufları finansal sisteme çekilmesi ve finansal kuruluşlar arasındaki rekabeti artırılması ile finansal sektörün derinleşmesini sağlamaktır. Ne var ki belli başlı büyük bankalar aralarında bir “centilmenlik anlaşması” imzalayarak faiz oranlarındaki artışı engellemek için ortak bir faiz oranı belirleme kararı almışlardır (Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası, 2002, s.12).

24 Ocak 1980 kararlarına kadar, izlenen politikalarla devletin dayanıklı ve dayanıksız tüketim malları ile ara ve yatırım malları üretimini gerçekleştirerek ekonomiyi hem geliştirme hem de kısmi bir otonomiye kavuşturma hedeflenmiştir. Ancak dış rekabetten koruyan, iç pazarı hedefleyen üretim felsefesi ve kalite ve maliyet etkinliğinde bir referans değerler sisteminden fiilen yararlanılamaması nedeniyle, ithal ikameci olarak nitelenebilecek iktisadi devletçilik modeli başarısız olmuştur (Toprak, 2008, s.1).

Türkiye’de fonların büyük bir kısmı bankacılık kesiminde toplanmakta ve burada kullananlara aktarılmaktadır. Oysaki bu kesim 1970’li yıllardan faizlerin kural olarak serbest bırakıldığı Temmuz 1980’e kadar hızlı enflasyon nedeniyle birikimleri negatif reel faizle bünyesinde toplamış ve ödünç alanlara sıfır veya çok düşük reel faizlerle aktarmıştır. Bunun içindir ki o dönemlerde, bankalar sistemin yüksek aracılık maliyetlerine ve karlarına karşın, bu kesimden fon sağlamak bir ayrıcalık haline gelmiştir. Sonuçta örgütlü finansal kesimde, birikim sahipleri genellikle net sermaye kaybına uğramış, buna karşın bu kesimden fon kullananlar önemli rantlar elde etmişlerdir (Doğukanlı, 2012, s.222).

Türkiye’de bulunan büyük fon sahipleri 1980’li yılların başlarından itibaren bu piyasayı yatırım aracı olarak kullanmaya başlamışlardır. Bu yıllarda, Forex piyasalarında işlemler sadece telefon aracılığıyla yapılabilmekteydi. Bu sebeple; Türk yatırımcıları arasında Forex piyasasının yaygınlaşması, 1990’lı yıllarda teknolojinin gelişimi ve yatırım yapılabilmenin kolaylaşmasına kadar sürmüştür.

1990’lı yıllarda; Yurt dışı kaynaklı şirketler, Türkiye’de ofisler açmaya ve Türk yatırımcısını piyasa ile tanıştırmaya başladıklarında, ofislerde çalışacak vasıflı

elemanları bulmakta oldukça zorluk çekmişlerdir. Çünkü gerçek anlamda bu piyasayı bilen ve bu piyasada çalışabilecek iş gücü Türkiye’de mevcut değildi. Bu durum ilk zamanlar büyük bir sıkıntı meydana getirmişse de, şirketler bu durumu hemen fırsata çevirmeyi başarmışlardır. Bu aşamada iş garantili eğitimler vermeye başlanmış ve böylece hem eğitimlerden kar sağlamayı amaçlamış, hem de istedikleri tarzda çalışan yetiştirmeyi başarmışlardır. En önemlisi; eğitim alan kişiler sayesinde forex piyasasının tanıtımı kısa sürede hızlı bir biçimde yayılmaya başlamıştır.

Türkiye’de faaliyete başlayan uluslararası şirketler, Türkiye’de çeşitli otellerde, okullarda ve derneklerde seminerler vererek forex piyasasının tanıtımını yapmaya başlamıştır. Bu piyasanın cazip taraflarını göstererek, seminere katılan kişilerin yatırım yapmalarını amaçlamışlardır. Elbette bu seminerlerde; forex piyasasının kar ettiren bir piyasa olduğu, paranızın misliyle işlemler yapma fırsatı verdiği, hafta içi 24 saat açık olduğu, kar etmek için saatin bir önemini kalmadığını ve hem alış, hem de satış yapılabilineceği anlatılmıştır. Bu seminerler sırasında bir konu ise, gerekli özen verilmeden geçilmiştir; forex piyasasında risk unsuru... Yatırımcılar için oldukça cazip bir fırsat kapılarına kadar gelmiş ve sermayelerini katlama imkanları doğmuş ve böylelikle ekonomiden anlayan anlamayan herkes, bütçesi kadar yatırım yapmaya başlamış, sonuç olarak hiçte azımsanmayacak bir kitle oluşmuştur.

Forex piyasasında; yatırımcıların karlılığı bakımından değerlendirme yapılacak olursa, ilk sırayı Japon yatırımcıların aldığı görülmektedir. Bunun en temel sebebi; Japonya’da forex piyasalarına yönelik verilen eğitimler olduğu bilinmektedir. Bu eğitimler, en az iki yıl sürmekte olup, bu atölye eğitimleri sırasında hem piyasanın riski gerekli önem verilerek anlatılmış, hem de yatırımcı gerçek anlamda bir piyasa görüşü verilmesi amaçlanmıştır. Ancak Türk yatırımcısı, 90’lı yılların ortasında tanıştığı piyasaya çok hızlı -yani bilinçsiz- bir giriş yapmıştır(Gül, 2011, s.11-13).

Türkiye’de ilk faaliyet göstermeye başlayan forex şirketleri genel olarak; İstanbul Kapalı Çarşı ‘da ofisler açmaya başlamış ve İstanbul’un finans kalbi olan Tahtakale’ye hakim olmaya, burada ki yatırımcı potansiyeline ulaşmaya çalışmışlardır. Bu stratejileri de başarılı olmuştur. Ancak bu noktada önemli bir parantez açmak gerekirse; borsayla uzun yıllar uğraşmış, tecrübeli veya eğitilmiş bir kişi bu bilgilerini forex piyasalarında kullanması mümkün değildir, çünkü iki piyasa birbirinden çok farklıdır. Tahtakale’de ki borsa yatırımcılarına, bu işin cazibesinden bahsedilmiş ve yatırımcı olarak şirket bünyesine dahil edilmiştir.

Çok kısa bir süre zarfında; ekonomi ile ilgilenen veya ilgilenmeyen kişiler, forex piyasasına yatırımcı olarak dahil edilmiştir. 2000\$ ile 50000\$ arasında açılan hesaplarla kısa sürede işlem yapılmaya başlanmıştır. Bu aşamada birkaç günlük eğitimler verilerek; yatırımcılara, hem platform anlatılmaya çalışılmış, hem de nasıl para kazanacakları gösterilmiştir. Ancak elbette ki, birkaç günlük eğitim ile forex piyasasında başarıya ulaşmak imkansız olduğu için, birkaç günlük eğitim alarak piyasaya giriş yapanlar bu piyasada başarısız olmuştur (Antonov, 2011, s.10).

İlk dönemde yatırımcı bulmak için forex piyasasının cazip taraflarından bahseden şirketler; büyük miktarda yatırımlar yapılmasının ardından; piyasa yapıcı olarak bu hesapları bir havuzda birleştirmiş ve kaybedilen bütün meblağlar, şirketin kar hanesine işlenmeye başlanmıştır. Bilinçsiz bir şekilde, yüksek miktarlarla fonlama yapan yatırımcılar, sermayelerini kısa süre içerisinde eritmiştir.

Forex piyasasının, Türk yatırımcısı ile tanışma serüveni ne yazık ki üzücü başlamış, ancak daha sonrasında yatırımcılar bu işin gerçekten kar sağlamak yolunda atılabilecek güzel bir adım olduğunu ama bu adımı atmadan önce, bu işin eğitiminin alınması gerektiğini fark etmişlerdir. Elbette işin eğitim kısmı biraz geç fark edilmiş ve ne yazık ki; eğitimin gerekliliğini yaşanan bu kötü deneyimlere rağmen halen yeteri kadar anlayamamıştır. Hatta aradan geçen onca yılda, bilinçsiz binlerce kişinin bütün sermayelerini kaybetmelerine rağmen, hala eğitimsiz ve bilinçsiz bir şekilde, kulaktan duyma bilgilerle yatırım yapanlar ve yeni forex zedelerin sayısı artarak devam etmektedir. (Gül,2011, s. 17)

Türkiye piyasasına girmiş olan forex şirketleri, piyasa yapıcı olarak faaliyet göstermeye başlamıştır. Piyasa yapıcılık; yapılan işlemlerin gerçek piyasaya çıkarılmaması ve riskin şirket tarafından üstlenilmesi manasına gelmektedir. Yani eğer yatırımcı zarar ederse şirket kar edecek, eğer yatırımcı kar ederse şirket zarar edecek demektir. Bu durumda; Türkiye’de hali hazırda ki yatırımcılar forex piyasalarını tam manasıyla öğrenmedikleri için, yapmış oldukları işlemlerin ardından zarar edecekler ve böylelikle forex şirketleri, yatırımcıların yapmış oldukları bu zararlardan kar etmiş olacaktırlar.

Türkiye’de faaliyet göstermeye başlayan Forex şirketlerinin uygulamış olduğu politika başarılı olmuş, bilinçsiz Türk yatırımcısının yapmış olduğu zararların ardından, şirketlerin yüksek karlara ulaştığı gözlemlenmiştir. Elbette yatırımcılar fonlamayı yurt dışında bulunan hesaplara yaptıkları için; ülke ekonomisinin bu durumdan kaynaklı ettiği zararının boyutu gün geçtikçe büyüdüğü gözlemlenmiştir.

Türk yatırımcısı; forex piyasasına bilinçsizce giriş yapıp zararlar etmiş olsa da, forex piyasasının yatırım yapılabilir bir piyasa olduğu gerçeğinden uzaklaşmamıştır. Forex piyasasının eğitimini alıp yola koyulan yatırımcı kitlesi, elbette forex şirketlerinin karını düşürmüşlerdir. Sonuç olarak forex şirketleri; yatırımcıların kayıplarından kar ettikleri için, zarar etmeyen bir yatırımcı, şirketin karını düşürmektedir. Artık yatırımcılar güzel miktarlarda para kazanmakta, forex piyasası Türkiye’de çığ gibi büyüyen bir yatırımcı kitlesine ulaşmaktadır. Bu kadar yatırımcı olması forex şirketlerinin işine gelen bir durumdur elbette ama yatırımcılar bilinçli ve yaptıkları işlemler karlı olunca işin seyri değişmeye başlamıştır. Forex şirketleri artık yatırımcıların zarar etmelerinden kaynaklı, kar etme stratejilerinde sekmeye uğramaya başlamışlardır (Antonov, 2011, s.22-23).

Forex şirketleri; yatırımcıların kar etmemeleri adına, ekranda oluşan fiyatları değiştirerek, yapılan işlemlerden zarar edilmesini sağlamaya başladılarsa da, yatırımcılar kısa süre içerisinde bu durumu fark etmişlerdir. Elbette durum fark edilene kadar; şirketler yine yüksek miktarda karlar elde etmişlerdir.

2000’li yılların başında Türkiye’de ilk defa, bir forex şirketine dava açılınca, artık forex piyasası haber niteliği taşımaya başlamış, bu dava medyanın dikkatini çekmiştir. Haber siteleri ve kanalları bu dava hakkında bilgiler vermiş, ardından forex şirketleri tarafından mağdur edilen yatırımcıların büyük bir çoğunluğu haklarını aramak üzere mahkemelere başvurmuştur.

Forex şirketleri hakkında açılan davalarla ilgili, ne yazık ki kanunlarda olan boşluklardan ve paraların yurt dışına yollanmış olmasından ötürü, herhangi bir sonuç çıkmamış, birçok yatırımcı mağdur olduklarıyla kalırken; Türkiye’de faaliyet gösteren forex şirketleri ise, ya buldukları ofisleri kapatıp gitmiş ya da isim değişikliği yapıp, kendilerini aklamaya çalışmışlardır. 2011 yılına kadar, forex şirketleri, Türkiye’de faaliyet göstermeye devam etmişlerdir. Bu süre zarfında; Türkiye’de oluşan yatırımcı potansiyelini fark eden, dünyanın büyük forex şirketleri de Türkiye’de ki pazara dahil olmuşlardır. Elbette bütün bu yapılanlar, Türkiye’de, forex piyasasının yanlış tanınmasına ve yatırımcıların sanki bütün forex şirketlerinin güvensiz olduğunun algısına kapılmasına neden olmuştur (Gül,2012,s.29). 2011 yılına kadar devam eden bu güvensiz ortam, sayısız dava ve şikayetin yanı sıra, defalarca medyada haber olarak kalmış ve bütün bunların yanında; yurt dışına çıkan paranın da önü bir türlü kesilememiştir.

3.2. Türkiye’de Forex Denetimi

Sermaye Piyasası Kurulu; 2011 yılının Ağustos ayında yayınlamış olduğu bildirmede, forex piyasasını denetime aldığını ve faaliyet gösteren şirketlerin lisans almaları için sadece 15 günleri olduğunu duyurmuştur.

SPK’nın yapmış olduğu bildirgenin ardından oluşan süreçte kısa süreli bir kaos ortamı doğmuştur. Yatırımcılar; SPK’nın yapacağı ikinci bir bildirmeye kadar, forex piyasasında bulunan yatırımları hakkında endişeye düşmeye başlamışlardır.

SPK yayınlamış olduğu ikinci bildirmesinde, Forex piyasasında işlem yapmak üzere yetki verdiği kurumların listesini yayınlamıştır. Böylelikle; yatırımcılar SPK güvencesi altında, Forex piyasalarına yatırım yapabilmeye başlamışlardır. İlk zamanlar temkinli davranmakta olan yatırımcılar, sistemin tam olarak anlaşılmasının ardından, daha güvenli bir şekilde işlem yapmaya devam etmişlerdir.

Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği verilerine göre 2012 yılının ilk üç ayında forex işlem hacmi 472 milyar TL’yi bulmuştur. Aynı dönemde İMKB’de 326 milyar, Vadeli İşlemler Borsası’nda 220 milyar liralık işlem gerçekleşmiştir. Kaldıraçlı işlemler olarak bilinen foreks işlem hacmi ilk üç ayda VOB’un iki katına ulaşmıştır (<http://ekonomisayfasi.blogspot.com> (Erişim Tarihi:07.10.2012)).

3.3. Denetim Sonrasında Yatırımcı Ve Şirketlerin Durumu

Bu konuyu iki açıdan ele almak gerekirse; İlk olarak; yatırımcılar açısından, ikinci olarak ise forex şirketleri açısından değerlendirmek uygun olacaktır.

Yatırımcılar açısından bakıldığında; tebliğ ile birlikte, yaptıkları yatırımların bir nevi sigorta edilmiş olmasından ötürü oluşan güven ortamından oldukça memnun olmuşlardır. Yatırımcılar; yatırım yaptıkları miktarları, oluşan güven atmosferi ile birlikte arttırmaktadırlar ve çevrelerinde forex piyasasına karşı bilgilendirmelerde buldukları da gözlemlenmektedir.

Şirketler açısından sürece bakıldığında; piyasayı tanıtmak, reklamını yapmak ve yatırımcıların piyasaya ve şirkete karşı güven duygusunu aşılama artık çok daha kolay bir hal almıştır. SPK tebliği ile birlikte; yatırımcılar kendilerini güvende hissetmeleri sayesinde, şirketlerin bu husus için ekstra gayret sarf etmelerine gerek kalmamıştır.

Şirketlerin kazançlarının büyük bir kısmını oluşturan işlem hacimlerinin, SPK'nın tebliği ile birlikte, büyük bir artışa geçtiği görülmektedir. Geçtiğimiz yıl Eylül ayında Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) denetimine giren Forex piyasası 2012 yılının ilk çeyreğinde 472 milyar Liralık hacme ulaşmıştır (<http://ekonomisayfasi.blogspot.com>(Erişim Tarihi:07.10.2012)). Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği'nin (TSPAKB) verilerine göre, Forex olarak bilinen kaldıraçlı işlemlerin hacmi 2011'in son çeyreğine göre yüzde 41.7 artışla, 326 milyar liralık işlem hacmine sahip hisse senedi piyasasını geride bırakmıştır. 31 Ağustos 2011'de yayımlanan SPK tebliğiyle sadece kurulun onayından geçen aracı kurumların faaliyet gösterebildiği Forex piyasası, yakın zamana kadar kötü bir üne sahipken bu tarihten itibaren yatırımcının haklarının korunduğu bir piyasa haline gelmiştir. Bu güven beraberinde son dönemde yaşanan hızlı büyümeyi getirmiştir. 2011'in son çeyreğinde yurt dışından Türkiye'deki kurumlar aracılığıyla yapılan işlemlerin toplam işlem hacmindeki payı yüzde 0.1 iken, bu oran bu senenin ilk çeyreğinde yüzde 2.2'ye çıkmıştır. Çok etkileyici durmayan bu oran geçen yılın son çeyreğinde 333 milyon liralık işlem yapan yabancı yatırımcının bu yılın ilk üç ayında 10.4 milyar liralık Forex işlemi gerçekleştirdiği anlamına gelmektedir (<http://www.kredikartimagdurlari.com> (Erişim Tarihi:16.10.2012)).

Ancak bütün bu rakamlara rağmen; sektörün 5,038 kişi çalışanı 2012 yılının ilk çeyreğinde, önceki yılın aynı dönemine göre sadece 60 kişi artarak 5,098'e yükseldiğini görülmektedir. Aslında istihdama daha fazla katkısı olması beklenen bu gelişmeler henüz istihdam konusuna yeterince katkı sağlamamış olduğunu göstermektedir.

3.4. SPK Mevzuatı

Bu kısımda;27 Ağustos 2011 tarihli SPK mevzuatının bölümleri değerlendirilecektir. Bu mevzuatın amacı, kapsamı, dayanakları, tanımlarına yer verilecektir. Bunların yanı sıra; kaldıraçlı alım satım ilişkin faaliyet esaslarına, bu işlemlerin belge ve kayıt düzenine ilişkin kurallara ve kamuoyunun aydınlatılmasına ilişkin bilgiler ele alınacaktır.

SPK mevzuatının birinci bölümünde; bu mevzuatın amacına, kapsamına, dayanaklarına, tanımlarına yer verilmiştir. Bu tebliğin amacı; döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların ticari amaçla kaldıraçlı alım satımı, alım satımına aracılık ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesine yönelik hizmetlere ilişkin

esasları düzenlemektir. Bu tebliğin kapsamı; Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak; müşterilerden gelen emirlerin doğrudan kabul edilmesi ve/veya gerçekleştirilmesi, müşterilerden gelen emirlerin temsilci sıfatıyla kabul edilmesi ve bu emirlerin gerçekleştirilmek üzere başka kuruluşlara yönlendirilmesi, başka bir kuruluşun kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak sunduğu hizmetlerin yatırımcılara tanıtımı, sözleşme akdedilmesine aracı olunması veya sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi, bu Tebliğ hükümlerine tabi olur. Bu tebliğin kapsamında olmayan iş ve işlemler ise; Kaldıraçlı alım satım işlemlerine konu edilebilecek varlıkların fiziki alım satımı ve borsalarda ve borsalar dışında gerçekleştirilen her türlü vadeli işlem ve opsiyonsözleşmeleri ile türev araç işlemleri, bankalar arası piyasada yapılan işlemler ile bankalar tarafından aracı kurumlara likidite sağlanması amacıyla yapılan işlemlerdir. Bu Tebliğ, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin (g) bendine dayanılarak hazırlanmıştır. Bu tebliğle ilgili tanımlar ise;

Kaldıraç oranı: İşlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren orandır.

Kaldıraçlı alım satım işlemi: Yatırılan teminat tutarı karşılığında, her türlü döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda alım satımı işlemlerini, ifade eder.

SPK mevzuatının ikinci bölümünde; kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin faaliyet esaslarına yer verilmiştir. SPK tebliğinin (a) bendinde sayılan faaliyetler; Kuruldan yetki belgesi almak kaydıyla münhasıran aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilir. Bu faaliyeti gerçekleştirecek olan aracı kurumların, bu faaliyetler için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünün yerine getirmiş olması gerekmektedir. Bu tebliğde ayrıca; bu aracı kurumda çalışacak olan personeller de bulunması gereken nitelikler açıkça belirtilmiştir. Bu aracı kurumda mutlak bulunması gereken personel ve teknik donanım esaslarına yer verilmiştir. Yine bu bölümde; kaldıraç oran(100:1'i geçemez (Kanun öncesinde 400:1'e kadar kaldıraç kullanılıyordu)), teminat oranı belirlenmiştir. Bu bölüm kapsamında müşteriye tanıma ve müşteriyle yapılacak sözleşme şartları açıkça belirtilmiştir. Müşterinin mağdur olmaması adına yapacağı işlemler, kar/zarar durumları, risk kontrolleri, verilen emir iptalleri ve para çekim emrinden sonra ne kadar sürede müşteriye ödeme yapılacağı hususlarına yer verilmiş ve uyulması gereken kurallar yine açıkça belirtilmiştir. Kaldıraç alım satım işlemleri birim yöneticisinin görevleri, faaliyet sırasında uyulması gereken kurallar ve kaldıraçlı alım

satım işlemlerine işlem ve tanıtım aracılığına ilişkin kurallarda yine bu bölüm içerisinde ele alınmıştır.

SPK mevzuatının üçüncü bölümünde; kaldıraçlı alım satım işlemlerinin belge ve kayıt düzenine ilişkin esaslar ele alınmıştır. Bu tebliğ de, kaldıraçlı alım satım işlemlerinde faaliyet gösterilmesi durumunda, müşteri emirlerine ilişkin olarak tüm bilgilerin kaydedilmesi ve Kurulca veya müşterilerce talep edildiğinde ibraz edilmesi zorunlu kılınmıştır. Tebliğ kapsamında iptal edilen, gerçekleştirilmeyen ve değiştirilenlerde dahil olmak üzere alınan tüm emirlere ilişkin olarak tutulacak kayıtların esasları açıkça ele alınmıştır. Bunun yanı sıra; müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtlar ve müşteriye yapılacak bildirimler de detaylı bir şekilde belirtilmiştir.

SPK mevzuatının dördüncü bölümünde; kamuoyunun aydınlatılmasına ilişkin esaslar ele alınmıştır. Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin risk bildirim gereğince; kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik faaliyetleri yürüten yetkili kuruluşlar müşterileri için herhangi bir işlem gerçekleştirilmeden ve sözleşme imzalamadan önce söz konusu işlemlerin risklerini belirten her türlü açıklamaları yapmak ve müşterilerine bu amaçla asgari içeriği Kurulca belirlenmiş Tebliğin ekinde yer alan Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Risk Bildirim Formunun bir örneğini vermek ve bu formun okunup anlaşıldığına dair yazılı bir beyan almak zorundadırlar. Bu madde ile, müşterilerin risk konusunda önceden bilinçlendirilmesi amaçlanmıştır. Zaten kaldıraçlı alım satım işlemleri risk bildirim formunda; 'Kaldıraçlı alım satım işlemleri sonucunda kar elde edebileceğiniz gibi zarar riskiniz de bulunmaktadır. Bu nedenle işlem yapmaya karar vermeden önce, karşılaşılabileceğiniz riskleri anlamanız ve kısıtlarınızı dikkate alarak karar vermeniz gerekmektedir.' ibaresi ile kamuoyu riske karşı önceden bilgilendirilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde ayrıca internet sitesi, reklam, ilan ve duyuruların içeriği hakkında bilgiler verilmiştir. Gerçek dışı, yanlış, yanıltıcı veya abartılmış bilgilere dayalı yayın, ilan, duyuru ve reklam hazırlaması ve bunların kamuoyuyla paylaşması kesinlikle yasaklanmıştır.

3.5. SPK Mevzuatını Değerlendirme

27 Ağustos 2011 tarihinde SPK'nın yayınlanan tebliğ ile birlikte forex piyasalarında yeni bir döneme girilmiştir. Kaldıraçlı Alım Satım olarak isimlendirilen, forex piyasaları artık SPK tarafından regülasyona tabii bir piyasa olmuş ve faaliyetler artık yalnızca SPK tarafından lisans almış aracı kurumlar tarafından yürütülmeye başlanmıştır. SPK'nın resmi sitesinde yayınladığı mevzuatın amacı; döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların ticari amaçla kaldıraçlı alım satımı, alım satımına aracılık ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesine yönelik hizmetlere ilişkin esasları düzenlemektir. İlgili mevzuatla birlikte gerek yatırımcıların, gerekse kurumların sıklıkla şikayetçi oldukları pek çok konu ele alınmış ve taraflar göz önünde bulundurularak düzenlenmiştir.

Düzenleme ile birlikte aracı kurumlar Türk bankaları ile çalışmaya başlamış ve SPK, yatırımcının para çekme talebinin en geç 2 iş günü içerisinde karşılanması şartını koymuştur. Böylece en çok şikayetçi olunan bu konu da yasal düzenlemelerle kontrol altına alınmıştır. Düzenleme sonrası yatırımcı hem kendi ülkesindeki bir bankayla çalışma, hem de aynı gün içerisinde alacağını temin etme garantisizlikle işlemlerine devam etmeye başlamıştır. Kurumların bir diğer silahı olan bonus kampanyalarına da yine düzenleme ile birlikte kısıtlamalar getirilmiştir. Artık kurumlar müşterilerine piyasadaki riskleri açıkça bildirmeleri zorunlu hale gelmiştir.

Daha önce kaldıraç kurumlar tarafından yatırımcıyı çok düşük teminatlarla bile olsa piyasada işlem yapmasını sağlamak için bir silah olarak kullanılmaktaydı. Ülkemizde henüz tanınmaya başlayan bir piyasada yatırımcıya da toplam teminatının çok küçük bir bölümü ile işlem yapabilme fikri cazip geliyor ve kalan teminatıyla da sürekli işlem açmaya teşvik ediliyordu. Düşük bir teminat söz konusu iken, bir de çok fazla sayıda açılan bilinçsiz işlemlerin sonucu da yine maalesef zararlı sonuçlanıyordu. Ancak SPK, Risk Bildirimi'nde kaldıraçın piyasada lehe çalışabileceği gibi aleyhe de sonuçlar doğurabileceğini açıklamış ve yüksek kazanç vaatlerine kanmamaları konusunda da yatırımcıları uyarmıştır. SPK'nın yayınladığı tebliğ ile birlikte 1:400'e varan kaldıraç oranları da maksimum 1:100 olarak düzenlenmiştir. Arzu eden yatırımcılara ise daha fazla ya da daha az kaldıraç oranı kullanılması konusunda özgür bırakılmışlardır. Dolayısıyla şu anda kaldıraç risk olarak gören yatırımcılar 1:1 gibi oranla işlem yapabilmekte ya da daha düşük teminatlarla işlem yapmayı tercih edenler yine 1:400'e varan oranları kendileri belirleyebilmektedirler.

Aracı Kurum olarak faaliyetlerine devam etme onayını alan kurumlara daha önce "Market Maker" olarak da bildiğimiz Piyasa Yapıcılığı yetkisi de verilmiştir. Ancak

Piyasa yapıcılığı faaliyetinde bulunmak isteyen kurumun SPK'nın ilgili maddelerle belirlediği şartları yerine getirmesi gerekmektedir. Bu maddeler arasında kurumların yönetim kadrolarından çalışan personele kadar haiz olması gereken tüm koşullar açıkça belirtilmiştir ki, bu da yatırımcıların kaliteli hizmet alabilmeleri açısından son derece önemlidir. Örneğin; İlgili maddelere göre kurumda belirli sayıda Türev Araçlar Müşteri Temsilciliği Lisansı'na sahip personelin istihdam etmesi gerekmektedir. Dolayısıyla daha önce yalnızca yatırım yapıcaya kadar müşteriye destek olan, sonrasında ise sorularınıza cevap alamadığınız bilgisiz temsilciler yerine, gerekli bilgi ve donanımına sahip ve bu anlamda tüm ihtiyaçlarınızı karşılayabilecek temsilciler bulunması kaliteli hizmet alınması ve güven sağlanması bakımından büyük fayda sağlamıştır. Ayrıca SPK, kurumlar piyasa yapıcılığı faaliyetiyle parite fiyatlarını ve spread'leri kendileri belirlediklerinden, bu konuda yatırımcının diğer kurumları da araştırdıktan sonra kendisi için en uygun fiyata karar vermesi konusunda da yatırımcı uyarılmaktadır.

Düzenleme öncesi yatırımcıların sıklıkla şikayetçi olduğu bir diğer konu ise; yukarıda da belirttiğimiz gibi hesaplarına kurum tarafından müdahale edilmesi tehlikesiydi. Verilen emirler gerçekleşmiyor, yatırımcıların dışında fiyat ve işlemlere müdahale edilebiliyordu. Üstelik yatırımcının böyle bir durumda hakkını arayabilmesi mümkün olamıyordu. Düzenleme ile birlikte ise kurumların müşteri hesaplarına müdahale etmesi engellenmiş ve yatırımcıların hesapları koruma altına alınmıştır. Yatırımcının vekalet verdiği kişiler dışında hesapta işlem yapılmaması maddesi tebliğe eklenmiştir. Bu maddenin güvenliğini sağlamak amacıyla da şu anda lisans alan kurumların, müşterilerinin hesaplarındaki tüm işlemleri ve emirleri tarih, zaman, fiyat gibi tüm detayları ile birlikte kayıt altına alma zorunluluğu getirilmiştir. Böylece yatırımcı ile her gün paylaşılan hesap hareketlerinde olası bir karışıklığın yaşanması halinde SPK, kurum ile yatırımcı arasında hakem görevi yapabilecek ve kayıtlar incelenerek mağduriyetler karşılanabilecek hale getirilmiştir.

Daha önce hangi haklara sahip olduğunu bilmeyen yatırımcılar artık "Çerçeve Sözleşmesi"nde sahip olduğu tüm hakları ve bekleyen emirlerinin hangi durumlarda iptal edilebileceği ya da değiştirilebileceği ve müşterinin hesaplarının hangi durumlarda işleme kapatılabileceğine ilişkin esasları ilgili maddeleriyle birlikte inceleyebilecektir. Sözleşme, hesap açılışları gerçekleşmeden önce yatırımcı ile paylaşılacak ve yatırımcı inceleyip imzaladıktan sonra gerekli kimlik bilgileri ile birlikte tercih ettiği kuruma teslim edilecektir. Bu andan itibaren hem yatırımcı hem de kurumun sahip olduğu

haklar yazılı olarak belirlenmiş olacak ve yaşanabilecek olası durumlarda yasal yükümlülükler yerine getirilebilecektir.

Geçtiğimiz yıllarda müşterilerini gizli numaralardan arayan, hatta yurt dışında faaliyet gösterdikleri için Türkiye’de adres beyan edemeyen kurumlar, maalesef pek çok kişiyi mağdur etmişlerdir. Para çekmek isteyen ya da hesabı ile ilgili herhangi bir sorun yaşayan yatırımcı kuruma nasıl ulaşacağını bilemiyor ve yatırım yapmadan önce sürekli arayan temsilciler yerini cevapsız telefonlara bırakıyordu. Ancak düzenleme ile birlikte artık bunun gibi olumsuz durumların yaşanması söz konusu olmamaktadır. Kurumlar artık müşterilerinin emir verme, işlem açma ve kapatma gibi taleplerini gerek telefonda, gerekse yazılı olarak kabul etmektedirler. Oluşturulan talep formları ve saklanan ses kayıtları ile de bu talepler güvenli şekilde yerine getirilmektedir. Ayrıca müşterilerin hesapları ve işlemleriyle ilgili tutulan tüm kayıtlara da yine SPK’ nın belirlemiş olduğu maddeler ışığında güvenilir şekilde saklanma zorunluluğu getirilmiştir. İhtiyaç duyulması halinde SPK bu kayıtları belirli kurum ya da kurumlarca incelemeyi de talep edebilecektir.

Kurumların, kaldıraçlı alım satım faaliyetlerini sürdürebilmeleri için, uygun mekan ve teknik donanımına sahip olması, düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak şekilde organize olması, işlemlere ilişkin risk ölçüm mekanizmasının oluşturulması gibi şartları yerine getirmeleri de gerekmektedir. Böylece gerekli donanımına sahip olan kurum, yaşanabilecek ani fiyat değişiklikleri gibi müşteri bazında oluşan riskleri kontrol ederek müşterilerin uyarılması konusunda gerekli bilgi işlem altyapısına sahip olabileceklerdir. Örneğin; düzenleme öncesi sıklıkla yaşanan işlem platformundaki hatalardan dolayı işlemi kapatamama, programdaki bağlantı sorunları vb. sebeplerden yatırımcılar ciddi kayıplar yaşayabiliyorlar ve hak talep edemiyorlardı. Şu anda kullanılan platformlarda veri akışı son derece hızlandırılmış olup, yaşanabilecek herhangi bir hatadan dolayı, kurumun sebep olduğu hatalarda, zarar eden yatırımcının kayıpları yine kurum tarafından karşılanabilmektedir.

Günümüzde SPK'nın yetkilendirdiği aracı kurumlar; gerek personel ve yöneticileri, gerekse bilgi donanımı ve profesyonellikleriyle son derece müşteri odaklı çalışmaktadırlar. Yatırımcılar hem piyasadaki riskler ve işlemler ile ilgili önceden bilgilendirilmekte hem de hazırlanan analizlerle kazanç elde edebilmeleri için desteklenmektedir. Sonuç olarak; SPK regülasyonu ile birlikte hem müşteri hem de kurum açısından tüm boşluklar doldurulmuş ve her iki taraf açısından da pek çok konu

maddeler halinde açıkça belirlenmiştir. Yapılan yasal düzenlemeler ile her iki tarafın da hakları korunmakta ve forex işlemleri son derece güvenli bir şekilde yürütülmektedir.

Bu bölümde ilk olarak; SPK Mevzuatı Öncesi Türkiye'nin Forex İle Tanışması, Türkiye'de Forex denetimi ve denetim sonrası yatırımcı ve şirketlerin durumları ele alınmıştır. Daha sonra; bu durumun Türkiye'de ki etkilerini inceleyebilmek adına genel bir değerlendirme yapılmıştır. En son olarak da; kısaca SPK mevzuatına yer verilmiştir. SPK mevzuatı ekte yer almaktadır.

Dördüncü bölümde; forex piyasalarının her geçen gün büyümesinin temelini oluşturun, katılımcılar ele alınacaktır. Forex piyasalarının katılımcılarının incelenmesinin ardından, piyasanın işleyişinden bahsedilecektir. Dördüncü bölümün son kısmında ise; forex piyasaları ile ekonomi literatürüne girmiş olan kavramlara değinilecektir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

FOREX PİYASASININ İŞLEYİŞİ

Finansal piyasalarda, döviz piyasalarının ayrıcalıklı bir yeri olmuştur. Bunun nedeni ise; döviz değerleri ile ülkeler arasında yapılacak yatırımlarda önemli ilişkilerin olması, kur hareketlerinden dolayı oluşacak kar- zarar, dolayısıyla kur riski hesaplamaları gibi bir role sahip olması ve günümüzde parasal olarak en büyük piyasayı oluşturmasıdır.

4.1. Forex Piyasaları Katılımcıları

Uluslararası para piyasalarının temel fonksiyonu uluslararası ticarete ödemelerin gerçekleştirilmesidir. Para piyasalarının temel katılımcı gruplarından biri uluslararası ticaret ile uğraşanlar, yani bütün ülkelerin ithalatçıları ve ihracatçılarıdır (Antonov, 2011, s.53). Tüm ihracatçılar kural olarak yabancı para birimi ile ödemelerini alırlar. İthalatçılar ise, kendi milli para birimlerini yabancı para birimine çevirerek yurtdışında alım yapar ve ülkesinde satarak milli para birimi alırlar.

Uluslararası ticarete ithalat yaparak katılan şirketler yabancı para birimleri için daima bir talep yaratırlar. İhracatçılar ise, yabancı para birimleri için arz oluştururlar. Bu katılımcılar kural olarak para piyasalarına doğrudan katılamamaktadırlar ve işlemlerini ticari bankalar aracılığı ile yapmaktadırlar.

4.1.1. Merkez Bankaları

Merkez bankacılığı, ticaret ve iş bankalarının banknot emisyonu yetkilerinin kaldırılması ve bu yetkinin bir bankaya verilmesi ile başlamıştır (Canbaş ve Doğukanlı, 2012 Temmuz, s.198).

Merkez Bankaları, para ve kredi işlerini ekonominin ihtiyacına göre düzenlemek sureti ile günümüz ulusal ekonomilerinde vazgeçilmeyen bir fonksiyon gerçekleştirmektedirler (Eroğlu, 2005, s.1).

Merkez Bankaları para, kredi ve döviz politikalarını belirleyip uygulayan finansal para kurumlarıdır. Bu bankalar genellikle para çıkarma ayrıcalığına ve tekeline sahip bulunmaktadırlar. Çok sayıda merkez bankasının emisyon işlemlerini yürüttüğü tek ülke

Amerika Birleşik Devletleri'dir. Diğer ülkelerde kuruldukları tarihten itibaren yahut sonradan emisyon işleri tek bir merkez bankasında toplanmıştır. Merkez Bankası ayrıca en son kredi veren, bankaların likidite gereksinimini karşılayan kurum olarak ulusal banka sisteminin başı, uluslararası finansal sistemin de bir parçasıdır. Bu nitelikleriyle merkez bankası para ve kredi hacmini ekonominin gereksinmelerine göre düzenleyen ve ekonomiye yön veren bir kurumdur (Canbaş ve Doğukanlı, 2012 Temmuz, s.198).

Genel anlamda banknot ihracının iktisadi gidişe göre düzenlenmesi zorunluluğu ve devletin kısa vadeli ihtiyacının karşılanması merkez bankalarının kurulmasının zorunlu hale getirmiştir. Merkez bankaları "devletin ve bankaların bankasıdır". Yalnız kar amacı ile değil, ülkenin para piyasası ve banka sistemini etkilemek amacı ile faaliyette bulunan bankalara merkez bankası denilmektedir (Kızıllıhisar, 1993, s.2).

Merkez bankasının sermaye pazarına dolaysız ve dolaylı etkileri vardır. Merkez bankası açık piyasa işlemleri ile devlet tahvillerine ve hazine bonolarına yatırım yaparak ve bankalardan sağladıkları mevduat karşılıklarını orta ve uzun vadeli kredilere yatırarak sermaye pazarını doğrudan etkilerler. Ayrıca merkez bankası faiz oranları ve para sunumu konusundaki kararları ile finansal aracılardan çalıştıkları makro koşulları ve merkez bankasından bankalara akan fonların hacmini ve koşullarını değiştirerek, bu finansal aracılardan sermaye pazarındaki faaliyetlerini dolaylı biçimde etkileme olanağına sahiptir (Canbaş ve Doğukanlı, 2012 , s.199).

Merkez bankaları çok uzun gelişmelerin sonucunda ortaya çıkmışlardır. Merkez bankalarının ortaya çıkmasının nedeni olarak kağıt para emisyonunun düzenlenmesi ve devletin kısa vadeli para ihtiyacının karşılanması zorunluluğu gösterilebilir.

Merkez bankaları, ülkenin seçilen para politikasını uygular. Bu temel olarak ülkenin ne tür bir para birimi olacağını içerir. Kağıt (fiat) para, banknot (altına dayalı para - IMF üyesi ülkelerde izin verilmez), para kurulu ya da para birliği. Bir ülkenin kendi ulusal para birimi olduğunda, bu halde kağıdın, belirli şartlar altında "para"ya dönüştürüleceği taahhüdünü de içerir. Bu taahhüt, eskiden, parayı sabit bir miktardaki değerli metallerle değiştirme taahhüdüydü. Çoğu para biriminin, kâğıt para olduğunu günümüzde, "ödeme taahhüdü", aynı para birimi toplamının ödenmesi taahhüdünden başka bir şey içermemektedir (<http://tr.wikipedia.org> (Erişim Tarihi:10.09.2012)).

Merkez bankalarının faiz oranlarında gittikleri indirimler özellikle ekonomik kriz dönemlerinde, sektörel faaliyetleri canlandırıcı bir etkiye sahiptir. Faiz indirimleri ekonominin büyümesi üzerinde olumlu bir etkiye sahip olmasının yanında tüketici fiyatlarını, dolayısı ile enflasyonu da beraberinde artırır. Öte yandan faiz oranlarında

yapılan indirimler o ülkenin ulusal para biriminde değer kaybına yol açar. Günümüzde ulusal para değerini etkileyen önemli etkilerden biri piyasaya para müdahalesi adıyla tanınan Merkez Bankaları tarafından yabancı para alım satım işlemleridir (Forex Giriş,forex-az,İstanbul 2007,s.28).

Bunların yanı sıra; Merkez Bankalarının kur politikaları, forex piyasaları açısından oldukça önemli bir yere sahiptir. Merkez Bankaları kur politikaları ile piyasalara müdahale edebilir ve kur değerinin değişmesine neden olabilir. Türkiye Merkez Bankası son dönemde yaptığı sözlü müdahaleler bu konuda iyi bir örnek teşkil etmektedir. Kasım 2012’de, Fitch’in not artırımının ardından, Doların değer kazanmasının önüne geçmek için, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası başkanı Erdem Başçı, yaptığı açıklamalar ile piyasalara sözlü müdahalede bulunmuştur. Türk Lirasının değer kazanması, Türkiye ekonomisinin en büyük sorunu olan cari açık problemini tetikleyeceğinden ,Başçı ‘gerekli gördüğümüz noktada, faizlerle oynayacağız’ açıklamasında bulunmuştur.

Amerika Merkez Bankası (FED) ise; istihdam, işsizlik ve büyümede yaşadığı sorunların önüne geçmek için 2008 yılından itibaren öncelikle faizlerde indirim giderken, daha sonraki zaman diliminde parasal genişleme politikası uygulamaya başlamıştır. Parasal genişleme politikası ile Doların güç kaybı yaşaması ve yatırımların artırılması hedeflenmiştir.

Son olarak; Ağustos 2010’da, Japonya Merkez Bankası, uyguladığı sıfır faiz politikası ile ilk dönemlerde başarılı sonuçlar alırken, küresel krizin etkilerinin hissedilmeye başlanmasıyla, resesyona girmiştir. Japonya büyüme oranları %0’a ulaşmış ve ülkede artık yeni bir para politikası aranmaya başlanmıştır.

Merkez Bankalarının yapacağı açıklamalar, forex piyasasında hareketliliğin yaşanmasına sebep olmaktadır. Bu sebepten, yatırımcıların merkez bankalarının kur politikalarını dikkatli bir şekilde takip etmesi ve elde ettikleri bilgileri iyi değerlendirmesi gerekmektedir.

4.1.2. Para Piyasaları

Finansal piyasalar, bu piyasada işlem gören finansal ürünlerin vade yapısına göre para ve sermaye piyasaları olarak ikiye ayrılmaktadır. Para piyasaları ile sermaye piyasaları arasında kesin bir çizgi çizilememekle birlikte, genelde bir yıldan kısa vadeli finansal varlıkların işlem gördüğü piyasa para piyasası, bir yıldan uzun vadeli finansal

varlıkların işlem gördüğü piyasa ise sermaye piyasası olarak adlandırılmaktadır (Uzunoğlu, 2000, s.22).

Para piyasaları işlemlerinin gerçekleştiği temel mali kurumlar, ticari bankalardır. Bilindiği gibi bankalar, tasarruf sahiplerinin ellerinde bulundurdukları fonları mevduat olarak toplayıp, bu kaynakları talep edenlere kredi olarak veren aracı mali kurumlardır. Mevduat sahiplerine ödenen faiz ile verilen kredi karşılığı elde edilen faiz arasındaki fark da, bankaların karlarını oluşturur. Ticari bankaların yanı sıra finansman kurumları, sigorta şirketleri, bankerler ve factoring kuruluşları da para piyasalarının ajanlarıdır (Zafir, 2004, s.7).

Para piyasaları, işlemlerin yapıldığı mekana bağlı olarak yurtiçi ve yurtdışı para piyasaları olarak ayrılmaktadır. Yurtiçi piyasalar, ulusal parayla yapılan işlemlerle sınırlandırılmaktadır. Örneğin; yalnızca TL. işlemlerinin yapıldığı TL. Interbank, Türkiye'nin yurtiçi para piyasası olarak tanımlanmaktadır. Euromarket piyasası ise yurtdışı para piyasalarının en güzel örneğini oluşturmaktadır (Uzunoğlu, 2000, s.23).

Bankalar para piyasası risklerine karşı hedging (koruma) yöntemi uygular. Bunun için forward, futures, opsiyon yöntemlerini kullanırlar. Para piyasası; fon transferleri ile piyasanın likidite sorununu çözmektedir. Para piyasalarının en önemli aktörü olan bankalar; topladıkları mevduat fonlarını işletmelere kredi olarak verir ve hükümetlere Hazine Bonusu adıyla kısa vadeli borçlanma araçları satın alarak fon aktarırlar. Fonların fiyatı olan faiz oranı, vade, para birimi, kredibilite, enflasyon, arz ve talep tarafından belirlenir. Faiz oranları dalgalanmaları, bankaların açık ve kapalı pozisyonlarını, fiyat riskini belirlemektedir. Piyasalarda her gün belirli bir zamanda bir interbank Oranı belirlenir. Mesela; Londra'da LIBOR olan bu oran piyasadaki referans bankaların her gün saat 11'de, diğer bankalara 1 ile 12 ay arasındaki sürelerde borç vermeye razı oldukları oranı göstermektedir. Faiz oranları yanında faiz periyotları belirlenmektedir. İşlem süreleri, günlerin fiili sayılarıyla veya bütün ayları 30 gün kabul etmekle yapılmaktadır. Takvim yılının hesaplanması da ya yılın 365 gün olarak kabul edilmesi (sterlin, belçika frangı, singapur doları) yahut yılın 360 gün olarak kabulüyle (diğer paralar) olmaktadır (<http://tr.wikipedia.org> Erişim Tarihi:10.09.2012).

Para piyasasında vade kısa olduğu için faiz hadleri sermaye piyasasına göre daha düşüktür. Ancak bazen ülkemizde olduğu gibi para piyasasındaki faiz hadleri daha düşük olabilmektedir.

Para piyasalarının genel kabul görmüş temel özellikleri şöyle sıralanabilir (Uzunoğlu, 2000, s.23):

- İyi örgütlenmiş bir kurumsal yapının varlığı,
- İyi eğitilmiş, piyasa deneyimleri olan profesyoneller tarafından işlemlerin yapılması,
- Piyasada işlem yapan katılımcıların kredibilitesi çok yüksek olması, bu nedenle normal koşullarda işlemlerin teminat istenmeden yapılması,
- Para piyasalarında işlem gören ürünlerin büyük ölçüde standart olması şeklinde özetlenebilir.

Para piyasaları denildiğinde, çoğunlukla bir yıldan kısa süreli fon hareketleri kastedilmektedir. Para piyasaları için 'kredi piyasaları' deyimi kullanılmakla birlikte, aralarında şu farklılığı da göz ardı etmemek gerekmektedir. Para piyasalarında vadeleri bir yıldan kısa süreli olan menkul kıymetler el değiştirirken, kredi piyasalarında büyük ölçüde, bankalar kanalıyla imzalı bir yükümlülük belgesi karşılığında, bir yıldan kısa süreli kredi işlemleri yapılmaktadır. Kredi piyasalarının para piyasalarından farkı, bu piyasalarda menkul kıymetlerin yer almamasıdır (Zafir, 2004, s.8).

Örgütlenmemiş para piyasası banka sistemi dışında kalan bir piyasa olup, bankalar dışındaki kişi ve kuruluşların, işletmelere fon sağladıkları piyasalardır. Bu tür piyasalar örgütlenmediği gibi bazen yasal düzenin dışında da kalabilmektedirler. Buna en tipik örnek ise; tefeci piyasasıdır. Bir ülkedeki para piyasası yeteri kadar gelişmemiş ve kaynaklar kıt ise, örgütlenmemiş para piyasası ağırlık kazanır. Bu piyasanın bir diğer özelliği de faiz hadlerinin, diğer piyasaya göre yüksek olmasıdır (Acaraslan, 1995, s.23).

4.1.3. Market Maker (Piyasa Yapıcı)

Piyasa yapıcı, forex piyasaları üzerinde uzmanlaşmış bankalar ya da bu konuda yetkili kılınmış broker kuruluşlardır. Piyasanın yönlendirilmesine yardımcı olmakla beraber, bazıları fiyat belirlenmesinde etkili rol oynamaktadırlar (<http://forex-avrupa.blogspot.com> (Erişim Tarihi:05.05.2012)). Bu kuruluşlar, dünya bankalarının %20'sini ve tüm işlemlerin hacminin %60'ını oluşturmaktadırlar. Piyasa yapıcılar,

müşterilerine hizmet verir, kendi aralarında ticaret yapar ve normatif dokümanlara göre belli bir takım sorumlulukları yerine getirirler.

4.1.4. Yatırımcılar

Piyasaya katılanların önemli bir kısmı yatırımcılardır (bireysel ve kurumsal). Bunlar uluslararası yatırımlara katılırlar ve sermayenin global hareketini sağlarlar. Dünya bankacılık sermayesi ekonomik fizibilite nedenleriyle hareketlenir. Yani, yüksek yatırım riski ve düşük kar olan bölgelerden, düşük riskli ve yüksek karlı bölgelere doğru kaymalar olur.

Yatırımcıların kurlara etkisini incelersek; Örneğin; Belirli bir Japon yatırımcı (yatırımcı şirket veya birey) herhangi bir Avrupa menkul kıymetine ilgi duyarsa, satın alabilmek için önce elindeki Japon Yeninin satıp, Euro alması gerekir. Böylece Yen satışı çıkar ve Euro satın alınır. Sonuç olarak; bu işlem bu para birimlerinin fiyatlarını etkiler. Yen fiyatı biraz düşer ve Euro'nun fiyatı biraz yükselir. (arz ve talep kuralına göre). Sonuç olarak; alım-satım işlemleri yatırım eğilimlerine bağlıdır.

4.1.5. Özel Kişiler

Pek çok ülkede küçük ve orta büyüklükte ki, tüccarlar uluslararası para piyasalarına erişebilirler ve küçük miktardaki sermayelerle işlem yapabilirler. Amaçları, kurlardan faydalanarak kar elde etmektir. Küçük ve orta ölçekli yatırımcıların piyasaya katılımı broker şirketlerin aracılığı ile mümkün olmaktadır. Bu katılımcılara trader denir. Piyasadaki katılımcıların %80'ini oluştururlar.

4.2. Forex Piyasasının İşleyişi

Bir piyasanın büyümesi güvenilir, şeffaf ve erişim kolaylığının fazla olması demektir. Forex piyasalarının, sağlıklı işleyebilmesi için döviz ticaretine aracılık yapan brokerların ve bu işlemlerin takas ve saklamasını gerçekleştiren bir saklama bankasının olmasıdır. Broker; Alım ve satım işlemlerine belli bir komisyon karşılığı aracılık eden, işlemleri kendi adına ancak taraf olduğu kişi veya kurumlar hesabına yapan işlemcilerle verilen isimdir. Broker hesap ekstresi tutar, müşteriye ulaştırır ve işlemleri hatasız

yapmaya çalışır. Broker'lık görevi adı altında, yalnızca alım-satımı zamanında ve hatasız işlem yapmakla yükümlüdür.

Brokerların başka bir işlev ve gelir kaynağı bulunmamaktadır. Saklama Bankası ise; tüm bu alım satım ve benzeri işlerden bağımsız, adı üzerinde, paranın saklanması görevini yapar. Piyasa bu görev bölümünü ve idaresini bu şekliyle doğru organize etmiş olması ile güvenilirliğini maksimum seviyeye çıkarmıştır. Saklama bankalarının pek çoğu sektörün en önde gelen kurumlarıdır ve hem birbirlerine karşı hem de uluslararası finans dünyasıyla kredibiliteleri çok yüksektir (<http://forexclubtr.blogcu.com> (Erişim Tarihi:17.10.2011)).

Tüm bu kurumlar ve müşterilerine sundukları hizmetler, hem buldukları ülke ve birliklerin özerk denetim kurumlarınca denetlenir hem de bunlardan başka bağımsız denetim kuruluşlarınca denetlenirler. İşlemlerin düzenli ekstreler ile müşterilere ulaştırılmasının yanında, müşteriler online olarak internetten de hesap ekstrelerine ve bakiyelerine anında ulaşabilmektedirler. Yapılan işlemler broker'lar tarafından tercihen ses kayıt sistemine de tabi tutulurlar. Piyasa bilgilerine ve işlem platformlarına cep telefonları, telefon ve internet aracılığıyla dünyanın her yerinden ulaşılabilir. Piyasa bu yapısı ile tüm dünyada erişim ve katılım rahatlığı sunmaktadır.

Bu piyasalar sadece işlem güdüsüyle işlem yapan yatırımcılardan oluşmaz. Aynı zamanda arbitraj ve spekülasyon yapan katılımcıları da barındırmaktadır.

4.3. Forex Piyasasında Kullanılan Temel Kavramlar

Bu kısımda; forex piyasalarında kullanılan temel kavramlara değinilecektir. Forex piyasası ile literatüre geçmiş olan bu kavramların tanımları ve kullanıldığı kısımlar anlatılacaktır. Parite, pip, spread ve kaldıraç kavramlarının ele alınacaktır.

4.3.1. Parite

Parite bir ülke para biriminin, diğer bir ülke para birimi karşısındaki değerini ifade etmektedir. Forex piyasalarında birçok parite işlem görmektedir. Ancak piyasadaki aktif ve likiditesi en yüksek pariteler genellikle USD birimiyle işlem gören "Temel Pariteler" (Majors) olarak bilinen; EUR/USD, GBP/USD, AUD/USD, NZD/USD, USD/CAD, USD/CHF ve USD/JPY pariteleridir.

4.3.2. Pip

Pip (percentage in points); İşlemler sırasında parite fiyatında değişimler meydana gelir. Bu değişim PİP olarak ifade edilir. Parite fiyatının değişebileceği miktarı gösterir. Örneğin: EUR/USD=1,2850 fiyatından 1,2851 fiyatına yükselmiş ise 1 pip değişim olmuştur. Kullandığımız kaldıraç oranına göre, pip belirli bir fiyata denk gelmektedir. Örneğin; €\$ işlem yaparken 1'e 100 kaldıraç kullanılması halinde, işlem yaptığımız 1 pip:10 dolara denktir olmaktadır.

4.3.3. Spread

Döviz çifti için iki fiyat verilir: Satış (bid ya da sell) ve Alış (ask / ya da buy). Bu iki fiyat arasındaki farka "spread" (kur farkı / makas) denir.

Örneğin; EUR/USD paritesi için verilen fiyatlar 1,3560 – 1,3563 ise spread: $1,3563 - 1,3560 = 0,0003$ yani 3 pip'tir.

4.3.4. Kaldıraç Sistemi

Forex piyasalarından yararlanan yatırımcıların karşısına çıkan en önemli özellik, kaldıraç etkisidir. Yatırımcının yatırdığı para miktarının bir nevi kapora olarak kabul edilip bu kapora ile kendisinden daha büyük işlemlerin gerçekleştirilebilmesi anlamına gelmektedir.

Kaldıraç sistemi müşterilere küçük parayla, daha büyük hacimli işlemler yapma imkanını verir. Kaldıraçlar 1:2 ile 1:400 arasında değişir. En çok kullanılan kaldıraç 1:100.

Kaldıraç etkisi kullanılmadığı zaman, Örneğin; EUR/USD: 1.3000 düşünülürse, 1.300 Dolar ile 1.000 Euro satın alınabilir. Euro değerlendirildikten sonra 1.000 Euro'yla 1.320 Dolar alabildiğimizi varsayılırsa 20 USD, yani % 1,54 kazanç sağlanmış olur. 1:10 kaldıraç sistemi kullanıldığını varsayıldığında ise 1.300 USD'yle 1.000 EUR yerine 10.000 EUR ile işlem yapılmış olur. Bu durumda kazanç 200 USD ye ulaşır. FX internet platformlarında broker firmaların sunduğu kaldıraç oranları genellikle 1:50, 1:100, 1:200 ve 1:400 oranlarına kadar çıkabilmektedir.

Bu bölümde; forex piyasalarının katılımcıları (merkez bankaları, para piyasaları, piyasa yapıcı, yatırımcılar, özel kişiler) ele alınmıştır. Forex piyasasının büyümesi ve

gelişmesinde önemli bir noktayı oluşturan katılımcılar, detaylı bir şekilde açıklanmıştır. Forex piyasası katılımcılarının ardından; forex piyasalarının işleyişine değinilmiştir. Son kısımda ise; forex piyasalarında kullanılan temel kavramlar (parite, pip, spread, kaldıraç sistemi) ele alınmıştır.

Beşinci bölümde; forex piyasasında analiz yöntemleri ele alınacaktır. Analiz yöntemleri; teknik analiz ve temel analiz olarak iki kısımda işlenecektir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

FOREX PİYASASINDA ANALİZYÖNTEMLERİ

Çalışmanın bu kısmında; temel analiz ve teknik analiz olarak ikiye ayrılan analiz yöntemleri, detaylı bir biçimde ele alınacaktır.

5.1.Temel Analiz

Temel analiz, mikro ve makro ekonomik verilerin gelecek trendleri tahmin edebilmek için piyasalara uygulanmasıdır ve aynı zamanda döviz kurlarının da itici faktörlerinden birisidir (<http://www.vobtr.com> (Erişim Tarihi:21.03.2011)). Temel analizde, genel ekonomik göstergeler yanında özellikle sanayi sektörü göstergeleri de büyük önem taşır. Ekonomik göstergeler arasında GSMH, GSYİH, tüketim harcamaları, yatırım harcamaları, kamu harcamaları vs. gibi göstergeler sayılabilir. Sanayi sektörü göstergeleri olarak da sanayi üretim endeksi, kapasite kullanım oranı, fabrika siparişleri, dayanıklı tüketim malı siparişleri ve işletme stokları vs. sayılabilir (Hedef Online, 2006, s.60). Temel ekonomik verileri yorumlayarak, para birimlerinin veya paritelerin gelecekteki hareketlerini önceden tahmin edebilmek olasıdır.

Yatırımcılar, Forex'te temel analiz için medya araçlarında yayınlanan, uzmanların analiz eleştirilerine ait bilgilerden faydalanırlar. Özellikle sanayileşmiş ülkelerde ekonomik faktörlere ait verilerin yani ekonomik göstergelerin yayınlanacağı zaman ve tarihler önceden kesin olarak bilinmektedir. Tüm temel göstergelere ait veriler, 3 ayda bir yayınlanan GSYİH ve İstihdam Maliyet Endeksi hariç, genellikle aylık olarak duyurulur. Ekonomik göstergelere ait veriler, bir önceki döneme göre oluşmuş yüzde değişme de belirtilecek şekilde duyurulur.

Temel analiz ile bir döviz çifti için uzun vadeli trendler kestirilebilir. Ülkeleri etkileyen uzun vadeli ekonomik faktörleri göz önünde bulundurarak uzun vadeli bir trend önceden tahmin edilebilir (Hedef Online, 2006, s.61). Örneğin, Ham Petrol fiyatlarının artışı 2003 yılından, 2005 yılının son çeyreğine kadar USD/CAD çiftinin düşmesine neden olmuştur.

İyi bir temel analist olabilmek için; belirli bir piyasayı derinlemesine tanıyarak olmak gerekmektedir. Örneğin; bir analist sadece döviz piyasasına yoğunlaşarak,

ekonomik faaliyetlerine ilişkin verilerin geçmişte döviz borsasında EUR/USD paritesini ne yönde etkilediğini görerek, gelecek için daha doğru tahminlerde bulunabilir.

5.1.1.Temel Analizde Kullanılan Göstergeler

Bu kısımda Tarım Dışı İstihdam, Tüketici Güven Endeksi, Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Merkez Bankaları ve Faiz Oranları göstergelerinden bahsedilecektir.

5.1.1.1.Tarım Dışı İstihdam

ABD’de Tarım Dışı İstihdam Verisi, (Non-Farm Payrolls) aylık bir ekonomik göstergedir ve tarım endüstrisi dışında iş bulan insanların sayısındaki değişikliği ölçen bir göstergedir. Her ay Current Employment Statistics Program(CESP)(Mevcut İstihdam İstatistik Programı) 390,000 işyerini temsilen her ay 150,000 iş alanı ile ilgili çalışma saatleri, iş kazançları ile ilgili 50 eyaletin tarım dışı istihdam bilgilerini özetlemektedir. Bu rapor her ayın ilk Cuma günü açıklanmaktadır (Rogers, McGraw-Hill, 1998, s.106).

NFP çoğunlukla genel ekonomik aktiviteyi de yönlendiren tüketici harcamalarını da etkileyen önde gelen bir göstergedir. Bu veri ayın geri kalanını da etkilemektedir.

Tahmin edilenden iyi gelen bir veri, ABD ekonomisine beklenenden daha yüksek bir istihdam yaratıldığı anlamını taşıdığından, USD’de yükseliş yaşanması beklenebilir.

5.1.1.2.Tüketici Güven Endeksi (CPI)

Tüketicilerin yaptıkları harcamalarda ne kadar rahat olduklarının bir göstergesidir. Harcamaların psikolojik analizini yapan bir veri olduğu da söylenebilir. Genel itibarıyla harcamaları, işleri ve ekonominin geneliyle ilgili beklentiler sınırdır. 3500 kişiye gönderilen anketler sayesinde veri endeks haline getirilir. Veri aylık olarak açıklanır.

Anketlerde sorulan sorular:

- Genel olarak iş ortamını nasıl değerlendirebilirsiniz? İyi? Normal? Kötü?
- Altı ay sonra sizce genel iş ortamında bir iyileşme olabilir mi? Aynı mı kalır? Yoksa kötüleşir mi?

- Kendi çevrenizdeki iş olanakları ne kadar? Daha mı çok? Aynı mı? Daha mı az?
- Altı ay sonra kendi çevrenizdeki iş olanakları ne kadar olur? Daha mı çok? Aynı mı? Daha mı az?
- Altı ay sonrasında geliriniz bugünkünden daha mı çok olur, aynı mı kalır yoksa daha mı az olur? (<http://www.ntvmsnbc.com>(Erişim Tarihi:15.02.2012)).

Verinin beklenenden iyi gelmesi durumunda; ülke para birimine karşı pozitif bir etki yaratacaktır. Verinin beklenenden kötü gelmesi durumdan, ise ülke para birimine karşı negatif bir etkisi olacaktır. Örneğin; Doların, tüketici güven endeks haberinin kötü gelmesi durumunda; Dolar değer kaybedeceği için ‘€\$’ paritesi değer kazanarak, alışı geçmesi beklenmektedir.

5.1.1.3. Gayri Safi Yurtiçi Hasıla

Gayri Yurtiçi Hasıla, ekonomik faaliyetler için bir ölçüm ve ekonominin sağlığıyla ilgili önemli bir göstergedir. GSMH (Gayri Safi Millî Hasılat), bir ülke vatandaşlarının verilen bir yıl içinde ürettikleri toplam mal ve hizmetlerin, belli bir para birimi karşılığındaki değerinin toplamıdır. “Vatandaşlık” ayrımının yapılmasındaki, sebep GSYİH’den (Gayri Safi Yurt İçi Hasıla) farklı olduğunu belirtmek içindir. GSYİH, o ülkede faaliyet gösteren yabancı ülke yurttaşlarının ürettiği nihai mal ve hizmetleri de kapsar (Boys ve Diğerleri,2002, s.22).

Başka bir deyişle; gayri safi millî hasıla (GSMH), bir ülkenin yurt dışında çalışan vatandaşlarının ülkeye gönderdikleri faktör gelirlerinin GSYİH’ya eklenip, ülkede çalışan yabancıların kendi ülkelerine gönderdikleri faktör gelirlerinin GSYİH’den düşülmesi ile elde edilen değerdir.

1990’ların başından itibaren, küreselleşmenin ivme kazanıp, üretim faktörlerinin ve sermayenin, ülke sınırlarının dışına taşması sonucu, makroekonomik analizlerde ilgi, bir ülkenin yurttaşlarının gelirini ifade eden GSMH yerine, bir ülkenin sınırları içerisinde yaratılan toplam geliri ifade eden GSYİH üzerine yoğunlaşmıştır. Fakat, yine de ülkelerdeki kişi başına gelir ve bunların karşılaştırılması gibi konularda GSMH hala önemli bir kavram ve ölçüdür. GSMH, genellikle bir yıllık zaman birimi içinde

hesaplanır. Kişi başına Millî Hasıla hesaplamalarında nüfus artışı göz önünde bulundurulur (www.forexsprostr.com.tr (Erişim Tarihi:27.02.2012)).

Ulusal bir ekonomide belirli bir sürede (genellikle bir yıl) üretilen mal ve hizmetlerin piyasa fiyatlarıyla ifade edilen değerlerinin toplamıdır. Buna alıcı fiyatlarıyla GSMH denir. Bundan vasıtalı vergiler ve sübvansiyonlar çıkartıldığında buluna büyüklüğe ise faktör fiyatlarıyla GSMH adı verilir. Ulusal ekonominin etkinlik düzeyinin analizinde elverişli bir gösterge olarak kabul edilir (Koca, 2012, s.63).

Ekonomideki üretim etmenlerinin gelirlerinin toplanması yoluyla da hesaplanır. Hesaplamalarda piyasa fiyatları kullanıldığından, analizlerin sağlıklı olması bakımından belirli bir yılın fiyatları sabit kabul edilerek gelişmeler buna göre değerlendirilir.

Diğer göstergelerde olduğu gibi, verinin beklenenden iyi gelmesi durumunda; ülke para birimine karşı pozitif bir etki yaratacaktır. Verinin beklenenden kötü gelmesi durumunda, ise ülke para birimine karşı negatif bir etkisi olacaktır. Bir örnek açıklanacak olursa; Sterlin'in, GSYİH haberinin iyi gelmesi durumunda; Sterlin değer kazanacağı için 'gbp/usd' paritesi değer kazanarak, alışı geçmesi beklenmektedir.

5.1.1.4.Merkez Bankaları ve Faiz Oranları

Yatırımcılar merkez bankalarının siyasal baskılardan bağımsız olup olmadığıyla ilgilenerler. Örneğin, Avrupa merkez bankası, 2004 ve 2005 yılındaki büyümeye ve güçlü Euro'ya rağmen faiz oranlarını düşürmeye yönelik ısrarlı ve yoğun siyasi baskıya hiç yanıt vermemiştir. Avrupa merkez bankası en yeni merkez bankası olarak siyasi müdahalelerden bağımsız olduğunu göstermek istemiştir (<http://www.imkb.gov.tr> (Erişim Tarihi:12.01.2012)).

Bunun yanında, her döviz cinsinin kendi ülke merkez bankaları tarafından belirlenen gecelik borç oranı bulunmaktadır. Piyasaların yakından takip ettiği FED (ABD Merkez Bankası) faiz oranları Amerika Merkez Bankası temsilcilerinin yılda 8 kere düzenlediği toplantılar sonucunda (Türkiye saati ile 21.45 civarı) açıklanmaktadır. Düşük faiz oranları genelde o para biriminin değer kaybetmesine neden olurken, yatırımcılar yüksek faiz veren diğer bir para birimine geçebilirler. Açıklanan faiz oranlarının beklenenden yüksek olması durumunda ise, getiri sağlamak isteyen yatırımcıların o para birimine olan talepleri artacaktır.

Merkez bankalarının yapmış oldukları açıklamalara, piyasalar anında tepki vermektedirler. Bunun yanında; faiz oranlarının düşürülmesi ülke para biriminin değer

kaybetmesine, faiz oranlarının yükseltilmesi ise ülke para biriminin değer kazanmasına sebep olmaktadır. Örneğin; Avrupa Merkez Bankası Başkanı Mario Draghi açıklama yaptığı sırada, eur/usd paritesinde açıklamanın yönü doğrultusunda(açıklama olumlu ise, alış, olumsuz ise,satış) piyasanın çok sert hareketler yaptığı gözlenmektedir.

Merkez bankalarının; döviz alımı veya altın alımı yapacağını açıklaması durumunda, alım yapacağı finansal aracın fiyatında artışlar gözlenmektedir. Bu etkinin nedenlerini sıralamaya çalışırsak; psikolojik sebeplerinin yanı sıra, Merkez bankalarının piyasalarda ki gücünün de etkisini de belirtmemiz gerekecektir.

5.2.Teknik Analiz

Teknik analiz, fiyat, hacim ve indikatör gibi göstergelerden yararlanılarak, geçmiş dönemde gerçekleşen piyasa hareketleri incelenerek geleceğe yönelik olarak fiyat öngörülerinin yapıldığı analiz yöntemidir. Teknik analiz, ekonomi biliminden bağımsızdır ve daha çok matematik, istatistik gibi bilim dalları ile ilişki içerisindedir (Çağırman,1999, s.15).

Teknik analizin temel mantığına göre, paritenin fiyat hareketlerine etki edebilecek her faktör fiyatlara yansımıştır. Yani fiyatlar bir nevi barometre özelliği taşımaktadır. Teknik analizde, geçmişte yaşanan piyasa hareketleri referans niteliği taşımaktadır. Teknik analizin mantığına göre geçmişte meydana gelen bir fiyat hareketi, gelecekte tekrar meydana gelecektir (Murphy, 1999, s.53). Bu nedenle teknik analiz, paritelerin dinamiğini anlayabilmek açısından yararlı olmaktadır.

Çoğunlukla makroekonomik verilerin gündemde olduğu forex piyasalarında, diğer piyasalarda olduğu gibi bireysel ve kitlesel olarak, psikoloji faktörü büyük rol oynamaktadır. Forex piyasalarına ilk bakıldığında verilerin arz ve talebi oluşturarak fiyatları yönlendirdiği söylenebilir. Ancak fiyatları oluşturan temel dayanak, veriden ziyade, piyasaların veriye ilişkin beklenti ve algılamalarıdır. Örneğin; düşüş trendinde olan bir paritede olumlu bir verinin açıklanması, kalıcı yükselişten ziyade genellikle tepki yükselişine neden olmaktadır. Yükselen trend içerisindeki paritelerde ise olumsuz veriler, genellikle sınırlı düşüslere neden olabilmektedir. Verilerin beklentilerden aşırı derecede olumlu gerçekleşmesi de sert yükseliş hareketlerine neden olabilmektedir. Beklentilerin ötesindeki gerçekleştirmeler, kitle psikolojisi üzerinde aşırı iyimserlik veya panik etkisi yaratabilmektedir.

5.2.1.Teknik analizde Kullanılan Grafikler

Teknik analiz kapsamında grafiklerden yoğun bir biçimde yararlanılmaktadır. Grafiklerin, fiyat gelişmelerini göstermekte, piyasaların psikolojisini yansıtmakta ve alıcılarla satıcılar arasındaki etki ve tepkileri ortaya çıkardığı ifade edilmektedir. Piyasada bir yatırım aracıyla ilgili bütün hareketleri yansıttığı düşünüldüğü için grafikler piyasanın o yatırım aracını nasıl değerlendirdiğini anlatabilmektedir (Hedef Online,2006 s.26).

Grafikler; çubuk grafiği, mum grafiği ve çizgi grafiği olmak üzere üç ana gruba ayrılır. Bu grafiklere aşağıda yer verilecektir. Analizler bölümünün devamını daha çok mum grafiklerine dayandırılacaktır, çünkü mum grafikleri döviz piyasası yatırımcılarının en çok başvurdukları grafik türlerinden biridir.

5.2.1.1.Çizgi Grafik

Çizgi grafik, kapanış fiyatlarını baz alarak otomatik olarak çizilir, kapanış fiyatları nokta ile işaretlenir ve sonra bu işaretlenen noktalar birleştirilir böylece çizgi grafik oluşmuş olur. Kapanış fiyatlarını izlememize yardımcı olur (Çağırman, 1999, s.24).

Çubuk ve mum grafiklerinden daha az bilgi içeren çizgi grafikleri sadece zaman dilimlerinin seçilen süre boyunca kapanış fiyatlarını göstermektedir. Bunun için çizgi grafikleri daha çok uzun vadeli eğilimleri göstermeye yarar ve kısa vadeli analizlerde pek kullanılmaz.

5.2.1.2.Çubuk Grafik

Çubuk grafikleri günlük fiyat hareketlerini gösteren dikey çizgilerden meydana gelir. Bu grafiği çizebilmek için her zaman aralığındaki açılış ve kapanış fiyatlarının bilinmesi gerekir. Çubuk grafiğini oluşturan dikey çizgiler günün en yüksek fiyatından en düşük fiyatına kadar uzanır. Dikey çizgi üzerindeki yatay çizgi, kapanış fiyatını gösterir (Canbaş ve Doğukanlı, 2012, s.472).

Çubuk grafikleri son bir dakika veya son bir yıl gibi her hangi bir zaman dilimi için kullanılabilir. Yatırımcılar farklı zaman dilimleri tercih edebilir ancak, daha uzun

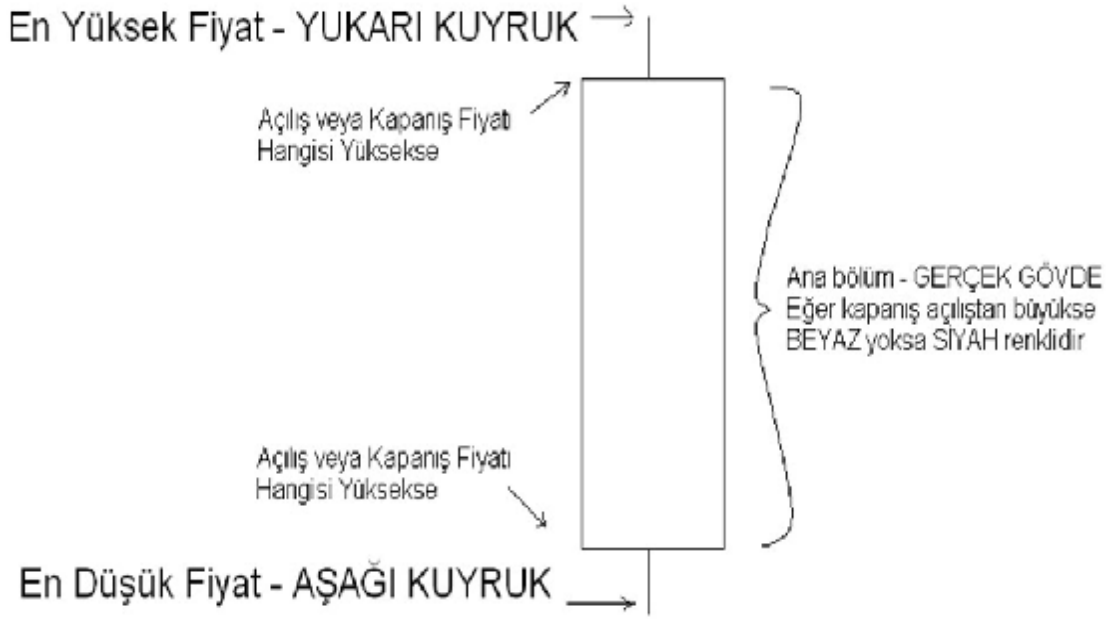
zaman dilimleri daha çok bilgi içerir ve böylece eğilimleri ve piyasa psikolojisini daha iyi yansıtır (Archer, 2006, s.36).

5.2.1.3.Mum Grafik

Osaka’da kurulan “Dojima Pirinç Borsası”nın en önemli kişiliği, “piyasaların efendisi” olarak anılan Homma’dır. Homma’nın yatırım ilkeleri daha sonra Japonya’da kullanılan mum grafiklerin metodolojisinin temelini oluşturmuştur (Zaman, 2006, s.50).

Çok eski bir geçmişi olan mum grafiklerin ve felsefesinin barı piyasalarıyla tanışması 1990’lı yılların başında olmuştur. Bu tanışma konunun en iyi uzmanlarından biri olan Nison tarafından sağlanmıştır. Nison bu grafik analizini bir Japon çalışma arkadaşından öğrendikten sonra Japonya’ya giderek araştırmalarını devam ettirmiştir. Bu araştırmalarının sonucunda tekrar Amerika’ya dönen Nison, bu konuda küçük bir kitapçık hazırlamış ve bazı kişilere dağıtmıştır. Kitapçığın büyük ilgi görmesi ile Nison’ın kariyeri de değişmiş ve ismi mum grafiklerle anılır olmuştur (Zaman, 2006, s.52).

Tıpkı çubuk grafikleri gibi mum grafikleri de piyasanın açılış, kapanış, tavan ve taban fiyatını göstermektedir. Çubuk grafiklerine nazaran ana farkı, açılış fiyatıyla satış fiyatı arasındaki aralığı gösteren gövdesidir. Bu gövde; kırmızı (veya siyah) ise, kapanış fiyatının açılış fiyatından daha düşük olduğunu gösterir. Gövde mavi (veya beyaz) ise, kapanış fiyatının açılış fiyatından daha yüksek olduğunu işaret eder. Çubuk grafiklerindeki çubuklar, daha çok kapanış fiyatının bir önceki çubuğa nazaran gelişmesini gösterirken, mum grafiklerindeki "mum"lar daha çok açılış fiyatıyla kapanış fiyatı arasındaki ilişki üzerine yoğunlaşır. Mum çubuklarının üstü ve altındaki fitiller söz konusu zaman diliminin içerisindeki tavan ve taban fiyatlarını göstermektedir. Mum grafikleri çubuk ve çizgi grafiklerine nazaran daha popülerdir.

Şekil 1. Mum grafiği

Kaynak: www.borsahocam.com (Erişim Tarihi:18.10.2012)

Mum grafikler, piyasalarda oluşan eğilimi görmemiz açısından da oldukça önemlidir. Mum formasyonlarına bakılarak; boğa piyasası, ayı piyasası veya nötr piyasa olduğu kanısına varmak mümkün olabilmektedir. Boğa piyasası yükselişi temsil ederken, ayı piyasası ise düşüşü temsil etmektedir. Nötr piyasalar; yatay piyasaları ve kararsız bir yapıyı temsil etmektedirler.

Mumların almış olduğu şekillere bakarak yapılan, Japonlar tarafından geliştirilmiş ayrı bir analiz yöntemi daha bulunmaktadır. Mumların gizemi adı verilen bu eğitimlerde, mumların kapanış fiyatları, volatiliteleri ve mumların gövdeleri dışında kalan sivri uçlar dikkate alınmaktadır.

5.2.2. Destek ve Direnç

Destek, şimdiki piyasa fiyatının aşağısındaki, satın alıcıların aşağı doğru trendi tersine çevirdiği fiyat noktasıdır. Direnç ise, piyasa fiyatının üzerindeki, satın alma baskısının yukarı doğru trendi geri çevirdiği fiyat noktasıdır (Rosenstreich, 2005, s.211). Alıcıların genelde kuvvetli olacağı için destek seviyeleri, piyasaya bir "taban" sağlamaktadır. Piyasalar güçlü bir destek seviyesine düştüğü zaman yatırımcı, alıcıların piyasaya çıkıp alımlarıyla fiyatları yükselteceklerini veya en azından fiyatların artık

düşmeyeceğini tahmin edebilmektedirler (Archer, 2006, s.26). Destek seviyeleri, alıcıların kuvvetli olacağı beklenen fiyatlar olduğundan dolayı, destek seviyesi altına düşen bir fiyat piyasa için bir sinyaldir. Bu sinyal, satış baskısının daha önceden düşünüldüğünden, daha fazla (veya alım baskısının daha az) olduğunu gösterir ve bu durum birçok zaman daha çok yatırımcıları uzun pozisyonlarını satıp kısa pozisyon almaya yönlendirir.

Direnç seviyeleri, piyasalara tavan oluşturarak destek seviyelerinin tersi bir anlama sahiptir. Fiyat kuvvetli bir direnç seviyesine yükseldiği zaman satıcıların yoğun bir şekilde piyasada işlem yapacağı tahmin edilebilir ve yoğun satışlar fiyat seviyesini düşürebilir (Hedef Online, 2006 s.56). Dirençler, kısa vadeli pozisyon tutanlar için bir emniyet ağı işlevini yerine getirmekte ve yalancı çıkış anında alım yapmayı hedefleyen plana çağırmaktadır.

Bir fiyatın direnç seviyesini kırması (geçmesi) birçok zaman büyük sayıda stop emrinin gerçekleşmesine ve böylece fiyatın daha da yükselmesine neden olmaktadır. Çoğu zaman direnç seviyesi, ne kadar kuvvetliyse işleme konulan stop emirlerinin sayısı o kadar fazla ve direnç seviyesinin üstüne fırlama hareketi o kadar büyük olmaktadır. Ancak maalesef, her fırlama gerçek bir fırlama değildir. Sırf direnç seviyesinin üstünde satış gerçekleştirmek için, birçok yatırımcının stop emri koyduğunu bilen büyük kurumsal yatırımcılar bu stop emirlerinin devreye girmesini sağlamak için fiyat seviyesini geçici ve suni olarak yükseltirler. Arkasında gerçek bir alım gücünün bulunmadığı böyle bir çıkışın direnç seviyesine gerilemesi muhtemeldir. Bu tür yalancı hareketlerin tersi destek seviyelerinde de olabilmektedir.

5.2.3.Forex Piyasalarında Trend Kavramı

Trend; teknik analizde fiyatların takip ettiği yönü temsil etmektedir. Teknik analize göre; fiyatlar bir trend doğrultusunda hareket etmektedir. Arz ve talep bu trendleri belirler ve kısa, orta ve uzun vadeli olarak değişmektedir (Murphy, 1987s.49).

Şekil 2. Trend örneği

Kaynak: Murphy, 1987s.49

- * 1 yıl veya daha fazla süren trendler uzun vadeli
- * 1 aydan fazla süren trendler orta vadeli
- * 1-20 gün arası süren trendler kısa vadeli trendlerdir.

Trendler aşağı, yukarı ya da yatay yönlü olabilmektedir. Trendleri bulmak için fiyat grafiklerinde, fiyatları bir doğru yardımı ile birleştirebilmektedir.

5.2.4. Teknik Analizde Kullanılan Göstergeler

Bu başlık altında Hareketli Ortalama, Stokastik, Hareketli Ortalamaların Yakınsaması/ Uzaklaşması(MACD), Momentum, Görelî Güç Endeksi(RSI), Zarf Eğrileri, Bollinger Bandı, Emtia Kanalı Endeksi (CCI) göstergelerine yer verilmiştir.

5.2.4.1.Hareketli Ortalama

Hareketli ortalamalar farklı biçimlerde kullanılsa da, temelde amaç hep aynıdır: Günlük fiyat dalgalanmalarını düzelterek, teknik oyuncuların, finansal varlıkların trendlerini izlemelerine yardımcı olmaktadır (<http://www.uzmanforex.com> (Erişim Tarihi:06.05.2012)).

Hareketli ortalamalar, kısa dönemli dalgalanmalardan etkilenmeksizin uzun dönemli fiyat hareketlenmelerini görmeye traderlara yardımcı olan düz bir çizgidir. Üç

tip hareketli ortalama vardır; en sık kullanılanı basit hareketli ortalamadır; diğer ikisi ise, ağırlıklı ve üstel hareketli ortalamalardır.

Bütün hareketli ortalamalar, bir periyottaki düşük, yüksek ve kapanış fiyatlarda verilen rakamın ortalamasıyla hesaplanabilir. Bu üç tip arasındaki fark belirli her periyotta önemli ve ağırlıklı bir yerlerinin olmasıdır (Bauer, Dahlquist, 1999, s.36). Örneğin; ağırlıklı ve üstel hareketli ortalamalar en son fiyatlarda daha önemli bir hal almaktadır; hâlbuki basit hareketli ortalama bütün seçilmiş zaman dilimlerinde eşit öneme sahiptir.

Hareketli ortalamayı uygulamanın diğer bir yolu da çiftlerdir. Traderların pek çoğu öncelikle yukarıda tanımlandığı şekliyle uzun dönemli hareketli ortalamayı kullanırlar ve trendin sonlanacağını daha önceden haber veren (daha kısa periyotta) daha hızlı bir hareketli ortalama ortaya çıkarırlar. Daha kısa hareket ortalaması,daha yavaş hareket ortalamasını engelliyorsa, bu durum trend için daha erken bir bitiş noktası işaret etmektedir (Appel, Gerald and Hitschler , 1990 s.132).

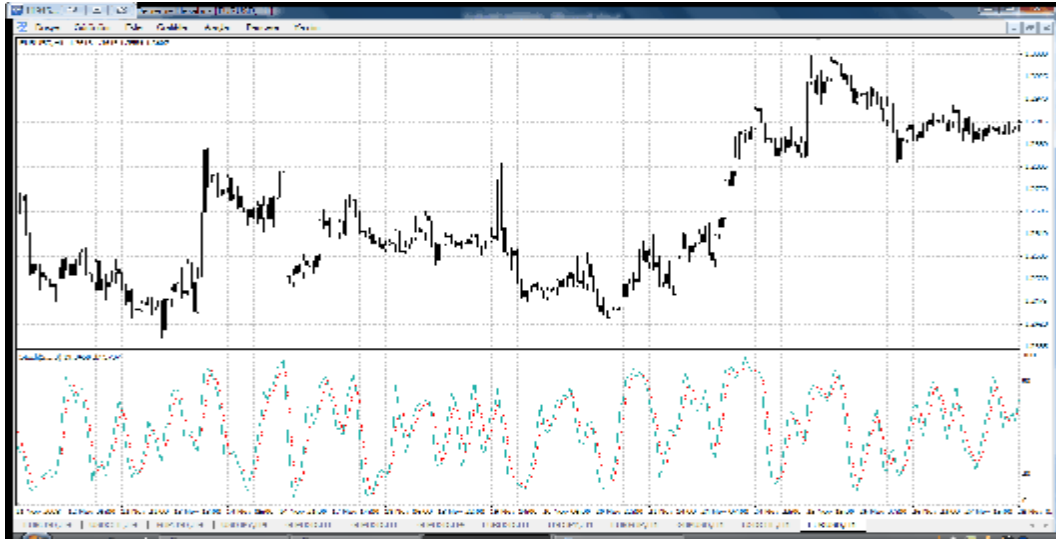
5.2.4.2. Stokastik

Stokastik ösilatörü, George Lane tarafından geliştirilmiştir. Stokastik, fiyatlar artarken kapanış fiyatının işlem aralığının yukarısına doğru kapatma eğiliminde olduğu gözlemine dayanır. Bu göstergeye; belirlenen zaman içinde fiyatların "en düşük veya en yüksek seviyeler" arasındaki yerinin saptanması yöntemi de denilebilir (Meydan, 2008 s.66).

Stokastik göstergesini ortaya atanlar, hissenin son zamanlarda taradığı fiyat seviyelerine yakın kapanacağını söylemektedirler. 0-100 arası hareket eden kısa vadeli bir göstergedir.0-20 arası aşırı satım,80-100 arası aşırı alım durumunu temsil eder. Genellikle hızlı hareket eden futures (vadeli işlem) piyasalarındaki işlem yapanlar arasında ilgi gören bu gösterge ile ilgili başlıca ana fikirler şunlardır (<http://informedtrades.hubpages.com>):

1. Yükselen trend de, fiyatlar genellikle gün içinde taradıkları fiyat seviyelerinin üst taraflarında kapanırlar,
2. Doyuma erişmeye başlayan trend de, kapanış fiyatları gün içi en yüksek değerlerden uzaklaşmaya başlar (satıcılar çoğalmaktadır),

3. Düşüşe geçen trend de, fiyatlar gün içi gördükleri en düşük değerlere yakın yerlerde kapanırlar.

Şekil 3. Stochastic

Kaynak: <http://informedtrades.hubpages.com> (Erişim Tarihi:07.03.2012)

Aşırı alım ve satım bölgeleri arasında stokastik osilatörünün yönüne göre fiyat trendi hakkında tahmin yapılabilir. Stokastik osilatörünün 80 sınırının üzerine çıkması yukarı trendin hızlanacağı anlamına gelir. Sat sinyali, stokastik eğrisi aşırı alım bölgesinde tepe yaptıktan sonra aşırı alım sınırını aşağı doğru kırdığı zaman alınır (Meydan, 2008 s.67). Gösterge bu seviyeden itibaren genellikle orta bant olarak kabul edebileceğimiz 50 değerine yaklaştıktan sonra bir tepki çıkışı verir. Talebin yüksekliği göstergenin yeniden üst sınırın üstüne çıkmasını sağlar. Bu durumda yeniden alım tavsiye önerilir; ancak yüklenilecek olan risk daha yüksektir. Göstergenin aşırı satım bölgesine girmesi durumlarında da yukarıdaki kuralların tersi geçerlidir.

5.2.4.3.MACD -Moving Average Convergence/ Divergence (Hareketli Ortalamaların Yakınsaması/ Uzaklaşması)

Kısa adı MACD olan ve "Hareketli Ortalamaların Yakınsaması/ Uzaklaşması" anlamına gelen trend izleyen bir göstergedir. Fiyatlarda, trend söz konusu olduğunda daha tutarlı sonuç verir. Bunun nedeni hareketli ortalamaları esas almasıdır. MACD'nin fiyat hareketleriyle uyumsuzluğu, var olan trendin sona ereceği anlamına gelebilmektedir (Çağırman, 1999 s.324).

MACD göstergesi, 12 günlük eksponansiyel hareketli ortalamadan 26 gün için hesaplanan eksponansiyel hareketli ortalamanın çıkarılması sonucu elde edilen değer olarak ifade edilir. Çıkan sonuç sıfırın altında ve üstünde hareket eden bir indikatördür. MACD sıfırın üzerinde olduğu zaman, 12 günlük hareketli ortalama değeri 26 günlük hareketli ortalama değerinden daha yüksek demektir. Bu da bir boğa piyasası beklentisi anlamına gelir. Yani mevcut beklentilerin (12 günlük ortalama/Hızlı MA) daha önceki beklentilerden (26 günlük ortalama/ Yavaş MA) daha güçlü olduğunu gösterir. Bu durumda yukarı yönlü (yükselen) bir trendin varlığından söz edilebilir. MACD sıfırın altında ise, 12 günlük ortalama beklentilerin, 26 günlük ortalama beklentilerinden daha az olduğunun yani ayı piyasası beklentisinin güçlendiği anlamına gelir. Bu durumda aşağı yönlü (düşen) bir trendin varlığından söz edilebilir (Meydan, 2008 s.69).

5.2.4.4. Momentum

Momentum kavramı, osilatör analizleri içinde temel bir önem taşır. Fiyat hareketlerindeki hızı esas alır. Sabit bir fiyat aralığı alınarak fiyatın değişimi ölçülür. Fiyatların önce hızla yükselmeye başladığı ve belirli seviyeye ulaştıktan sonra fiyatlardaki yükselişin yavaşladığı ve bir noktadan dönerek düşmeye geçtiği görülür. Yani momentumunu yitirmeye başladığı zaman bir dönüş gerçekleşir. Momentum osilatörleri ise, fiyat değişimlerindeki bu hızı gösterir (<http://www.studyforex.com> (Erişim Tarihi:13.02.2012)).

Momentum çizgisi, fiyat hareketinin her zaman bir adım önündedir. Momentum çizgisi fiyatlarda ki yükselişin ya da düşüşün birkaç gün önünde gider, daha sonra, var olan trend halen hareketini sürdürürken o ivme kaybetmeye başlar ve daha da sonra, fiyatlar ivme kaybetmeye başladığı zaman fiyatların aksi yönünde hareket etmeye başlar (Meydan,2008 s.72).

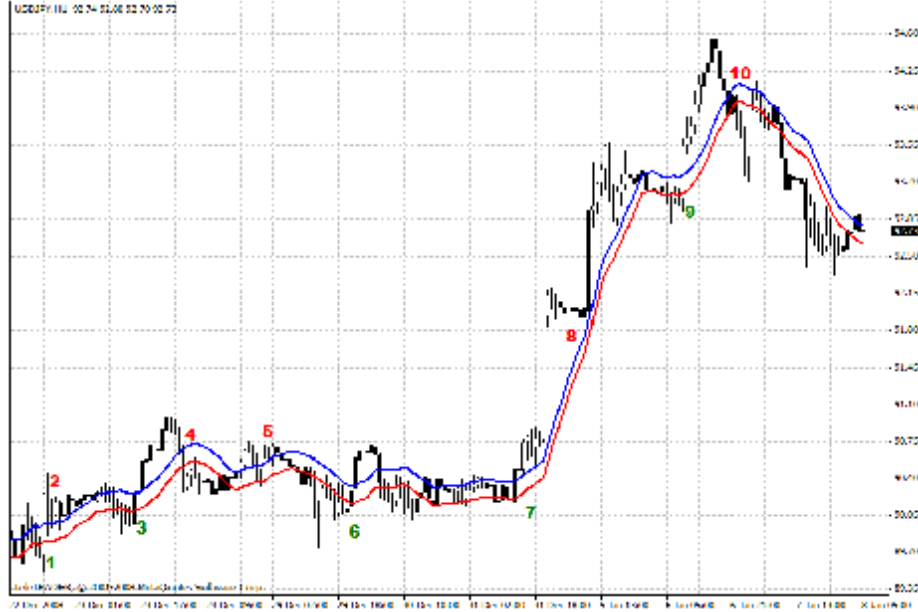
5.2.4.5. RSI(Görelî Güç Endeksi)

RSI, J. Welles tarafından 1979 yılında geliştirilmiştir . Welles, RSI'yı ortaya çıkardığında 14 günlük periyot kullanılmasını önermiştir, fakat o zamandan beri 9 ve 25 günlük periyot kullanımı daha da yaygınlaşmıştır (<http://www.uludagsozluk.com>(Erişim Tarihi:09.05.2012)).

Hisse senedinin veya endeksin kendi iç gücünü ölçer. Başka bir ifadeyle bu indikatör; hisse senedinin veya endeksin bünyesi içindeki gücünü kendisine göre karşılaştırır. RSI'ın; bir hisse senedinin veya endeksin, incelenen tarih aralığı içerisindeki kapanış değerlerinin, bir önceki güne göre değişiminden (bir önceki güne göre artan veya azalan değişim) hareketle hesaplanan bir gösterge (indicator) olduğu düşünülürse; "kendi iç gücünü yansıttığı, ölçtüğü" ifadesi daha iyi anlaşılır. RSI bakılan zaman dilimindeki, enstrümanın artış ve azalış gösterdiği günleri ve bu günlerin ortalamalarını alır. Daha sonra bu ortalamaların birbirlerine oranlarını tespit eder. Bu tespit edilen oranlar bir gösterge haline döndürülür. RSI, 0 ve 100 arasında değer alan ve fiyat izleyen bir formasyona sahiptir (Appel, Gerald and Hitschler , 1990, s.153).

5.2.4.6. Zarf Eğrileri (Envelopes)

İki tane basit hareketli ortalamadan oluşur. Bir hareketli ortalama yukarı, diğeri ise aşağı kaydırılır. Fiyatların alt ve üst bölgelerine iki ayrı eğri çizilir ve fiyatların bu çizgileri limit olarak hareket edeceği varsayılır. Böylece, bir piyasanın normal işlem görme bandının alt ve üst sınırları belirlenir. Üst banda ulaşıldığında satış, alt banda ulaşıldığında ise alış sinyali verir (www.forexfactory.com (Erişim Tarihi:05.04.2012)).

Şekil 4. Zarf eğrileri

Kaynak: www.forexfactory.com (Erişim Tarihi: 05.04.2012)

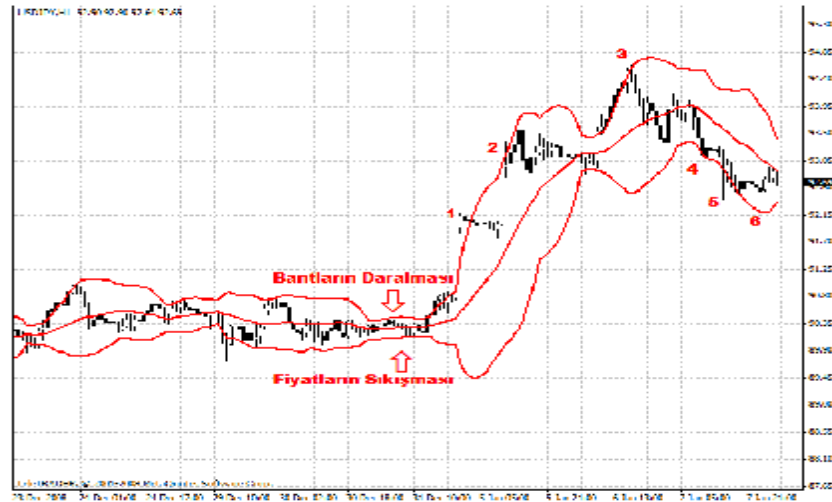
Grafik incelendiğinde 1, 3, 6, 7 ve 9 noktalarında alttaki bandın kesildiği görülmektedir. Bu durum alış sinyali anlamına gelmektedir. 2, 4, 5, 8 ve 10 noktalarında ise üstteki bant kesilmektedir. Bu durum ise satış sinyali vermektedir.

5.2.4.7. Bollinger Bandı

Bollinger Bandı, 1980'lerde John Bollinger tarafından yaratılan bir teknik analiz yöntemidir. Piyasadaki hareketliliğin (volalitenin) statik değil, dinamik olması nedeniyle trading bantlarının bu hareketliliğe uyarlanabilmesi ihtiyacıyla ortaya çıkmıştır (Antonov, 2011 s.58).

Bollinger Bandının temel varsayımı piyasanın üst ve alt bantlar içerisinde kalacağı şeklindedir. Bir başka ifadeyle; Üst Çizgi fiyatın yükselebileceği (ortalamadan uzaklaşabileceği) en üst seviyeyi gösterirken, alt çizgi ise fiyatın düşebileceği (ortalamadan uzaklaşabileceği) en düşük seviyeleri göstermektedir. Bantların birbirine olan uzaklıklarına göre (Bollinger on Bollinger Bands, 2001, s.59);

- Hareketliliğin azaldığı ve dolayısıyla bantların daraldığı (birbirlerine yaklaştıkları) dönemlerin ardından hızlı fiyat değişiklikleri görülebilir.
- Fiyatlar bantların dışına çıktığı zaman, mevcut trendin devam edeceği kabul edilebilir.
- Bantların içinde gerçekleşen dip ve tepe noktalarının ardından bantların dışında oluşacak dip ve tepe noktaları mevcut trendin yön değiştirebileceğinin habercisi olabilir.
- Bir banttın başlayan hareketlenmenin öbür banda kadar devam etme eğilimi vardır. Bu gözlem fiyat hedefleri belirlemede yardımcı olabilir.
- Fiyatların devamlı olarak orta bandın altında hareket ederken bandın üzerine çıkması trendin değişiminin habercisidir. Aynı şekilde fiyatlar orta bandın üzerinde hareket ederken bandın altına inerse bu da trend değişiminin habercisi olabilir.

Şekil 5. Bollinger bandı

Kaynak: Bollinger on Bollinger Bands, 2001, s.59

USD/JPY paritesinde Bollinger Bandı incelendiğinde bantların daraldığı yani fiyatların belli bir aralıkta sıkıştığı gözlemlenmektedir. Bollinger Bandının çalışma mantığına göre bu fiyat sıkışmalarının ardından büyük fiyat hareketlerinin olacağı tahmin edilir. Yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi; fiyat sıkışmasının ardından gelen yükselişle bantlar trend yönünde genişlemeye başlamıştır. Fiyat hareketinin büyüklüğü bantların genişliğini belirlemektedir. Bantlar aynı zamanda paritenin yükseliş trendinde olduğunu gösterirken, oluşan fiyatların belli noktalarda bantların dışına çıkması (1 ve 2)

, trendin devam edeceği sinyali vermiştir. Bandın içinde gerçekleşen tepe (3) yükseliş trendinin sona ermesi ve düşüş trendinin başlaması anlamına gelmektedir. Hareketin devamında girilen düşüş trendinin devam edeceği fiyatın bantların aşağısına sarkması (4 ve 5) ile tahmin edilebilmektedir. 6 numaralı mum bandının içinde bir dip oluşturmaktadır. Bu durum düşüş trendinin sona ereceği ve yükseliş trendinin başlayacağı anlamına gelebilir.

5.2.4.8 Emtia Kanalı Endeksi (CCI)

Emtia Kanalı Endeksi (CCI); Amerikalı analist Donald R. Lambert tarafından geliştirilmiş, fiyat momentum göstergesidir. Fiyatların istatistiksel ortalamaya göre değişimini gösterir. Emtia piyasaları için geliştirilmiş olmasına, rağmen hesaplanışındaki özellikler nedeniyle rahatlıkla hisse senedi piyasasına da uygulanabilir (Meydan, 2008 s.88). Yüksek CCI değerleri fiyatların ortalama seviyeye göre alışık olmadık şekilde yüksek olduğunu, düşük CCI değerleri ise, alışık olmadık şekilde düşük olduğunu gösterir (Kaufman, 1987 s.332).

Şekil 6. Emtia kanalı endeksi

Kaynak: Kaufman, 1987, s.332

Tavsiye edilen gün sayısı 14 veya 21 gündür. CCI göstergesinin üzerinde +100 ün üstü aşırı alım, -100 ün altı aşırı satım bölgesidir. Göstergenin tepe veya diplerde görülecek fiyat grafiğine aykırı yükseliş veya alçalışlar muhtemel dönüş belirtisi olarak algılanır. CCI günün en yükseği, en düşüğü ve kapanışının toplanıp üçe bölünmesi ile bulunan orta fiyattan (tipik fiyat/typical price) yola çıkılarak hesaplanır. Gün içindeki

oyunmaları daha iyi yansıtacağı için orta fiyatlarla hesaplanan bu formülde; orta fiyat yerine kapanış fiyatları da kullanılabilir. Orta fiyatın yerine kapanış fiyatı kullanıldığında, orta fiyatlardan hazırlanan hareketli ortalama yerine kapanış fiyatlarından hesaplanan hareketli ortalamanın kullanılması gerekir. Eğer eldeki veride ağırlıklı ortalama fiyat mevcut ise; o zaman ağırlıklı ortalama fiyat kullanılarak formül daha kolay hale getirilebilir.

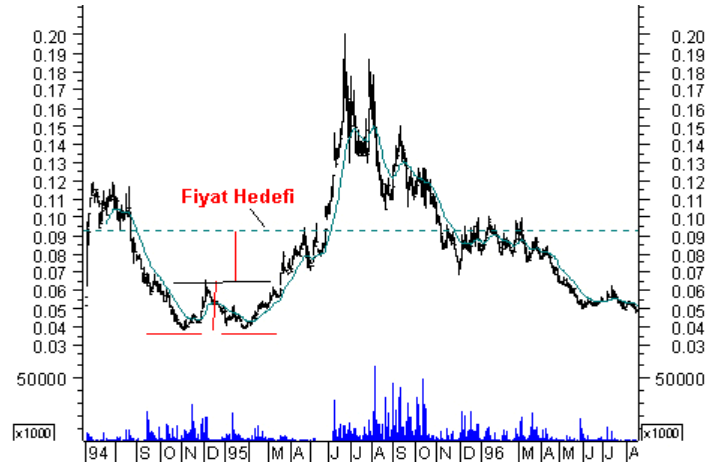
5.2.5. Teknik Analizde Kullanılan Formasyonlar

Finansal piyasalarda grafikler üzerinde, fiyatlar tarafından oluşan bir takım şekillere formasyon denilmektedir. Oluşan bu şekillerin forex piyasasında çok önemli bir rolü vardır. Güvenilir bir formasyon oluşumu sağlandıktan sonra formasyon tamamlanana de ki ekonomik gelişmeler sabit kabul edilebilir (<http://www.forexvob.com> (Erişim Tarihi: 23.05.2012)).

5.2.5.1. Omuz – Baş- Omuz Formasyonu

İşlem hacmi, Omuz-Baş-Omuz formasyonunun en önemli göstergesidir. İşlem hacminin çoğu sol omuz oluşurken görülür ve sonrasındaki düzeltme esnasında belirgin bir şekilde azalmaya başlar. Düzeltme bittiğinde, fiyatlar yeniden yükselişe geçer ancak, bu sefer işlem hacmi sol omuz altında oluşan işlem hacminden çok daha azdır. İşlem hacminin yetersiz olması, fiyatları daha yükseğe taşımaya yetmez ve yeni bir düzeltme düşüşü başlar. Azalan işlem hacmi çok önemli bir uyarı sinyalidir. Sağ omuz, yükseliş yönündeki son çabadır ve işlem hacmi daha da azdır. Boyun çizgisinin kırılması formasyonun tamamlanması anlamına gelir ve düşüş trendine girilir. Düşüş hedefi, boyun çizgisinden baş formasyonunun en tepesine çizilen dikey çizginin, boyun çizgisi altına taşınması ile tahmin edilebilir (<http://www.bilgeforex.com>(Erişim Tarihi:19.05.2012)).

5.2.5.2. Çift Alt ve Çift Üst

Şekil 7. Çift alt

Kaynak: www.borsadanhisse.com (Erişim Tarihi:05.06.2012)

Bu formasyon genel olarak orta ve uzun vadede trendin değişimine işaret etmektedir. Yani formasyonun oluşumu ile artık trendin sonlanacağı kanısına varılmaktadır. Birçok potansiyel çift alt trend hala aşağı inerken arada oluşabilir, ancak ana direnç noktası kırılmadan teyit edilemez (Meydan,1999 s.83).

5.2.5.3.Kap Formasyonu

Şekil 8. Kap formasyonu

Kaynak: www.borsadanhisse.com (Erişim Tarihi:05.06.2012)

Şekilde de görüldüğü gibi kap formasyonu; piyasada sert bir düşüş hareketinin ardından oluşabilecek bir formasyondur. Ancak her sert düşüş hareketi bir kap formasyonu oluşturmayabilir. Sert düşüş hareketinin ardından piyasada yatay bir hareket gözlemleniyorsa ve bu yatay hareketin, başlangıç hareketinin tersi yönünde kırıldığını anlaşılabilir. Ve piyasada ilk yaşanan hareketin hacmi kadar ters yönde hacim olarak aynı bir hareket oluşması beklenir.

5.2.5.4. Üçgen Formasyonu

Şekil 9. Üçgen formasyonu

Üçgen formasyonu piyasada bir daralmanın olduğunu gösteren formasyondur. Piyasanın daralması yatırımcılar için işlem fırsatı yaratan bir durumdur. Bunun sebebi, daralmaların ardından piyasa bir yöne doğru kırılma yaşamaktadır. İşte üçgen formasyonu piyasanın hangi yönde kırılacağını tespit etmemize yaramaktadır. Şekilden de anlaşılacağı gibi, üçgen formasyonu aslında trendin devamlılığını gösteren bir formasyondur. Yani üçgen formasyonunun olduğu trendlere güvenerek işlem yapılabilmektedir.

Üçgen formasyonlar üç grupta kategorize edilir:

a-)Simetrik üçgen formasyonu;

Her yükseliş zirvesinin, bir önceki zirvenin altında olması ve her düşüş hareketinin dip noktasının, bir önceki dip noktasının üzerinde olması sonucu oluşan formasyondur. Formasyonun ortasından çekilen çizginin üst kısmı ile alt çizgisi arasında oluşan simetri şekli, formasyonun bu ismi almasının nedenidir. Simetrik üçgen formasyonları güvenilir olmasına karşın, formasyon süresince fiyatın gideceği yönü belli etmemek gibi bir dezavantaj taşır.

b-)Alçalan üçgen formasyonu;

Düşüş hareketlerinin dip noktalarının düz bir çizgi oluşturduğu, buna karşın her yükselişin zirve noktasının bir önceki yükselişten daha aşağıda bir seviyede olduğu üçgen formasyonlarıdır. Bir parite de alçalan üçgen formasyonunun görülmesi, talebin ve dolayısıyla fiyatın düşme eğiliminde olduğunu gösterir. Bu nedenle genellikle formasyon sonunda düşüş gözlenir.

c-)Yükselen üçgen formasyonu;

Bu formasyon da, zirvelerdeki dirençlerin kırılmamış olmasına karşın, düşüş hareketlerinin her geçen gün zayıflıyor olması alıcıların çoğaldığı, satıcıların azaldığı anlamına gelmektedir. Diğer üçgen formasyonların da, olduğu gibi çizgilerden birinin kırılması, formasyonun sona erdiği anlamına gelir. Yükselen üçgen formasyonları, talebin arttığı sinyalini verdiği için dolayı, formasyon sonrası genellikle yükselen trend meydana gelir. Üçgenin yüksekliği kadar mesafe asgari hedeftir ve tam bu seviyelerde ciddi dirençler oluşabilir.

5.2.5.5. Bayrak Formasyonu

Şekil 10. Bayrak formasyonu

Bayrak ve flama formasyonları, dinamik bir piyasa hareketi içinde kısa ve özlü duraklamaları gösterirler. Esas olarak, hem bayrak hem de flama formasyonu için gerekli olanlardan biri, çok keskin ve neredeyse düz çizgi şeklindeki bir hareketin önceden var olmasıdır. Bayrak ve flama formasyonları, şiddetli bir yukarı ya da aşağı hareket sırasında, aynı yöndeki hızlı koşusunu yeniden sürdürmeye başlamadan önce, bir "soluk" alabilmek için piyasanın kısa duraklamalarıdır (<http://www.bilgiportal.com> (Erişim Tarihi:07.07.2012)).

5.2.5.6. Çivi Formasyonu

Oluşumu sırasında tanımlanması en güç olan, fakat nadir olarak da olsa karşılaşılan bir model de V veya çivi formasyonudur. Gerçekte tabanda veya tepede oluşan V formasyonunu (veya çivi) tanımlayabilmek çok güçtür. Çünkü bu formasyon gerçekte bir model değildir. İncelediğimiz bütün tersine-dönüş modelleri trend içinde aşamalı bir değişim süreci izlerler. Var olan trend, arz ve talep güçlerinin nispi bir dengeye ulaştığı bir noktaya kadar aşamalı olarak yavaşlar ve alıcılar ile satıcılar arasında, bu trendin sürecek mi yoksa tersine mi dönecek olduğunu belirleyen bir çatışmaya neden olur.

Fiyatlar, bir süre yatay bir hareket içine girerler ki bu arada analizi, piyasanın hareketini incelemeye ve piyasanın gelecekteki yönü konusunda ipuçları yakalayabilmek için vakit bulabilmektedir. Bu süreçte fiyatların bir geçiş aşamasında

olduğu söylenebilir. Tersine-dönüş modellerinin hemen hepsi için var olan durum bundan ibarettir.

Bununla birlikte V modeli, piyasanın aşamalı şekilde yön değiştirme eğiliminden kökten bir farklılığı temsil etmektedir. Bu, küçük bir sinyalle ya da hiçbir sinyal vermeden trendin aniden tersine dönüşünün bir işaretidir. Bunu, aksi yönde ani ve hızlı bir hareket takip edebilmektedir. V modeli, model olmayan bir modeldir çünkü, ortaya çıktıktan sonra model olduğu anlaşılabilen bir model olamaz(<http://www.bilgiportal.com>(Erişim Tarihi:07.07.2012)).

Bu bölümde; forex piyasalarının analiz yöntemleri anlatılmıştır. Temel analiz ve teknik analiz olmak üzere, iki kısımda ele alınan analiz yöntemleri, piyasaların yapısını ve işlem stratejilerini belirlemede kullanılmaktadır. Temel analiz kısmında; ülkelerin makro ekonomik verilerinin, piyasalara nasıl yansıdığı işlenmiştir. Teknik analiz kısmında ise; fiyatların oluşturduğu grafikler üzerinde, geleceğe ait beklentilerin nasıl belirlendiği gösterilmiştir.

Altıncı bölümde; 2011 yılı itibari ile ülkemizde yasal bir çerçeveye dahil edilen Forex piyasasında, yatırımcıların beklentilerini, piyasaya bakış açılarını ve yatırım yaparken önem verdikleri hususlar bir anket çalışması vasıtasıyla öğrenilmeye çalışılmış ve bulgular değerlendirilmiştir.

ALTINCI BÖLÜM

TÜRKİYEDE FOREX YATIRIMCILARI ÜZERİNE BİR ANKET ÇALIŞMASI

6.1. İstanbul'da Faaliyette Bulunan Forex Şirketlerinde Yatırım Yapanların Forex Piyasasına Yönelik Algılamalarının Değerlendirilmesi

Tezin bu bölümünde İstanbul'da faaliyette bulunan forex şirketlerinde yatırım yapanların forex piyasasına yönelik algılamalarının değerlendirilmesi başlıklı anket çalışmasına ilişkin değerlendirmeler yer alacaktır. Anket soruları bu piyasalarda yatırım yapan ya da yatırım yapma potansiyeli olan dört yüz kişiye yöneltilmiştir. Dört yüz kişiden alınan cevaplar, SPSS paket programı kullanarak analiz edilmiş ve çıkan sonuçları grafiklerinden yararlanarak yorumlanmıştır.

6.1.1.Çalışmanın Amacı: Türkiye de forex piyasasında işlem yapan ya da yatırım yapmayı düşünen yatırımcıların bu piyasaya bakışının incelenmesi ve Türkiye'de henüz yeni olan forex piyasasının durumunun gözlemlenmesi amaçlanmıştır.

6.1.2.Çalışmanın Yöntemi: İstanbul'da faaliyette bulunan forex şirketlerinde yatırım yapan 400 yatırımcı tesadüfi olarak seçilmiş, anket yöntemi yoluyla toplanan veriler, SPSS programıyla incelenip yorumlanmıştır. Forex şirketlerinin çoğunluğunun İstanbul'da bulunması nedeniyle, İstanbul'da faaliyet gösteren şirketler seçilmiştir.

6.1.3.Çalışmanın Bulguları: Bu kısımda yirmi üç adet sorudan oluşan anket çalışmasının sonuçlarının değerlendirilmesi yer almaktadır.

'Aşağıdaki yatırım araçlarından hangilerine yatırım yapıyorsunuz?(Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)' sorusunun bulguları aşağıdaki gibidir;

Tablo 2

Forex Piyasası Yatırımcılarının Yatırım Aracı Tercihleri

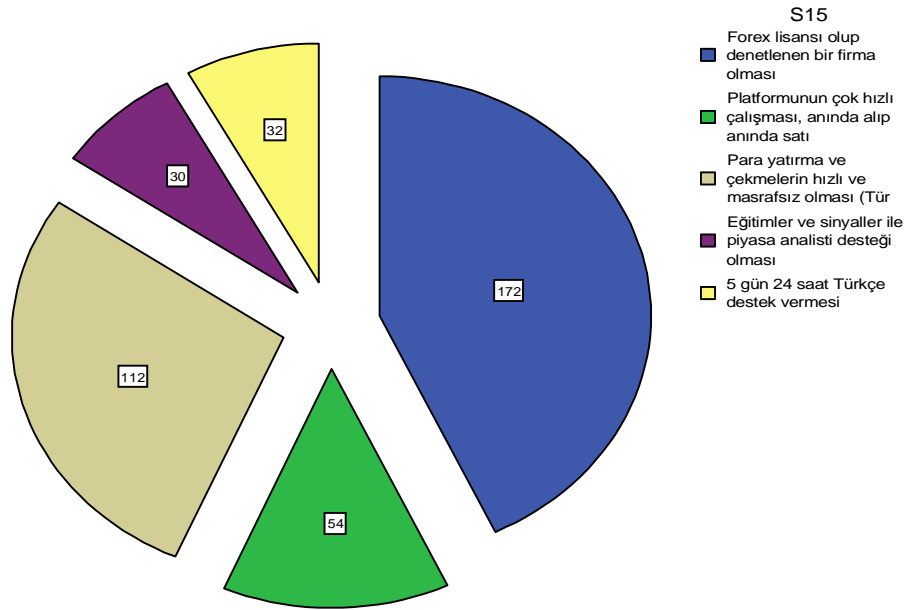
	Sıklık	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Banka mevduatı	96	23,9	24,0	24,0
Emlak sektörü	60	14,9	15,0	39,0
İMKB(İstanbul Menkul Kıymetler Borsası)	75	18,7	18,8	57,8
VOB(Vadeli Opsiyon Borsası)	14	3,5	3,5	61,3
Forex	137	34,1	34,3	95,5
Diğer(Belirtiniz)	18	4,5	4,5	100,0
Toplam	400	99,5	100,0	
Sistem	2	5		
Toplam	402	100,0		

Yukarıdaki tabloya göre; ankete katılanlardan % 34,1'i yatırım araçlarından forex piyasalarını tercih etmiş ve birikimlerini bu alanda değerlendirmiştir. Yine aynı şekilde; tercihi İMKB' ye olan yatırımların % 18,7 olduğunu görülmektedir. Buradan da anlaşılacağı üzere; forex piyasalarında ve borsada parasını değerlendiren kişi sayısı aslında oldukça fazladır. Emlak sektörünü tercih edenlerin yüzdesi % 14,9 iken, en az oran VOB (Vadeli İşlem Opsiyon Borsası) seçeneğine aittir.

Sonuç olarak; forex piyasasına yatırım yapanların oranının az olmadığı görülmüştür. SPK'nın 27 Ağustos 2011 tarihli tebliği ile, yaptığı düzenlemelerden sonra oluşan güven ortamı sayesinde bu piyasaya daha fazla yatırımcı girmesi beklenmektedir.

‘Sizce bir Forex firmasında olması gereken özellikleri nelerdir’ sorusunun

bulguları aşağıdaki grafik yardımı ile değerlendirilmiştir.

Şekil 11. Yatırımcının forex firması tercihi

Ankete katılanların %43'ünün verdiği cevaplara göre, forex lisansı olup denetlenen bir firma olması en fazla tercih edilen özellik olduğu gözlenmiştir. Katılımcıların, %28'i para yatırma ve çekmelerin hızlı ve masrafsız olması seçeneğini işaretlemiştir. Bilindiği gibi; forex piyasasında işlem yapmak için bankaya yatırılan meblağa göre belirli masraf kesilmektedir. Yine para çekimlerinde, çekim emri verdikten sonra yurtdışı bankalarda olan paralar ortalama iki gün sonra hesaba geçmektedir. Ankete katılanların %13,5'u, platformunun çok hızlı çalışması özelliği, anında alım- satım yapılmasını seçmişlerdir. Katılımcıların, %7,5'u eğitimler ve sinyaller ile piyasa analisti desteği seçeneğini, %8'i ise, 5 gün 24 saat Türkçe destek vermesi seçeneğini işaretlemiştir.

Çapraz tablolar temel olarak, iki değişken arasındaki ilişkiyi analiz etmek için kullanılır. Bu, değişkenler arasındaki ilişkiyi ilgili her bir değişkenin kategorilerinin keşiflerini inceleyerek keşfetme olanağı sağlayacaktır.

‘Forex piyasasında ne kadar riski göze alıyorsunuz? İle Forex piyasasında son üç ay içerisinde kazanç ya da kayıp durumunuz?’ soruları çapraz tablolar kullanarak analiz edilmiştir. Bu soruların bulguları;

Tablo 3

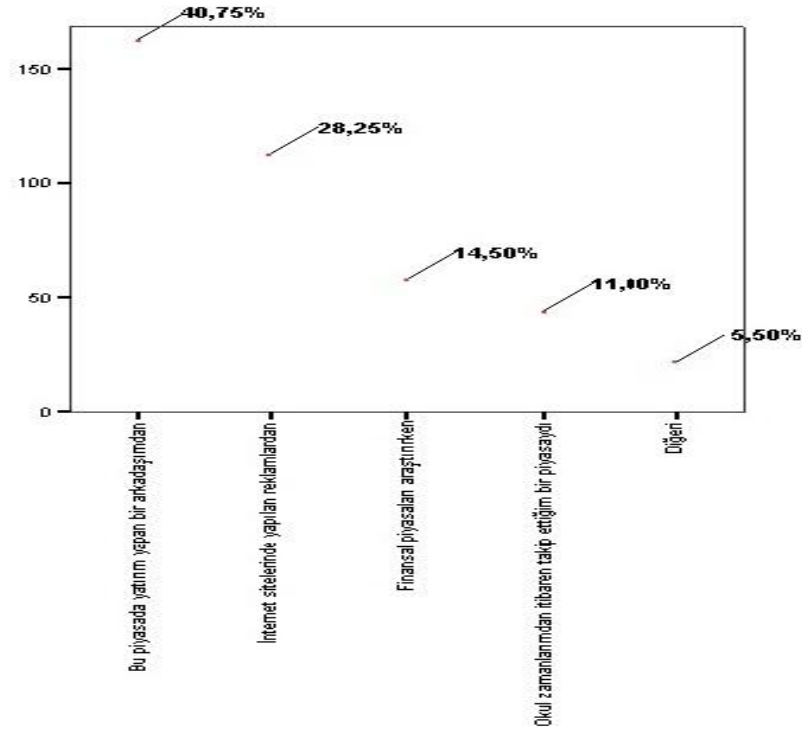
Forex Yatırımcıların Risk Alma Yüzdeleri

	Paramın %10'unu riske ediyorum	Paramın%20'sini riske ediyorum	Paramın %50'sini riske ediyorum	Paramın tamamını riske ediyorum	Total
Anaparamın %25'i kadar kazanç durumundayım	%0,05	%10,25	%5	0	%15,75
Anaparamın %10'u kadar kazanç durumundayım	%32,25	%1,5	0	%0,05	%34,25
Şuan ne kar ne zarar söz konusu	%7	%1	0	%6,5	%14,5
Anaparamın %10'u kadar zarardayım	%1	%0,05	%10	%3,75	%15,25
Anaparamın %25'i kadar zarardayım	%10	%10,25	0	0	%20,25
Toplam	%50,75	%23,5	%15	%10,75	%100

Yukarıdaki çapraz tabloya göre; parasının % 10' unu riske eden %32,25'i parasının % 10 'u kadar kazanç durumunda olduğunu belirtmiştir. Yine aynı risk oranına sahip %7'si son üçe aya göre ne kar ne zarar durumunda olduğu gözlemlenmiştir. Parasının % 20' sini riske edenlerden %1,5'u % 10 kardayken, %0,05'i % 10 zararda olduğunu belirtmiştir. Parasının tamamını riske edenlerin %0,05'i anaparasının % 10'u kadar kazanç durumunda olduğu bulgusuna varılmıştır.

Tüm bu sonuçlar değerlendirildiğinde, parasını daha yüksek oranda riske edenlerin diğerlerine göre daha fazla kazanmadığı görülmüştür.

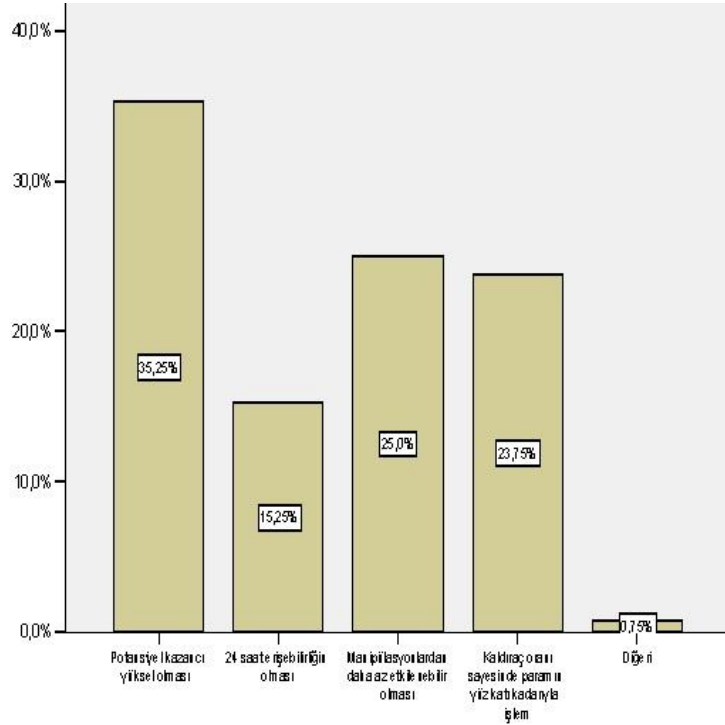
‘Forex piyasasını nereden duyduunuz?’ sorusunun bulguları aşağıdaki şekil yardımı ile açıklanmıştır.

Şekil 12. Yatırımcının forex öğrenişi

Yatırımcıların; %40.75'i forex piyasalarını, arkadaşlarından duyduklarını, %28.25'i internet sitelerinde yapılan reklamlardan, %14.50'si finansal piyasaları araştırırken, %11'nin okul zamanlarından bu yana takip ettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Bu piyasaların kullanımında, bu piyasalara ilişkin eğitimin çok az yer tuttuğunu, aksine arkadaş tavsiyelerinin ve internetten sağlanan bilgilerin daha etkili olduğu görülmüştür.

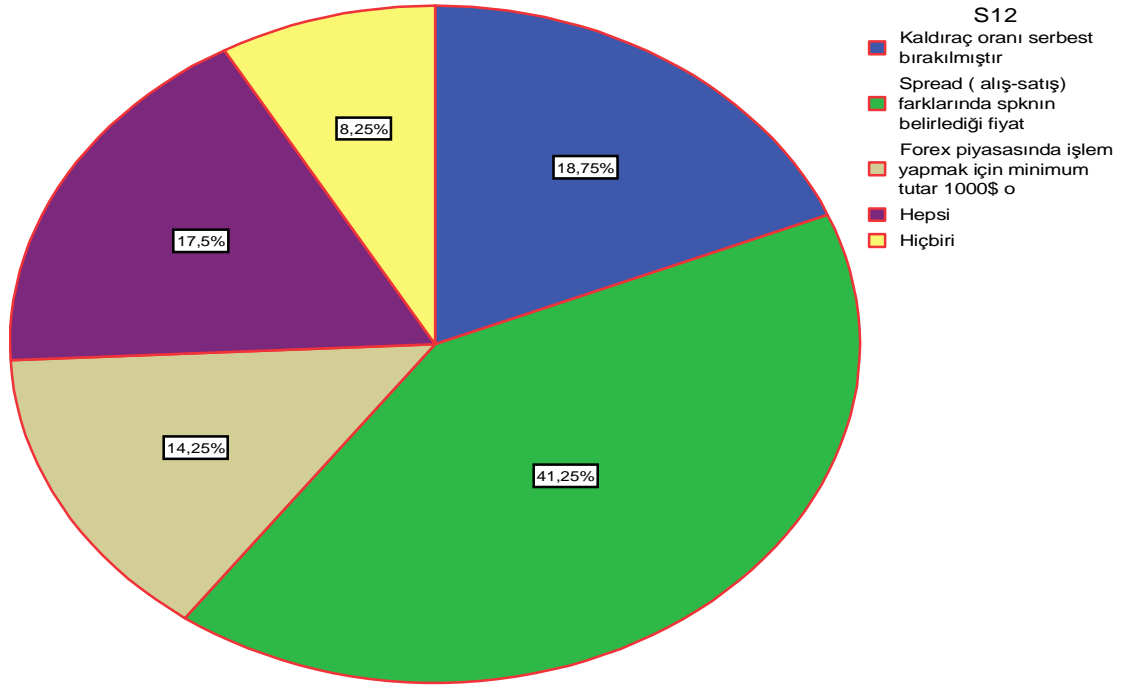
‘Forex piyasasında yatırım yapmanızın temel nedeni nedir?’ sorusunun bulguları aşağıdaki bar grafiğine yansıtılmıştır.

Şekil 13. Yatırımcının forexi tercihi

Yatırımcıların forex piyasalarını tercih nedenlerine bakıldığında; %35,25 oranı ile potansiyel kazancın yüksek oluşu, en önemli tercih nedeni olarak gösterilmiştir. Yatırımcılar bu şıkkın ardından; %25,0’lık oran ile manipülasyonlardan daha az etkilenebilir oluşunu tercih etmişlerdir. Kaldıraç oranı sayesinde paramın yüz katı kadarıyla işlem yapabilme şıkkı %23,75 oranı ile üçüncü tercih nedeni olmuştur. Yirmi dört saat erişebilirlik oluşu ise %15,25 oranı ile dördüncü sebep olarak incelenmiştir.

‘Sermaye Piyasası Kurulu’nun(SPK) düzenlemesinde forex piyasalarına ilişkin aşağıdakilerden hangisine yer verilmiştir?’ sorusunun bulguları aşağıdaki pay grafiği yardımı ile değerlendirilmiştir.

Şekil 14. Yatırımcının SPK bilgisi

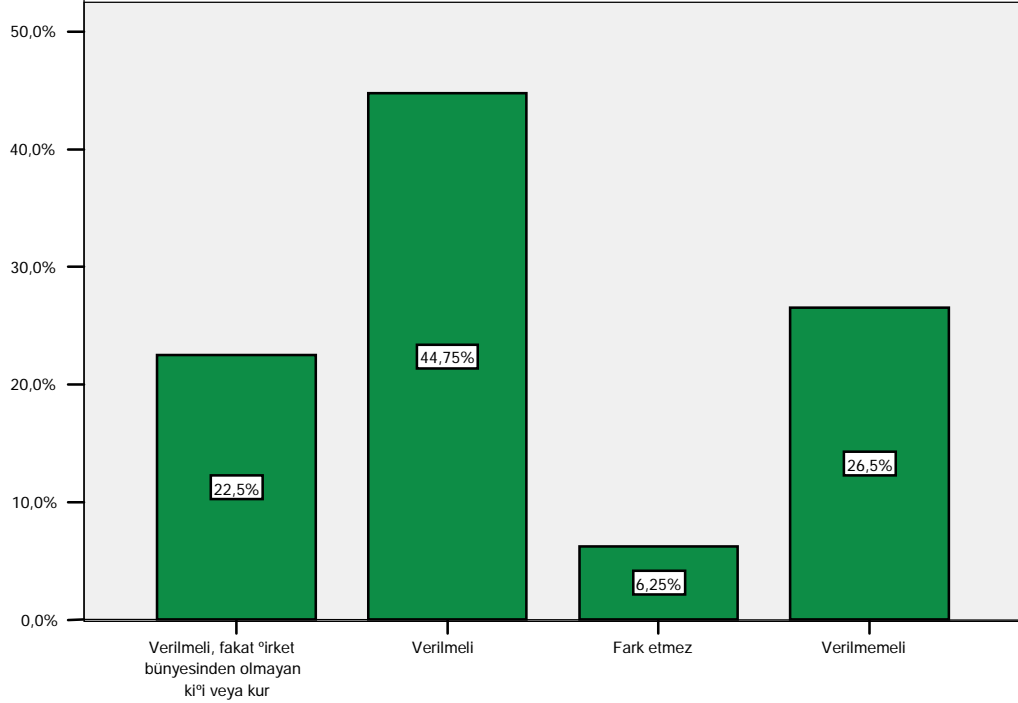
Ankete katılan yatırımcıların; % 41,25 gibi büyük bir oran spread farkında SPK’ nın belirlediği fiyatların geçerli olduğu şıkkı işaretlenmiştir. Yatırımcıların % 14,25’inin oluşturduğu dördüncü büyük dilime sahip olan şıkta; forex piyasasında işlem yapmak için minimum tutarın 1000 \$ olduğu belirtilmiştir. Bu şıkkı şöyle açıklamak doğru olacaktır:

SPK’nın mevzuatında minimum tutar olarak bir miktar belirlenmemiştir. Fakat, kaldıraç oranı yükseltildiği takdirde daha az meblağlarla forex piyasasında işlem yapmak mümkün olmaktadır.

Kaldıraç oranı serbest bırakılmıştır, şıkkı % 5 oranıyla pasta grafiğinde 3. sırayı almıştır. Kaldıraç oranı serbest bırakılmamış aksine 1:100 olarak sabitlenmiştir. Fakat yatırımcının isteği doğrultusunda ve risk bildirgesini imzalaması durumunda kaldıraç oranında değişiklik yapılabilir. Bu oranın en üst sınırı 1:400 dür.

Bu soruda elde edilen bulgulara göre forex yatırımcısının SPK’nın ilgili tebliğindeki hükümleri iyi bilmedikleri ortaya çıkmıştır.

'Alım satım sinyalleri verilmeli mi?' sorusunun bulguları aşağıdaki bar grafiğine yansıtılmıştır.

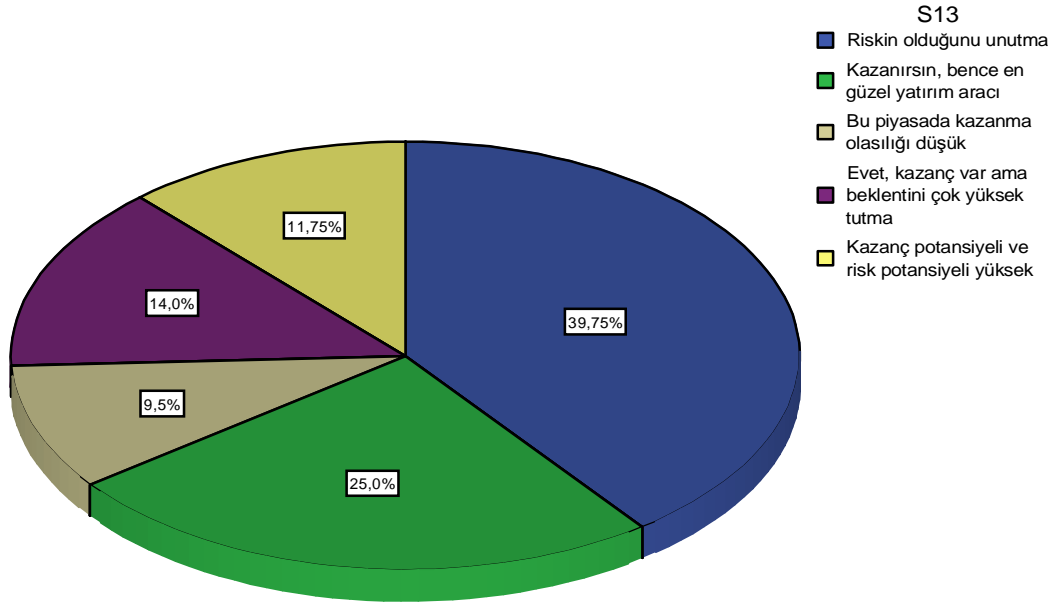

Şekil 15. Yatırımcının sinyallere bakışı

Yatırımcıların sinyallere bakışı incelendiğinde; %44,75'nin alım satım sinyalleri ile yardım beklentisine sahip olduğu söylenebilmektedir. Şirket bünyesinden olmayan, farklı kişi ve kurumlar tarafından sinyaller bekleyenlerin oranı %22,5, %26,5'i ise, sinyal verilmeli şikkını işaretlemişlerdir. Fark etmez şikkını işaretleyenlerin sayısı ise; oldukça azdır.

'Forex piyasasına girmek isteyen yatırımcılara tavsiyeniz ne olurdu?'

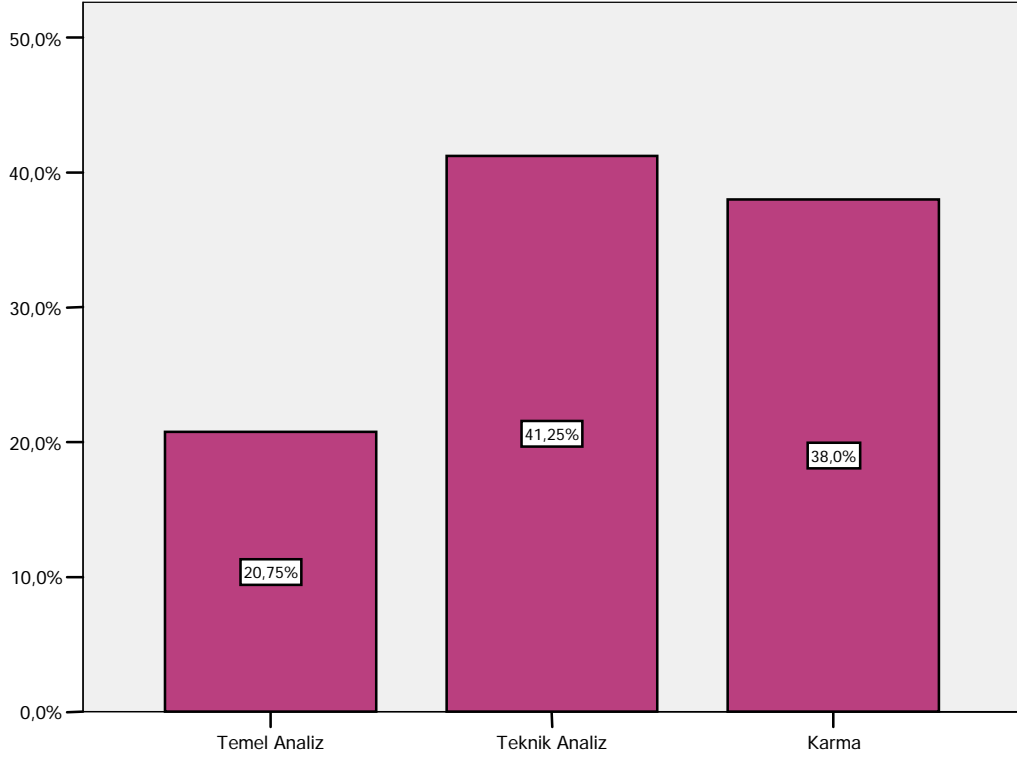
sonusunun bulguları aşağıdaki pay grafiğı yardımı ile değerlendirilmektedir.

Şekil 16. Yatırımcıların gözünde forex

Yatırımcıların verdikleri cevaplar incelendiğinde, %25'nin, kazanırsın bence en güzel yatırım aracı dediğini görülmektedir. %14'ünün, evet kazanç var ama beklentini yüksek tutma dediğı sonucuna ulaşılmıştır. %11,75'nin; bu piyasada kazanma olasılığı düşük şikkını işaretlemiştir. En çok işaretlenen şık; %39,75 ile risk olduğunu unutma şikkıdır.

‘Analizlerinizde hangi teknikten yararlanıyorsunuz?’ sorusunun bulguları aşağıdaki bar grafiğine yansıtılmıştır.

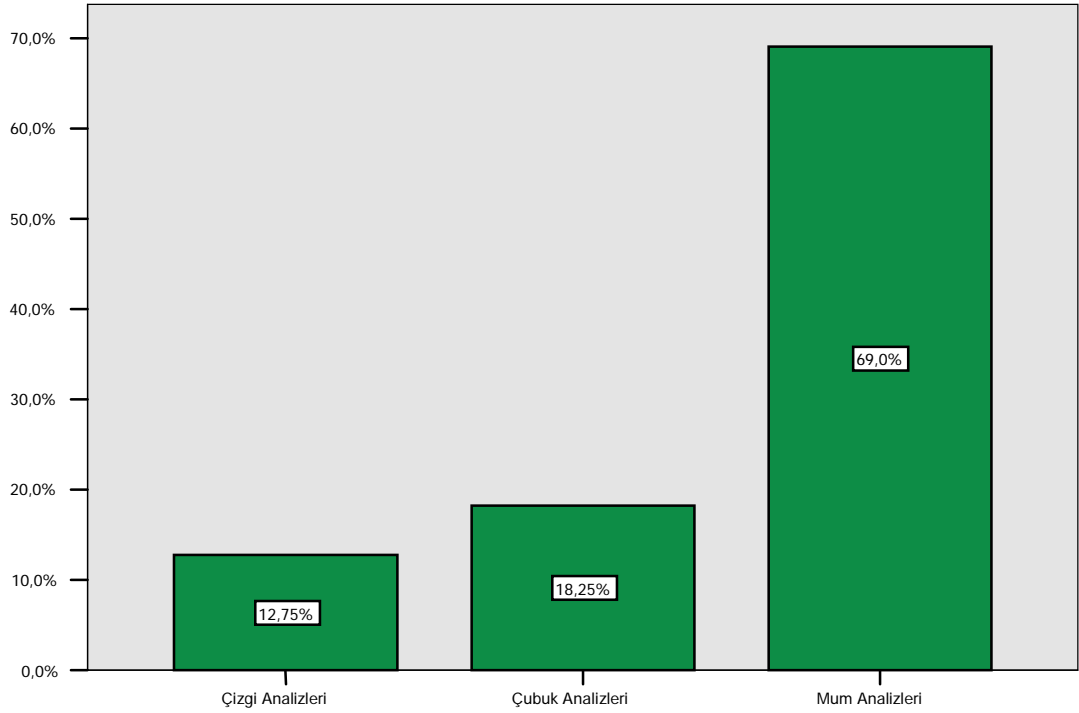

Şekil 17. Yatırımcıların kullandığı analiz

Çıkan sonuçlara göre; %38'nin karma seçeneğini seçerek; hem teknik hem temel analizi bir arada kullanarak işlem yaptıklarını belirtmişlerdir. %41,25'i sadece teknik analizi kullanırken; %20,75'i kişi ise sadece temel analizi kullandığını beyan etmişlerdir.

Peki forex piyasasında doğru işlem için uzmanlar hangi analiz türünü önermektedirler? Yapılan tüm söylemlerde, forex piyasasında işlem yapmak için her iki tür analizinde kullanılması gerektiği yönündedir. Teknik analize göre alım/satım seviyesi belirlendiğinde, doğru kararların alınması için temel analizden(makro veriler) yararlanması zorunludur. Böylece bu iki analiz yönteminin çoğu zaman bir arada kullanılması gerektiği de belirtilmektedir.

‘Aşağıdaki teknik analiz göstergelerini yararlanma derecesine göre sıralayınız.’ sorusunun bulguları aşağıdaki bar grafiği ile açıklanmıştır.

Şekil 18. Yatırımcının kullandığı grafik

Yukarıdaki çubuk grafiğinde, yüzdesele olarak sonuçlar görülmektedir. % 69 gibi çok büyük bir oranla mum analizlerini kullanmaktadır. % 18,25’i çubuk analizlerini işaretlerken, % 12,75’i çizgi analizlerini tercih etmektedir.

Mum grafiğinin yüksek oranda tercih edilmesinde kullanılmasının oldukça kolay oluşu bir etken olmaktadır. Ayrıca mum grafiğinin tarihsel geçmişi, diğerlerine göre çok daha eskiye dayandığı için bu piyasalarda daha fazla yer etmiştir.

‘Ne kadar süredir forex piyasasında işlem yapıyorsunuz? ve Yatırım yapmadan önce şirket araştırması yaptınız mı?’ sorularının bulguları çapraz tablolardan yararlanılarak değerlendirilmiştir.

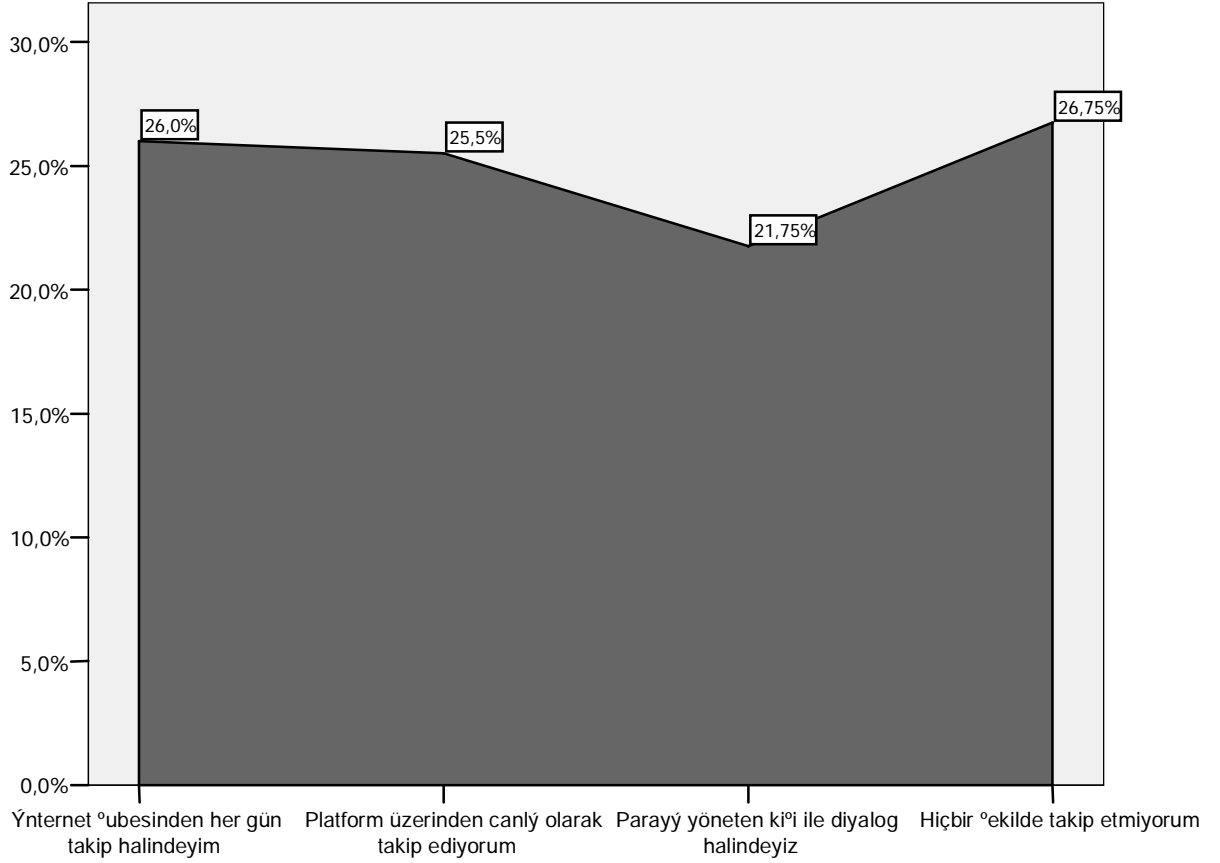
Tablo 4

Forex Piyasalarında Yatırım Yapma Süresi Ve Şirket Araştırmaları Yapılıp Yapılmadığı

	S10					Total
	Çok detaylı bir araştırma yaptım.	Yüzeysel bir araştırma yaptım.	Arkadaşlarımdan duydum.	Araştırma yapmadım.	Diğer(Belirtiniz)	
S8						
5 yıl ve üzerinde	0 ,0% ,0%	2 1,9% ,5%	51 42,5% 12,8%	1 2,6% ,3%	0 ,0% ,0%	54 13,5% 13,5%
1-5 yıl arasında	122 93,8% 30,5%	1 1,0% ,3%	3 2,5% ,8%	0 ,0% ,0%	0 ,0% ,0%	126 31,5% 31,5%
3-12 ay arasında	1 ,8% ,3%	28 27,2% 7,0%	37 30,8% 9,3%	1 2,6% ,3%	2 25,0% ,5%	69 17,3% 17,3%
1-3 ay arasında	4 3,1% 1,0%	69 67,0% 17,3%	24 20,0% 6,0%	5 12,8% 1,3%	6 75,0% 1,5%	108 27,0% 27,0%
Bir aydan az	3 2,3% ,8%	3 2,9% ,8%	5 4,2% 1,3%	32 82,1% 8,0%	0 ,0% ,0%	43 10,8% 10,8%
Total	130 100,0% 32,5%	103 100,0% 25,8%	120 100,0% 30,0%	39 100,0% 9,8%	8 100,0% 2,0%	400 100,0% 100,0%

Yukarıdaki tabloya göre; yüzeysel araştırma yapanların %17,25’i, 1 – 3 ay arasında forex piyasasında işlem yaptığı, arkadaşlarından duyup piyasaya girenlerin %6’sı yine aynı süre kadar bu piyasada olduğu görülmüştür. Çok detaylı bir araştırma yapmayan kişilerden, %0,25’i 3-12 ay aralığında işlem yaparken, hiç araştırma yapmayan %8lik kısım ise bir aydan az bir süredir forex piyasasında olduğu bulgusuna varılmıştır. Kısacası; iki soruyu değişken olarak varsaydığımızda, iki değişken arasında bir bağlantı olmadığı sonucuna varılabilmektedir. Şirket araştırması yapmadan bu piyasada uzun süredir işlem yapıyor olmakla, şirket araştırması yapıp bu piyasada işlem yapmak arasında hiçbir fark yoktur.

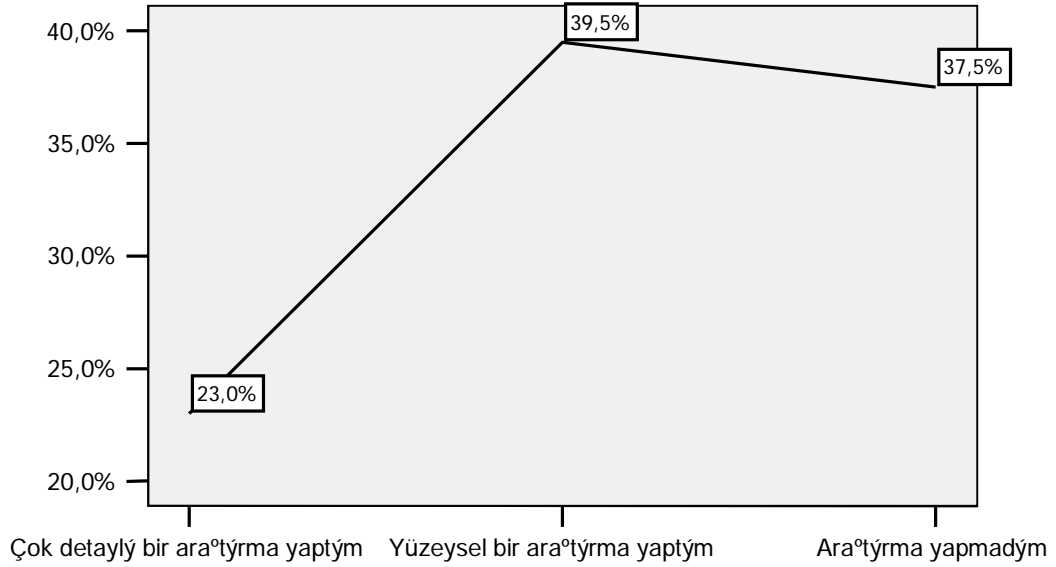
‘Paranızın takibini nasıl sağlıyorsunuz?’ sorusunun bulguları aşağıdaki tablo yardımıyla açıklanmıştır.

Şekil 19. Yatırımcıların sermayelerini takibi

Yatırımcıların genelde, hiçbir şekilde para takibini yapmadıkları grafiğe bakılarak da açıkça görülmektedir. % 21,75 oranında yatırımcı; parayı yöneten kişi ile diyalog halinde cevabını verirken, %26 oranında internet şubesi üzerinden her gün takip halindeyim şikkını işaretlemiştir. Oysa ki, anlık değişimlerin dahi kaldıraçlı işlemlerde yüksek tutarlar da kar/zarar ortaya çıkardığı bu piyasalarda, işlem yapanların/yaptıranların piyasayı yakından izlemeleri bir zorunluluktur.

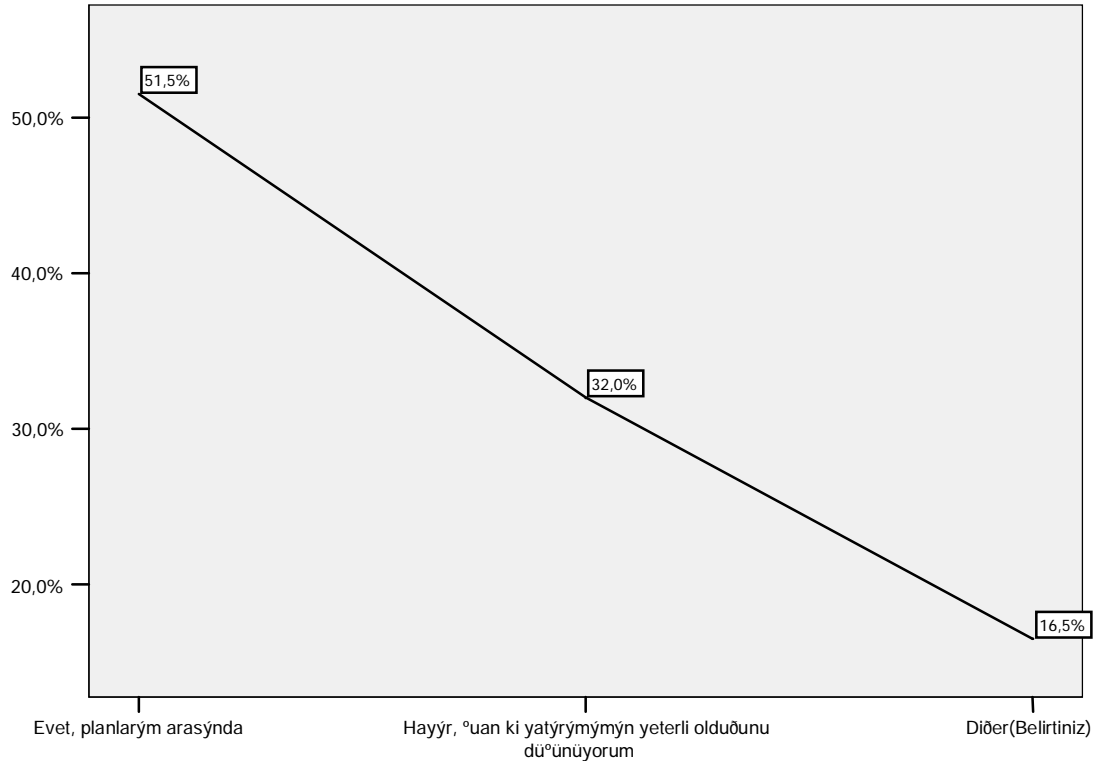
‘Sermaye Piyasası Kurulu’nun hazırlamış olduğu mevzuatı araştırdınız mı?’ sorusunun bulguları aşağıdaki Şekil yardımıyla analiz edilmiştir.

Şekil 20.SPK mevzuatı hakkında bilgi düzeyi

Yukarıdaki sonuçlara göre; yüzeysel araştırma yapanlar %39,5, çok detaylı araştırma yapanlar % 23 ve araştırma yapmayanlar % 37,5 orana sahiptir. Yatırımcıların daha çok yüzeysel araştırma yaptıkları görülmüştür. Oysa, dört bölümden oluşan SPK tebliğinde forex Şirketlerinin sahip olması gereken özellikler, kaldıraç oranları, teminat oranları, spread farkları gibi uygulamaları bilmeleri gerekmektedir.

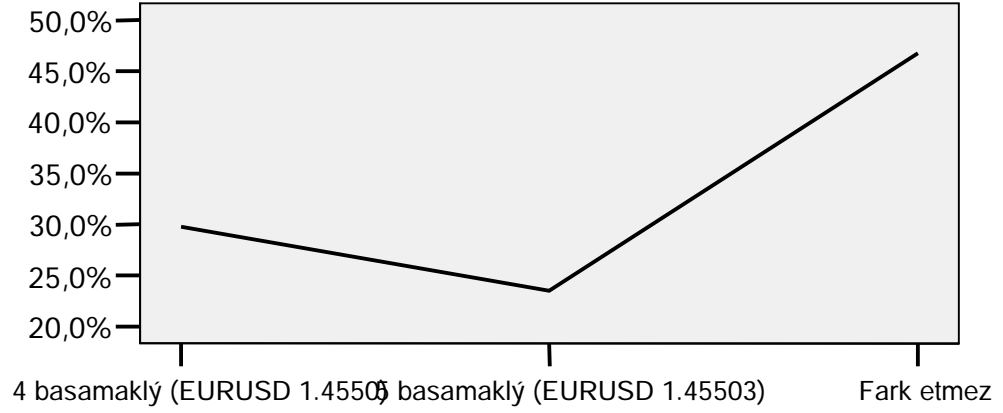
‘Yatırımlarınızı zaman içerisinde arttırmayı düşünür müsünüz?’ sorusunun bulguları aşağıdaki tablo yardımıyla açıklanmıştır.

Şekil 21. Yatırımcıların yatırımlarını artırma arzusu

%32'si şu anki yatırımının yeterli olduğunu düşünürken, %51,5'i planlarının arasında forex piyasasındaki yatırımına para eklemeyi düşünmektedir. %16,5'i ise, farklı beyanlarda bulunmuştur. Forex piyasasının ilgili SPK tebliği ile yasallaşması sonucunda, bir piyasadaki denetim ve gözetim eksikliğinin giderilmesi sayesinde oluşan güven ortamının daha fazla yatırımcıyı bu piyasaya çekmesi beklenmektedir.

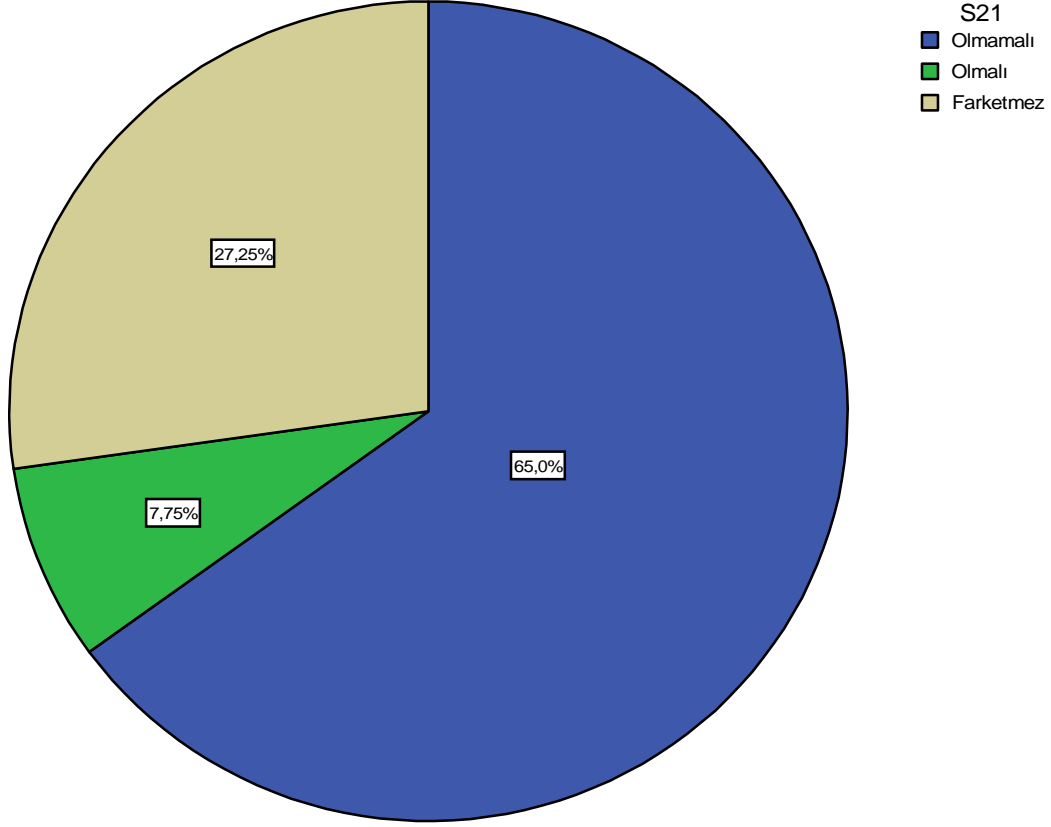
‘Fiyatlardaki basamak sayısı kaç olmalı?’ sorusunun bulguları aşağıdaki şekil yardımıyla analiz edilmiştir.

Şekil 22.Platform tercihi

Ankete cevap verenlerin %49'u fiyatlardaki basamak sayısının 4 basamaklı yada 5 basamaklı olmasının fark etmeyeceğini belirtmişlerdir. Genel olarak grafikte; 4 basamaklı seçeneği yatırımcıların %28i, 5 basamaklı seçeneğinin ise %23ü tarafından işaretlendiği gözlemlenmiştir. Mevcut uygulamaya göre basamak sayısı 4'tür.

‘Gecelik taşıma maliyeti (Swap) olmalı mı?’ sorusunun bulguları aşağıdaki pay grafiği yardımı ile değerlendirilmiştir.

Şekil 23. Yatırımcıların swap beklentisi

Gün içerisinde kapatılmayan işlemlerin ertesi güne sarkıtılması durumunda swap adı altında alınan meblağın, forex piyasasında işlem yapan yatırımcılara ek bir maliyet yüklemektedir. Nitekim bu düşünceleri, yukarıdaki grafikten de açıkça görülebilmektedir. % 66 oranında swap olmamalı, %27,25 oranında fark etmez, %7,75 oranında ise olmalı seçeneği işaretlenmiştir.

‘Maksimum kaldıraç oranı kaç olmalı? Ve Hesap açabilmek için minimum teminat miktarı ne olmalı?’ soruları aşağıdaki çapraz tablolar kullanılarak analiz edilmiştir.

Tablo 5

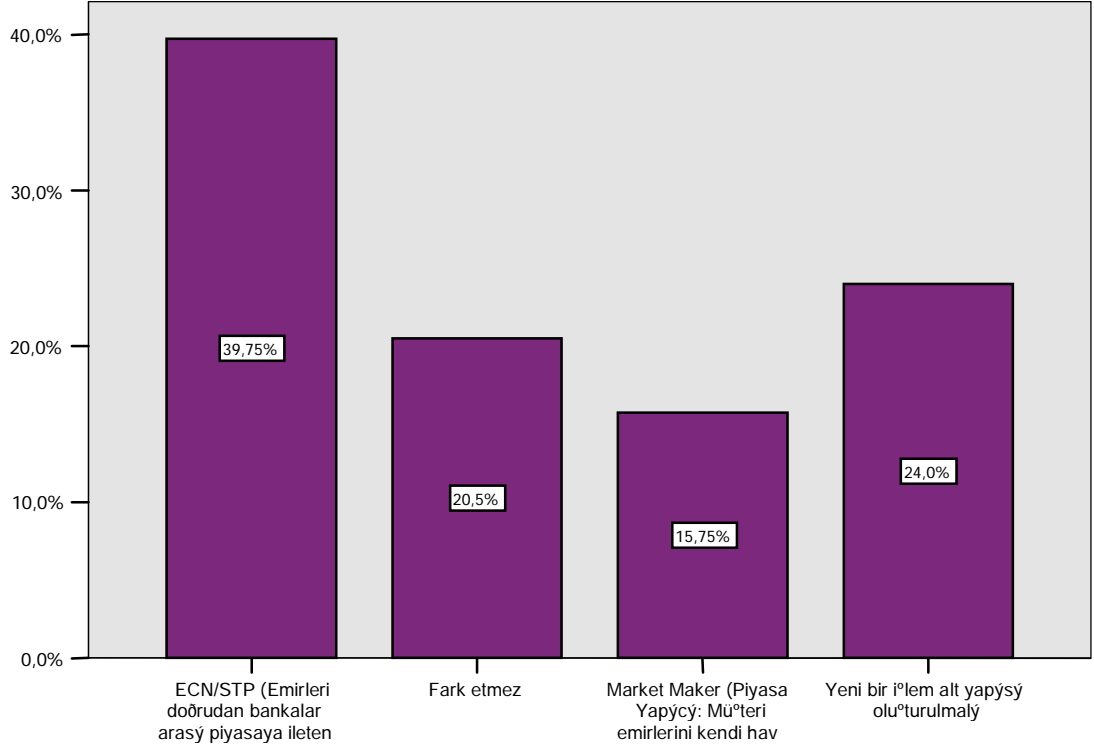
Yatırım Miktarına Göre Kaldıraç Oranı

		S19					Total
		500	400	200	100	50	
S20	100\$	2	1	1	109	3	116
		4,7%	1,4%	3,4%	62,3%	3,6%	29,0%
		,5%	,3%	,3%	27,3%	,8%	29,0%
	500\$	2	5	7	43	76	133
		4,7%	7,2%	24,1%	24,6%	90,5%	33,3%
		,5%	1,3%	1,8%	10,8%	19,0%	33,3%
	1.000\$	0	51	0	21	4	76
		,0%	73,9%	,0%	12,0%	4,8%	19,0%
		,0%	12,8%	,0%	5,3%	1,0%	19,0%
	5.000\$	39	11	1	2	1	54
		90,7%	15,9%	3,4%	1,1%	1,2%	13,5%
		9,8%	2,8%	,3%	,5%	,3%	13,5%
	10.000\$	0	1	20	0	0	21
		,0%	1,4%	69,0%	,0%	,0%	5,3%
		,0%	,3%	5,0%	,0%	,0%	5,3%
Toplam		43	69	29	175	84	400
		100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%	100,0%
		10,8%	17,3%	7,3%	43,8%	21,0%	100,0%

Hesap açabilmek için minimum 500\$ olması gerektiğini düşünen %33,25'ten %1,75'i maksimum kaldıraç oranının 1:200 olması gerektiğini ifade ederken, %0,05'i kaldıraç oranının 1:500 olması gerektiğini düşünmektedir. Yine aynı şekilde; minimum teminat miktarının 1000\$ olması gerektiği düşünenlerin %12,75'i kaldıraç oranının 1:400 olması gerektiğini belirtmiştir.

Hesap açabilmek için minimum teminat miktarının 500\$ olması gerektiğini, katılımcıların %33,25'i düşünürken, %5,25'i 10.000\$ olması gerektiğini belirtmiştir. Kaldıraç oranının maksimum 1:100 olması gerektiğini %43,75 belirtirken, %10,75'i 1:500 demiştir.

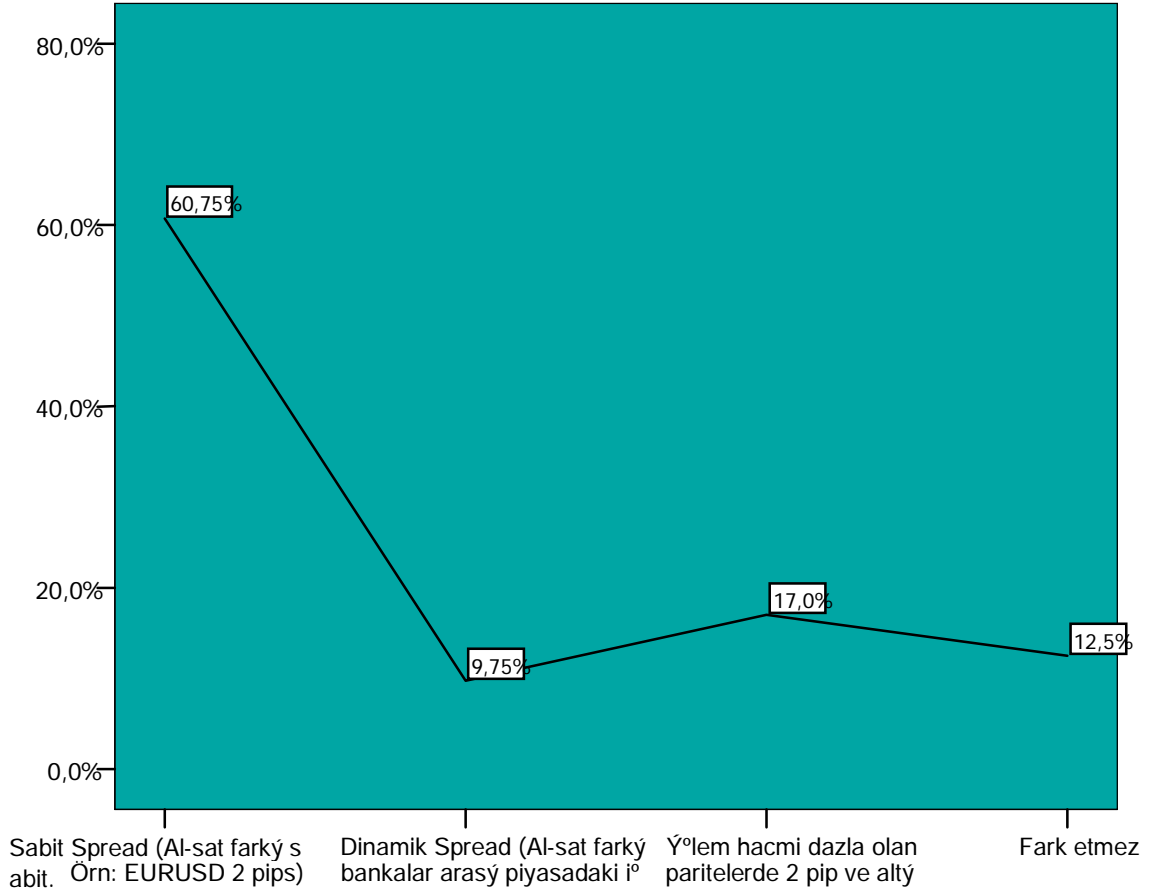
“ İşlem alt yapısı nasıl olmalıdır? ” sorusunun bulguları aşağıdaki bar grafiğiyle açıklanmıştır.

Şekil 24. Yatırımcının işlem alt yapısı tercihi

Yüzdesel olarak bakıldığında; %39,75 oranı ilk şıkka aittir. Yani yatırımcılar büyük oranda emirleri doğrudan bankalar arası piyasaya ileten bir işlem alt yapısını tercih etmektedirler. %20,5 oranında fark etmez şıkki tercih edilmiştir. En az işaretlenen şık ise, %15,75 oranında piyasa yapıcı: müşteri emirlerini kendi havuzunda tutandır.

‘Spread tipi nasıl olmalıdır?’ sorusunun bulguları aşağıdaki tablo yardımı ile analiz edilmiştir.

Şekil 25. Yatırımcının spread tercihi

%60,75’i sabit spread şikkını işaretlerken, %9,75’i dinamik spread olması gerektiğini, %17’si, işlem hacmi daha fazla olan paritelerde 2 pip ve altı şikkını işaretleyerek yukarıdaki çizgi grafiğini oluşturmuştur. Grafikten de anlaşılacağı üzere, forex piyasasında işlem yapan yatırımcıların çoğu sabit spread ile işlem yapmanın gerekliliğini söylemişlerdir.

Bu son bölümde, tüm soruları analiz ederek genel bir yargıya ulaşmaya çalışılmıştır. Yatırımcıların forex piyasasında olmaktan memnun olduğu gözlemlenmiştir. Riskli bir yatırım aracı olduğunu, beklentilerini çok yüksek tutmamaları gerektiğini ama kazançlı bir piyasa olduğunu da potansiyel yeni yatırımcılara tavsiye niteliğinde belirtilmiştir. En önemlisi de SPK’nın yeni mevzuatına dair olan bilgisizliği görülmüştür.

YEDİNCİ BÖLÜM

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmada; finans piyasaları arasında; en çok işlem yapılan, para birimlerinin değerinin ölçüldüğü, forex piyasası ele alınmıştır. Forex piyasasının önemi; yapılan işlem hacminden kaynaklandığı kadar, ülke para birimlerinin değerlerinin ölçümünün yapılmasından da kaynaklanmaktadır.

Türkiye’de; Sermaye Piyasası Kurulu’nun, 2011 yılında yasal düzenleme getirmiş olduğu forex piyasası, dünya üzerinde 1977 yılından itibaren varlığını sürdürmektedir. Çalışmanın temel amaçlarından biri de, Türkiye’de yeni bir yatırım aracı olarak değerlendirme imkanı bulunan Forex piyasasını tanıtmak ve bu piyasa hakkında bir kaynak oluşturmaktır.

Forex piyasasının; bir yıl içerisinde, Türkiye’de en çok işlem yapılan piyasa olduğu düşünüldüğünde, piyasanın cazibesi ve önemini anlamak mümkün olmaktadır. Çalışmanın son kısmında da, yatırımcıların forex piyasalarını tercih sebeplerini ve piyasa hakkında düşünceleri anlayabilmek adına bir anket çalışması yapılmıştır.

Anket çalışmasının ardından, piyasada var olan yatırımcıların, SPK mevzuatına bakış açılarını ve işlem yaparken dikkate aldıkları hususları gözlemlemeye çalışılmıştır. Anket sonuçlarının değerlendirilmesi ise son bölümde, soruları ve verilen cevapların karşılaştırılması ile yapılmıştır.

Anket çalışması; finansal ürünlerde yatırım yapan yatırımcıların, piyasa algıları ve piyasa beklentilerini yakalamaya çalışılması açısından oldukça önem arz etmektedir. Yatırımcılara yapılan anket sonucunda, Türk yatırımcısının aslında, piyasalar da bilinçsizce işlem yaptığı yargısına ulaşılmıştır. Hiçbir eğitim almadan girilen bu piyasa da, bir forex firmasını tercih etmelerinde en önemli neden olarak gösterdikleri SPK mevzuatı hakkında oldukça bilgisiz oldukları gözlemlenmiştir. Türkiye’de forex işlemli yapan yatırımcıların %20’sinin kaybettiğini düşünürülürse, anket sonuçları çok da şaşırtıcı olmamaktadır.

SPK’nın resmi internet sitesinde, yatırımcılara yönelik araştırma raporlarına, yatırım yaparken dikkat etmeleri gereken hususlara ilişkin hazırladığı kaynakları baz aldığımızda, bilinçli ve bilinçsiz yatırımcıların arasında oluşan uçurum gözler önüne serilmektedir. Bu açıdan, anket çalışması hem yatırımcıları tanıma, hem de

yatırımcıların bilinçsiz yaklaşımlara dikkat çekme açısından oldukça önemli hale gelmiştir.

Anket çalışmasında; forex piyasasının Türkiye’de yeni olmasına karşın azımsanmayacak bir yüzdeye sahip olduğu gözlemlenmiştir. Potansiyel kazancın, diğer yatırım araçlarına nazaran yüksek olması, bu piyasaya yatırım yapmanın en önemli nedenlerinden bir olduğunu anket çalışmalarına dayanarak söyleyebiliriz. Bu piyasanın Türkiye’de yeni bir piyasa olması nedeniyle ve yatırımcıların daha önce yaşadığı kötü deneyimler göz önüne alındığında forex lisanslı olup denetlenen firmaları tercih etmeleri de tesadüf değildir. Bu piyasanın köklü bir geçmişi olmadığından, yatırımcıların forex piyasasını arkadaşlarından duyup yatırım yapmış oldukları görülmüştür. Yatırımcıların alım satım sinyallerine yardım beklentisi olduğu yine diğer bulgular arasında gözlemlenmektedir. Yatırımcıların işlem yaparken hem temel hem teknik analizi kullandıkları görülmüştür. Mum grafikleri yardımıyla analiz yaptıkları da bir başka bulgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Forex piyasası volatilitenin son derece yüksek olduğu ve kaldıraç etkisi ile riskin maksimuma ulaştığı bir piyasadır. Forex piyasalarında veya kaldıraçlı herhangi bir piyasada, yatırımları değerlendirmeden önce, bu piyasaları uzun süre takip etmek ve yatırımcı olarak kendilerini test etmeleri gerekmektedir. Yatırım yapılırken unutulmaması gereken en önemli hususlardan biri de; karın yüksek olmasına karşın riskin de yüksek olduğudur.

1977 yılından bu yana, büyüyerek devam eden forex piyasaları, cazip yönleri açısından Türk yatırımcıların da ilgisini çekmiştir. Forex piyasasının; bir yıl içerisinde, Türkiye’de en çok işlem yapılan piyasa olması, piyasanın cazibesi ve önemini anlamak açısından mümkündür. Yatırımcılar, risk kavramına ve risk algılarına ilişkin değerlendirmede bulunmadan, fon yönetimine başlamamaları tavsiye edilmektedir.

KAYNAKÇA

- Acaraslan Mügehan (1995). *Para Piyasasında Banka Dışı Mali Kesimde Finansal Farklılaşma*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Akdiş Muhammet (2000). *Global Finansal Sistem Finansal Krizler ve Türkiye*, İstanbul, Beta Yayınları
- Alptürk Nevzat(1969). *Bankaların Merkez Bankası İle İlişkileri*, Ankara, Türkiye Bankalar Birliği
- Antonov Alexander (2011), *Yayınlanmamış Eğitim Notları*
- Archer Michael Duane (2006), *Getting Started in Forex Tradin Strategies*, John Wiley & Sons Inc., New Jersey
- Arıöz Cenk(1999). *Euro'ya Geçiş Sürecinde Türkiye'deki Finansal Ürünler Analizi*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Appel, Gerald; Hirschler, W. Frederick (1990) , *Stock Market Trading Systems*, Traders Press, New York
- Aslan Sinan (1999). *Altın ve Altına Dayalı İşlemler Muhasebesi*, İstanbul Altın Borsası Yayınları No:3, İstanbul
- Béatrice Du Boys ve Diğerleri(2002). *Main Economic Indicators*, OECD Publication, Netherlands
- Bollinger on Bollinger Bands(2001), New York
- Çağırman Haluk(1999). *Finans Piyasalarında Bermuda Şeytan Üçgeni*, Siyasal Kitabevi, Ankara
- Derebeyoğlu İbrahim Sencan(1998). *Avrupa Para Birliği ve Euro'nun Etkileri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, İstanbul
- Dinler Zeynel (1977), *İktisada Giriş*, Ekin Kitabevi Yayınları, Bursa
- Doğukanlı Hatice, Serpil Canbaş(2012). *Finansal Pazarlar*, Karahan Kitabevi 5. baskı, Adana
- Doğukanlı Hatice(2012), *Uluslararası Finans*, Karahan Kitabevi 3. Baskı, Adana
- Eğilmez Mahfi(1996). *IMF Dünya Bankası ve Türkiye*, Finans Dünyası Yayınları, İstanbul
- Ergin Feridun(1969), *Para Siyaseti*, İÜİF Yayınları, İstanbul

- Eroğlu Nadir(2005), *CWN Bağımsızlık Ölçütlerinin TCMB'ye Uygulanması*, Doğuş Üniversitesi dergisi, cilt 6, sayı 1,İstanbul
- Gül Fırat(2011), *Yayınlanmamış Eğitim Notları*
- Fidan Erol Meral(2005).*Altın ve Kuyumculuk Sektörü ve Kuyumculuk İşlemleri Muhasebesi*, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Sakarya
- Forex-az Forex Eğitim Kitabı
- James Harold(1996).*International Monetary Cooperation, Since Bretton Woods*,Oxford University Press,Newyork
- James Harold(1996).*International Monetary Cooperation, Since Bretton Woods*, IMF and Oxford University Press, New York
- Kaufman Perry(1987).*Commodity Trading Systems and Methods*,Wiley Press, Newyork
- Karabulut Kerem(2011).*Özal Dönemi Türkiye'nin Ekonomi-Politiği* ,Atatürk Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi,Erzurum
- Karluk Rıdvan(2009), *Uluslararası Ekonomi*, Beta Yayınları, İstanbul
- Karluk Rıdvan(2009).*Uluslararası Kuruluşlar 4. Baskı*, Beta yayınları, İstanbul
- Karluk Rıdvan(1998).*Avrupa Para Birliği,Euro ve Geleceği*, Anadolu Üniversitesi İİBF Dergisi,cilt:14,sayı1-2,Eskişehir
- Kızıllıhisar Mehmet Uğur(1993).*Merkez Bankacılığı ve Ekonomi Üzerine Etkileri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi,İstanbul
- Koca Osman Kadri(2012) , *Yayınlanmamış Forex Eğitim Kitabı*, s.63, İstanbul
- Melvin Michael(1985).*International Money and Finance*, Harper&Row Publishers, New York
- Meydan Mutlu(2008), *Forex Piyasası*,Elma Yayınları 3. Baskı,Ankara
- Murphy john j(1987).*Technical Analysis of the Futures Market*,Institute of Financa, Newyork
- Murphy John J(1987). *Technical Analysis Of The Financial Markets*,Institute of Financa, Newyork
- Özbilen Şevki(2004).*Euro'ya Geçişin AB Ülkelerinde Ortaya Çıkardığı Sonuçlar*,Active Finans, İstanbul
- Özdeşer Hüseyin(2000).*Avrupa Para Birliği, Euro ve Türkiye Ekonomisine Olası Etkileri*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi,İstanbul
- Rime Dagfinn(2003), *New Electronic Trading Systems in ForeignExchange Markets*, Elsevier Science

- Roubini N.(2009).”*The Risk of a Double-Dip Recession is Rising*”,Financial Times
- Rosenstreich Peter(2005), *Forex Revolution*, Prentice Hall, New Jersey
- Toprak Metin(2001), *Türkiye'nin Ekonomi-Politiği ve Mali Krizler*, Yeni Türkiye Yayıncılık
- Turan Gül Günveren(1980).*Uluslararası Para Sistemi Dünyü ve Bugünü*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası(2002).*Küreselleşmenin Türkiye Ekonomisine Etkileri*, Ankara
- Uzunoğlu Sadi(2000), *Para ve Döviz Piyasaları*,Literatür Yayıncılık,İstanbul
- Watson D.S.(1953).*Modern Economics*,Harcourt Brace & Co., Newyork
- Zafir Ceren Zeynep(2004).*Türkiye'nin Uluslararası Para Ve SermayePiyasalarından Borçlanmasının Ekonomik Etkileri*,Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi,İstanbul
- Zaman Murat(2006).*Finansal Araçların Alım Satımında Kararında Teknik Analiz ve Mum Grafikleri*,Marmara Üniversitesi Bankacılık Ve Sigortacılık Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi,İstanbul
- <http://www.aliucar.net/24kasim.pdf>(Erişim Tarihi:22.10.2011)
- <http://www.anlikborsa.com/para-piyasalari.html>(Erişim Tarihi:25.10.2011)
- <http://www.bilgeforex.com> (Erişim Tarihi:19.05.2012)
- <http://www.bilgiportal.com> (Erişim Tarihi:07.07.2012).
- <http://www.borsadanhisse.com> (Erişim Tarihi:05.06.2012)
- <http://www.borsahocam.com>(ErişimTarihi: 18.10.2012)
- http://www.darphane.gov.tr/tr/content.php?parent_id=179&content_id=179
(Erişim Tarihi:07.05.2012)
- <http://www.econturk.org/mb3.pdf>(Erişim Tarihi: 14.10.2011)
- <http://www.forexislemleri.com>(Erişim Tarihi: 08.08.2012)
- <http://www.forexspostr.com.tr> (Erişim Tarihi:27.02.2012)
- <http://www.forexvob.com>(Erişim Tarihi: 23.05.2012)
- <http://www.galerigold.com> (Erişim Tarihi:01.02.2011)
- <http://www.hedefonline.com>(Erişim Tarihi:05.02.2011)
- <http://www.kredikartimagdurlari.com> (Erişim Tarihi:16.10.2012)
- <http://www.uludagsozluk.com> (Erişim Tarihi:09.05.2012)
- <http://www.uzmanforex.com> (Erişim Tarihi:06.05.2012)

<http://www.vobtr.com/forex/forex-temel-analiz-nedir/>(Erişim Tarihi:21.03.2011)

<http://ekonomisayfasi.blogspot.com> Erişim Tarihi:07.10.2012

<http://forexclubtr.blogcu.com/forex-piyasasinin-isleyisi-ve-ozellikleri/5468823>(Erişim Tarihi:17.10.2011)

<http://forex-indicators.net/rsi>(Erişim Tarihi:19.01.2012)

<http://www.ntvmsnbc.com/id/24932334/> (Erişim Tarihi:15.02.2012)

<http://forex-avrupa.blogspot.com/2009/11/forex-piyasa-yapclar-ile-ilgli-hersey.html>(Erişim Tarihi:05.05.2012)

<http://www.forexrealm.com/technical-analysis/technicalindicators/alligator.html>
(Erişim Tarihi:21.01.2012)

http://www.forex-turkce.com/analiz_indikatorler.htm(Erişim Tarihi:15.02.2012)

http://www.hedefonline.com/History_of_forex.aspx(Erişim Tarihi:23.10.2011)

<http://www.galerigold.com/page.asp?id=37>(Erişim Tarihi:03.05.2012)

http://www.imkb.gov.tr/Libraries/imkbdergi/IMKB_Dergisi_Turkce05.sflb.ashx(Erişim Tarihi:12.01.2012)

<http://www.studyforex.com/momentum.html>(Erişim Tarihi:13.02.2012)

<http://www.forexfactory.com/showthread.php?t=194210> (Erişim Tarihi:05.04.2012)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Merkez_bankas%C4%B1 (Erişim Tarihi:10.09.2012)

EK 1: ANKET

İstanbul'da Faaliyette Bulunan Forex Şirketlerinde Yatırım Yapanların Forex Piyasasına Yönelik Algılamalarının Değerlendirilmesi Anketi:

1)Aşağıdaki yatırım araçlarından hangilerine yatırım yapıyorsunuz?(Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- Banka mevduatı
- Emlak sektörü
- IMKB(İstanbul Menkul Kıymetler Borsası)
- VOB(Vadeli Opsiyon Borsası)
- Forex
- Diğer(Belirtiniz).....

2)Forex piyasasını nereden duydunuz?

- A- Bu piyasada yatırım yapan bir arkadaşımın,
- B- İnternet sitelerinde yapılan reklamlardan,
- C- Finansal piyasaları araştırırken,
- D- Okul zamanlarımdan itibaren takip ettiğim bir piyasaydı.
- E- Diğer(Belirtiniz).....

3) Forex piyasasında yatırım yapmanın temel nedir?(Birden fazla şık işaretleyebilirsiniz)

- A- Potansiyel kazancı yüksek olması,
- B- 24 saat erişebilirliğin olması,
- C- Manipülasyonlardan daha az etkilenebilir olması,
- D- Kaldıraç oranı sayesinde paramın yüz katı kadarıyla işlem yapıyor olabilmem.
- E- Diğer(Belirtiniz).....

4)Analizlerinizde hangi teknikten yararlanıyorsunuz?

- A- Temel Analiz
- B-Teknik Analiz
- C-Karma

E-Diğer(Belirtiniz)

5) Aşağıdaki teknik analiz göstergelerini yararlanma derecesine göre sıralayınız.

- ()Çizgi Analizleri
- ()Çubuk Analizleri
- ()Mum Analizleri

6)Forex piyasasında ne kadar riski göze alıyorsunuz?

- A- Paramın % 10'unu kaybetme riskini göze alıyorum.
- B- Paramın% 20'sini kaybetme riskini göze alıyorum.
- C- Paramın % 50'sini kaybetme riskini göze alıyorum.
- D- Paramın tamamını kaybetme riskini göze alıyorum.
- E- Diğer(Belirtiniz).....

7) Paranızın takibini nasıl sağlıyorsunuz?

- A- İnternet şubesinde her gün takip ediyorum.
- B- Platform üzerinden canlı olarak takip ediyorum.
- C- Parayı yöneten kişi ile diyalog halindeyim.
- D- Hiçbir şekilde takip etmiyorum.
- E- Diğer(Belirtiniz).....

8)Ne kadar süredir forex piyasasında işlem yapıyorsunuz?

- A- Bir aydan az
- B- 1-3 ay arası
- C- 3.1-6 ay arası
- D- 6.1 ay-12 ay arası
- E- 1 yıldan fazla

9) Forex piyasasında son üç ay içerisinde kazanç ya da kayıp durumunuz?

- A- Anaparamın % 25'i kadar kazanç durumundayım.
- B- Anaparamın % 10'u kadar kazanç durumundayım.
- C- Şuan ne kar ne zarar söz konusu.
- D- Anaparamın % 10'u kadar zarardayım.

E- Anaparamın %25'i kadar zarardayım.

10) Yatırım yapmadan önce şirket araştırması yaptınız mı?

- A- Çok detaylı bir araştırma yaptım.
- B- Yüzeysel bir araştırma yaptım.
- C- Arkadaşımdan duydum.
- D- Araştırma yapmadım.
- E- Diğer(Belirtiniz).....

11) Sermaye Piyasası Kurulu'nun hazırlamış olduğu mevzuatı araştırdınız mı?

- A- Çok detaylı bir araştırma yaptım.
- B- Yüzeysel bir araştırma yaptım.
- C- Araştırma yapmadım.

12)Sermaye Piyasası Kurulu'nun(SPK) düzenlemesinde forex piyasalarına ilişkin aşağıdakilerden hangisine yer verilmiştir?

- A- Kaldıraç oranı serbest bırakılmıştır.
- B- Spread (alış-satış) farklarında SPK'nın belirlediği fiyatlar geçerlidir.
- C- Forex piyasasında işlem yapmak için minimum tutar 1000\$ olarak belirlenmiştir.
- D- Hepsi
- E- Hiçbiri

13) Forex piyasasına girmek isteyen yatırımcılara tavsiyeniz ne olurdu?

- A- Riskin olduğunu unutma.
- B- Kazanırsın, bence en güzel yatırım aracı.
- C- Bu piyasada kazanma olasılığı görüldüğünden daha düşük.
- D- Evet kazanç var ama beklentini çok yüksek tutma.
- E- Hem kazanç potansiyeli hem de risk potansiyeli yüksek.

14) Yatırımlarınızı zaman içerisinde arttırmayı düşünür müsünüz?

- A- Evet, planlarım arasında,
- B- Hayır, şuan ki yatırımımın yeterli olduğunu düşünüyorum.

C- Diğer(Belirtiniz).....

15)Sizce bir Forex firmasında olması gereken özellikleri önem derecesine göre sıralayınız? (En önemli olan 1,daha az önemli olan 2, orta derece 3, az önemsiz 4,tamamen önemsiz 5)

- ()Forex lisansı olup denetlenen bir firma olması.
- ()Platformunun çok hızlı çalışması, anında alım-satım yapılması.
- ()Para yatırma ve çekmelerin hızlı ve masrafsız olması (Türk Bankalarıyla Çalışma).
- ()Eğitimler ve sinyaller ile piyasa analisti desteği olması.
- ()5 gün 24 saat Türkçe destek vermesi.

16)İşlem altyapısı nasıl olmalıdır?

- A- ECN/STP (Emirleri doğrudan bankalar arası piyasaya ileten)
- B- Market Maker (Piyasa Yapıcı: Müşteri emirlerini kendi havuzunda tutan)
- C- Yeni bir işlem alt yapısı oluşturulmalı.
- D- Farketmez.

17)Spread tipi nasıl olmalıdır?

- A- Sabit Spread (Al-sat farkı sabit. Örn: EURUSD 2 pips)
- B- Dinamik Spread (Al-sat farkı bankalar arası piyasadaki işlem hacmine bağlı olarak değişmesi. Günün büyük çoğunluğunda 2'nin altında olan EURUSD spreadi, nadiren bu rakamın üstüne çıkabiliyor)
- C- İşlem hacmi fazla olan paritelerde 2 pip ve altı
- D- Fark etmez.

18)Fiyatlardaki basamak sayısı kaç olmalı?

- A- 4 basamaklı (EURUSD 1.4550)
- B- 5 basamaklı (EURUSD 1.45503)
- C- Fark etmez.

19)Maksimum kaldıraç oranı kaç olmalı?

- A- 500
- B- 400

C- 200

D- 100

E- 50

20)Hesap açabilmek için minimum teminat miktarı ne olmalı?

A- 10.000\$

B- 5.000\$

C- 1.000\$

D- 500\$

E- 100

21)Gecelik taşıma maliyeti (Swap) olmalı mı?

A- Olmamalı.

B- Olmalı.

C- Farketmez.

22)Alım satım sinyalleri verilmeli mi?

A- Verilmeli, fakat şirket bünyesinden olmayan kişi veya kurumlar tarafından

B- Verilmeli

C- Verilmemeli

D- Farketmez.

23)Bu piyasaların işleyişine ve sorunlarına ilişkin lütfen eklediklerinizi yazınız.....

EK2:SPK MEVZUATI**BİRİNCİ BÖLÜM****Amaç, Kapsam, Dayanak, Tanımlar**

MADDE 1-(1) Bu Tebliğin amacı, 6111 sayılı Kanun'la değişik 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin birinci fıkrasının (g) bendi uyarınca, döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların ticari amaçla kaldıraçlı alım satımı, alım satımına aracılık ve bu işlemlerin gerçekleştirilmesine yönelik hizmetlere ilişkin esasları düzenlemektir.

MADDE 2-

(1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak;

- a) Müşterilerden gelen emirlerin doğrudan kabul edilmesi ve/veya gerçekleştirilmesi,
- b) Müşterilerden gelen emirlerin temsilci sıfatıyla kabul edilmesi ve bu emirlerin gerçekleştirilmek üzere başka kuruluşlara yönlendirilmesi,
- c) Başka bir kuruluşun kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak sunduğu hizmetlerin yatırımcılara tanıtımı, sözleşme akdedilmesine aracı olunması veya sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi, bu Tebliğ hükümlerine tabi olur.

(2) Aşağıda belirtilen iş ve işlemler bu Tebliğ kapsamında değildir:

- a) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine konu edilebilecek varlıkların fiziki alım satımı ve borsalarda ve borsalar dışında gerçekleştirilen her türlü vadeli işlem ve opsiyon sözleşmeleri ile türev araç işlemleri,
- b) Bankalararası piyasada yapılan işlemler ile bankalar tarafından aracı kurumlara likidite sağlanması amacıyla yapılan işlemler.

Dayanak

MADDE 3-

(1) Bu Tebliğ, 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununun 30 uncu maddesinin (g) bendine dayanılarak hazırlanmıştır.

Tanımlar:

MADDE 4-

(1) Bu Tebliğde geçen;

Kanun: 28/7/1981 tarihli ve 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanununu,

Kurul: Sermaye Piyasası Kurulunu, Yetkili Kuruluş : Kaldıraçlı alım satım faaliyetinde bulunmak üzere Kurulca yetkilendirilmiş aracı kurum ve vadeli işlemler aracılık şirketlerini,

Kaldıraç oranı : İşlem yapmak için yatırılan teminat tutarı karşılığında alınabilecek pozisyon tutarını gösteren oranı,

Kaldıraçlı alım satım işlemi :

Yatırılan teminat tutarı karşılığında, her türlü döviz, mal, kıymetli maden ve Kurulca belirlenecek diğer varlıkların kaldıraçlı olarak elektronik ortamda alım satımı işlemlerini, ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM**Faaliyet Esasları**

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin faaliyet şartları

MADDE 5-

(1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde sayılan faaliyetler, Kuruldan yetki belgesi almak kaydıyla münhasıran aracı kurumlar tarafından gerçekleştirilir.

(2) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında piyasa yapıcılığı faaliyetinde bulunacak aracı kurumların; a) Alım satım aracılığı ve türev araçların alım satımına aracılık yetki belgesine sahip olmaları, b) Kurulun Seri: V, No:

34 sayılı Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğinin 7 nci maddesi uyarınca bu faaliyetler için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları, c) Bünyelerinde kaldıraçlı alım satım işlemlerinin denetim ve kontrolünden sorumlu olmak üzere 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun ve Kurulun lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca türev araçlar lisans belgesine sahip kaldıraçlı alım satım işlemleri ihtisas personelinin bağlı olduğu ve finans piyasalarında en az 3 yıllık deneyime sahip bir birim yöneticisinin istihdam edilmiş olması, ç) Bünyelerinde 4 yıllık lisans eğitimi veren kurumlardan mezun, Kurulun lisanslamaya ilişkin düzenlemeleri uyarınca türev araçlar müşteri temsilcisi lisans belgesine sahip yeterli sayıda müşteri temsilcisi ile türev araçlar muhasebe ve operasyon lisans belgesine sahip, en az lise mezunu muhasebe ve operasyon sorumlusunun istihdam ediliyor olması, d) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinin yürütülmesi için yeterli mekân ve teknik donanımın sağlanmış, hizmet birimlerinin ve iç kontrol sisteminin kurulmuş, faaliyetin yürütülmesi için personelin buna uygun görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlenmiş, muhasebe kayıt, bilgi ve belge sistemi ile düzenli iş akışı ve haberleşmeyi sağlayacak organizasyonun sağlanmış, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin risk ölçüm mekanizmasının oluşturulmuş, anlık olarak fiyatlardaki değişimleri dikkate alarak müşteri bazında oluşan riskleri kontrol edebilecek, gerekli teminatları hesaplayabilecek, ortaya çıkan risklere karşı müşterilerin uyarılmasını sağlayacak bilgi işlem altyapısının oluşturulmuş olması, gereklidir.

(3) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların; a) Kurulun Seri: V, No: 34 sayılı Aracı Kurumların Sermayelerine ve Sermaye Yeterliliğine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğinin 7 nci maddesi uyarınca bu faaliyet için öngörülen asgari özsermaye yükümlülüğünü yerine getirmiş olmaları, b) Bu maddenin birinci fıkrasının (c) bendinde yer verilen nitelikleri haiz bir birim yöneticisi ile (ç) bendinde sayılan şartları taşıyan en az bir adet müşteri temsilcisi ile muhasebe ve operasyon sorumlusu istihdam etmesi, c) Faaliyetin yürütülmesi için yeterli mekân, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış, hizmet biriminin oluşturulmuş ve personelin görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlendiği iç kontrol sisteminin kurulmuş ve anlık olarak fiyatlardaki değişimleri dikkate alarak müşteri bazında oluşan riskleri kontrol edebilecek, gerekli teminatları hesaplayabilecek, ortaya çıkan risklere karşı müşterilerin uyarılmasını sağlayacak bilgi işlem altyapısının oluşturulmuş olması,zorunludur.

4) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunacak kuruluşların ise bünyelerinde bu Tebliğin 5 inci maddesinin ikinci fıkrasının (ç) bendinde sayılan şartları taşıyan en az bir adet müşteri temsilcisi bulundurması ve faaliyetin yürütülmesi için yeterli mekân, teknik donanım ve organizasyonun sağlanmış, hizmet biriminin oluşturulmuş ve personelin görev tanımları ile yetki ve sorumluluklarının belirlendiği iç kontrol sisteminin kurulmuş olması gereklidir.

5) Kurul, gerekli görmesi halinde kaldıraçlı alım satım işlemleri faaliyetinde bulunacak kurumların bilgi işlem altyapısının bağımsız bir veya daha fazla kuruluş tarafından denetlenmesini talep edebilir.

MADDE 6-

(1) Bu Tebliğ kapsamındaki işlemlerde müşterilere uygulanacak kaldıraç oranı 100:1'i geçemez. Kurul gerekli gördüğü hallerde bu oranı değiştirme ve varlık bazında kaldıraç oranı belirleme yetkisini haizdir.

(2) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine başlamadan önce, uygulanacak kaldıraç oranı birinci fıkrada yer alan oranı geçmemek kaydıyla aracı kurumlarla müşteriler arasında serbestçe belirlenir. Söz konusu oranın daha sonra değiştirilebilmesi için tarafların yazılı onayı gereklidir.

(3) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde yalnızca % 100'üne kadar nakit olarak Türk Lirası ve konvertibl döviz teminat olarak kabul edilir.

(4) Teminat oranının hesaplanması, teminat takibi ve teminat tamamlama yükümlülüğü ile pozisyonların otomatik kapanmasına ilişkin esaslar ve teminat olarak yatırılan nakdin başka bir para birimine çevrilmesinde esas alınacak kurlar çerçeve sözleşmede belirlenir.

(5) Teminatlar rehnedilemez, kullanım amaçları dışında tasarruf edilemez, üçüncü kişilere devredilemez.

(6) Teminatların saklanması ile ilgili esaslar Kurulca belirlenir.

Müşteri tanıma kuralı

MADDE 7-

(1) Yetkili kuruluşlar, 5549 sayılı Suç Gelirlerinin Aklanmasının Önlenmesi Hakkında Kanun ve ilgili mevzuat hükümleri uyarınca hesap açmadan önce müşterilerinin kimlik bilgilerini tespit ederler.

(2) Müşterek hesaplarda kimlik tespiti her bir hak sahibi için ayrı ayrı yapılır.

(3) Müşteri hesabına, müşteri dışında sadece müşteri tarafından noter marifetiyle düzenlenmiş vekaletname ile yetkilendirilmiş kişiler tarafından işlem yapılabilir. Vekilin kimlik bilgilerinin birinci fıkra çerçevesinde tespiti zorunludur.

(4) Yetkili kuruluşlar ayrıca müşterilerinin risk ve getiri tercihleri, yatırım amaçları ve mali durumları hakkında yeterli bilgiye sahip olmak amacıyla standart formları geliştirmek, bu formlarda yer alan bilgileri güncelleştirmek ve formları saklamak zorundadırlar. Müşterilere bu bilgilerin risk tercihlerinin ölçülmesi amacıyla istendiğinin bildirilmesi, müşterinin bilgi vermekten kaçınması halinde sorumluluğun kendisine ait olacağı konusunda uyarılması ve bilgi vermek istemediğine ilişkin yazılı beyanın alınarak müşterinin çerçeve sözleşmeleriyle birlikte saklanması gereklidir.

Çerçeve sözleşmelere ilişkin esaslar

MADDE 8-

(1) Aracı kurumlar, bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi kapsamında kaldıraçlı alım satım işlemlerine başlamadan önce, müşterileriyle yazılı bir sözleşme yapmak zorundadır. Bu sözleşmede yer verilmesi gereken asgari unsurlar Kurulca belirlenir. Bu sözleşme, aracı kurumla müşterisi arasındaki ilişkiyi genel olarak düzenleyen, başlangıçta bir kez akdedilen ve münferit işlemlerin esasını oluşturan bir çerçeve anlaşmasıdır.

(2) Çerçeve sözleşmeler müteselsil sıra numaralı ve en az iki nüsha olarak düzenlenir ve bir örneği müşterilere verilir

(3) Sözleşmeye taraf olan müşterinin ya da müşterilerin, devir, birleşme, veraset, müşterek hesaplara yeni hak sahiplerinin dahil olması ya da mevcutlardan bazılarının ayrılması gibi nedenlerle değişmesi halinde sözleşmenin yenilenmesi zorunludur.

(4) Çerçeve sözleşmelerde sermaye piyasası mevzuatına aykırı hükümler ile müşterilerin haklarını ciddi şekilde zedeleyici ve aracı kurumlar lehine tek taraflı olağanüstü haklar sağlayan hükümlere ve emirlerin ispatının müşteriye yüklenmesine ilişkin hükümlere yer verilemez. Sözleşmelerde hüküm bulunmayan hallerde genel hükümler uygulanır.

(5) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların ise müşterileriyle verilecek hizmetlerin niteliğine göre karşılıklı olarak tarafların hak ve yükümlülüklerini içeren bir sözleşme akdetmeleri zorunludur. Bu bent kapsamında, yurt içinde yerleşik bir kuruluşun ve/veya ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak faaliyette bulunacak kuruluşların müşterileri ile akdedecekleri çerçeve sözleşmelerde yer alacak asgari unsurlar Kurulca belirlenir.

Faaliyetlerin sürdürülmesine ilişkin diğer esaslar

MADDE 9-

(1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyetlerde bulunacak aracı kurumların;

a) Seri:V, No:68 sayılı Aracı Kurumlarda Uygulanacak İç Denetim Sistemine İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğin 10 ve 11 inci maddelerine uygun olarak, kaldıraçlı alım satım işlemleri faaliyetine ilişkin tüm politika ve prosedürlerini yazılı hale dönüştürmeleri,

b) Kullanacakları bilgi işlem altyapısının; (i) Gerçekleşmeyen, iptal edilen ve değiştirilen emirler de dahil olmak üzere, gerçekleştirilen tüm işlemlere ilişkin tarih, zaman, miktar, fiyat ve diğer tüm unsurların ve hesap hareketlerinin anlık olarak kaydedilmesine,

(ii) Müşterilerin teminatlarını, alacak ve borçlarını, açık pozisyonlarını ve kar zarar

durumlarını anlık olarak takip etmelerine ve gerekli risk kontrollerini yapmalarına, (iii) Tüm emirleri alınış zamanına göre sıralanmasına, imkan verecek nitelikte olması, c) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde kullanılacak bilgi işlem altyapısının kapasite ve güvenliği konusunda periyodik kontrolleri yapmaları, herhangi bir sistematik hatada verilerin güvenliğinin ve işlemlerin devamının sağlanması için işlemlerin yapıldığı kurulu alandan farklı bir yerde verilerin depolandığı sunucuların yer aldığı bir sistemin kurulması ve verilerin burada yedeklenmesi, platforma gelebilecek tehditleri minimum düzeye indirecek tedbirlerin alınması,

ç) Elektronik işlem platformunun müşteri rızası olmaksızın üçüncü kişilerce kullanımını engellemeye yönelik gerekli güvenlik tedbirlerinin alınması,

d) Elektronik işlem platformu ile müşteri arasındaki veri iletişiminin yetkisiz kişilerce dinlenmesi veya kesilmesi ile verilerin değiştirilmesinin engellenmesi için gerekli bilgi güvenliği tedbirlerinin alınması,

e) Müşteri alacaklarının, müşteri talebi üzerine, aracı kurum tarafından en geç 2 iş günü içinde tam ve nakden ödenmesi, şarttır.

Emir iptali

MADDE 10-

(1) Gerçekleşmiş müşteri emirleri aracı kurumlarca iptal edilemez veya değiştirilemez. Ancak;

a) İtiraz üzerine müşteri lehine bir iyileştirme yapılması amacıyla,

b) İşlem platformunda meydana gelen teknik bir sorun nedeniyle ortaya çıkan müşteri mağduriyetinin giderilmesi amacıyla,

c) Müşteri emrinin alınması sonrasında, aracı kurumun söz konusu emre ilişkin olarak başka bir kuruluş nezdinde korunma amaçlı olarak almış olduğu pozisyonun karşı tarafça iptal edilmesi veya fiyatının değiştirilmesi durumunda, emir iptali veya fiyat değişikliği yapılabilir.

(2) Aracı kurum, birinci fıkranın (b) bendi kapsamında bir işlem tesis etmek isterse, teknik sorundan olumsuz olarak etkilenmiş olan tüm müşteriler için söz konusu uygulama gerçekleştirilir. Birinci fıkranın (c) bendi kapsamında bir emir iptali veya fiyat değişikliği gerçekleştirilmesi halinde ise, ilgili müşterilere gerekçesi ile birlikte en seri iletişim aracıyla bildirim yapılır.

(3) Bekleyen emirlerin hangi koşullar altında iptal edilebileceğine veya fiyatlarının değiştirilebileceğine ve müşteri hesaplarının hangi koşullarda işleme kapatılabileceğine ilişkin hususlar çerçeve sözleşmede belirlenir.

Kaldıraçlı alım satım işlemleri birim yöneticisinin görevleri

MADDE 11-

(1) Doğrudan genel müdüre ya da genel müdür yardımcısına bağlı olarak çalışacak olan kaldıraçlı alım satım işlemleri birim yöneticisi; a) Günlük olarak tüm kaldıraçlı alım satım işlemlerinden kaynaklanan riskleri takip etmekle ve söz konusu risklere, risklerin olası sonuçlarına ve alınması gereken önlemlere ilişkin olarak her gün genel müdüre ya da genel müdür yardımcısına, aylık olarak da yönetim kuruluna yazılı rapor sunmakla, b) Aracı kurumların mali durumunu zayıflatacak veya olağandışı sonuçlar doğuracak herhangi bir durumun varlığının tespit edilmesi halinde hazırlayacağı raporu en kısa zamanda yönetim kuruluna sunmakla, c) Tebliğin 9 uncu maddesinin c bendinde yer alan hususların yerine getirildiğini teyit etmekle, ç) Bu Tebliğin 19 uncu maddesinin son fıkrası uyarınca aracı kurumlarca kamuyu aydınlatmaya yönelik olarak yapılacak bildirimlerin doğruluğunu teyit etmekle, d) Bu Tebliğin 20 nci maddesi kapsamında yapılacak yayım, ilan, duyuru ve reklamların mevzuat hükümlerine uyumunu kontrol etmekle, yükümlüdür.

Faaliyetler sırasında uyulması gereken ilkeler

MADDE 12-

(1) Yetkili kuruluşlarca, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak; a) Müşterilere adil ve dürüst davranılması, b) Müşterileri ile aralarında ortaya çıkabilecek çıkar çatışmaları konusunda yeterli bilgilendirme ve şeffaflığın sağlanması, c) İşlemlerin gerçekleştirileceği fiyatların genel piyasa koşulları ile uyumlu olarak nesnel bir biçimde belirlenmesi,

ç) Aracı kurum tarafından başka bir kuruluşa iletilmek üzere alınan müşteri emirlerinin, aracı kurumun kendi hesabına veya ilişkili kişilerin hesabına verilen aynı fiyatlı emirlerden öncelikli olarak yerine getirilmesi, d) Yatırılan teminat tutarlarının üzerinde bir kayba uğratabilecek şekilde müşterilere işlem yaptırılmaması, e) Ortak, yönetici, ihtisas personeli ile müfettiş ve Türk Ticaret Kanunu uyarınca atanan denetçilerinin işleri

dolayısıyla yetkili kuruluş ve müşterileri hakkında öğrendikleri bilgilere ilişkin olarak sır saklama yükümlülüğüne riayet etmeleri esastır.

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik işlem aracılığına ilişkin esaslar

MADDE 13-

(1) Aracı kurumlar, Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamındaki faaliyetleri, Kurulca bu Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (a) bendinde belirtilen faaliyetlerde bulunmak üzere yetkilendirilmiş yurt içinde yerleşik bir kuruluşun ve/veya ilgili ülkenin yetkili otoritesinden faaliyet izni almış yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak yerine getirebilirler.

(2) Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (b) bendi kapsamında aracı kurumların yurtdışında yerleşik bir kuruluşun temsilcisi veya aracısı olarak yürütecekleri faaliyetler, Kurulca belirlenen piyasalarda, Kurul ve ilgili piyasalar tarafından belirlenen esaslar çerçevesinde gerçekleştirilir.

(3) Bu madde kapsamındaki faaliyetlere başlanabilmesi için Kuruldan yetki belgesi alınması zorunludur.

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik tanıtım aracılığına ilişkin esaslar

MADDE 14-

(1) Yetkili kuruluşlar, Tebliğin 2 nci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendi kapsamında, Kurulca yetkilendirilmiş yurt içinde yerleşik bir kuruluşun kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak sunduğu hizmetlerin yatırımcılara tanıtımı, sözleşme akdedilmesine aracı olunması veya sözleşme yapmak isteyen tarafların komisyon karşılığında bir araya getirilmesi faaliyetlerini yerine getirebilirler.

(2) Söz konusu faaliyete ilişkin olarak lehine faaliyet gösterilecek kuruluş ile temsilci olacak yetkili kuruluş arasında sözleşme imzalanması şarttır.

(3) Yetkili kuruluşlar tarafından bu madde kapsamındaki faaliyetlere ilişkin olarak müşterilere sözleşme ve formların imzalatılması ve müşterilerin sözleşme ve formlarda yer alan hükümlere ilişkin olarak doğru bir şekilde bilgilendirilmesi hususlarında

temsilci veya aracı olan kuruluş ile lehine faaliyet gösterilen yetkili kuruluş müteselsilen sorumludur.

(4) Hesapların açılışına ilişkin olarak temsilcisi veya aracısı olunan kuruluşa gönderilen tüm belgelerin yetkili kuruluş nezdinde birer örneğinin hıfzedilmesi ve Kurul ya da hesap sahibi müşterilerce talep edilmesi durumunda, açılan hesaplara ve bu hesaplardan gerçekleşen işlemlere ilişkin belgelerin yetkili kuruluş tarafından ibraz edilmesi zorunludur.

(5) Bu madde kapsamındaki faaliyetlere başlanabilmesi için Kuruldan yetki belgesi alınması zorunludur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerinin Belge ve Kayıt Düzeni

Emirlerin alınması ve kaydedilmesi

MADDE 15-

(1) Aracı kurumlar tarafından, bu Tebliğin 2 nci maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyet gösterilmesi durumunda, müşteri emirlerine ilişkin olarak bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan tüm bilgilerin kaydedilmesi ve Kurulca veya müşterilerce talep edildiğinde ibraz edilmesi zorunludur.

(2) İptal edilen, gerçekleştirilmeyen ve değiştirilenler de dahil olmak üzere elektronik ortamda alınan tüm emirlere ilişkin olarak tutulacak kayıtların;

a) İşleme konu varlık,

b) Emir tipi,

c) Emrin alım ya da satım emri olduğu,

ç) Emrin fiyat ve miktarı,

d) Emrin alındığı tarih ve zaman,

e) Emrin gerçekleştirildiği tarih, zaman, fiyat ve miktar,

f) Her bir emrin alındığı müşterinin hesap numarası,

g) Emrin gerçekleştirildiği anda elektronik işlem platformunda oluşan fiyat, bilgilerini içermesi zorunludur.

(3) Müşterilerden yazılı olarak veya telefon ve benzeri iletişim araçları ile emir alınması durumunda, emirlerin alındıkları anda emre ilişkin olarak bu maddenin ikinci fıkrasında yer alan bilgilerin yer aldığı bir emir formunun düzenlenmesi zorunludur. Yazılı olarak alınan emirlere ilişkin olarak düzenlenen emir formlarında müşteri imzasının bulunması zorunludur.

(4) Emir formlarında emrin alındığı tarih ile mümkün olan en küçük birimde zamanı gösteren bir ibarenin konulması şarttır.

(5) Aracı kurumlarca telefon ile alınan müşteri emirlerine ilişkin ses kayıtlarının, faks yoluyla alınan emirlere ilişkin talimatın ve gün içinde faks ile iletilen tüm emirlerin aracı kuruma ulaştığı tarih ve zaman bilgilerini içeren toplu dökümün, internet üzerinden alınan emirlerde tarih, zaman ve müşteri bazında olmak üzere emri ileten müşterilere ilişkin IP (Internet Protokol) numaraları kayıtlarının, her ne türlü olursa olsun elektronik ortamda diğer şekillerde alınan emirlerde emri veren kaynağı gösterecek şekilde gerekli elektronik log kayıtlarının, emri alan aracı kurumlarca tutulması ve elektronik ortamda tutulan verilerin gerektiğinde yazılı hale dönüştürülebilecek şekilde olması kaydıyla, kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin tüm belge ve kayıtların 5 yıl süreyle saklanması zorunludur.

(6) Saklanması gereken belge ve kayıtlardan ihtilafı olanların yukarıda belirtilen süre ile kayıtlı olmaksızın ihtilaf sonuçlanıncaya kadar muhafazası zorunludur.

Müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtlar

MADDE 16-

(1) Aracı kurumlar tarafından müşteri hesaplarına ilişkin olarak tutulacak kayıtların anlık olarak müşteri bazında;

- a) Hesaplarda gerçekleşen tüm kaldıraçlı alım satım işlemlerine,
- b) Tüm varlık giriş, çıkış ve transferlerine,
- c) Kapanan pozisyonlarda oluşan kesin kar ve zarar tutarlarına,
- ç) Açık pozisyonlara ilişkin olarak potansiyel kar ve zarar tutarlarına,
- d) Hesaplara tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergi tutarlarına,
- e) Hesapların teminat durumlarına, ilişkin bilgileri içermesi zorunludur.

(2) Aracı kurumlar, müşterilerinin elektronik işlem platformu üzerinden birinci fıkrada yer alan bilgilere erişimine imkân sağlamakla yükümlüdür.

Müşterilere yapılacak bildirimler

MADDE 17-

(1) Bu Tebliğin 2 nci maddesinin (a) ve (b) bentleri kapsamında faaliyet gösteren aracı kurumlar kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak müşterilerine günlük ve aylık bildirimlerde bulunmak zorundadır.

(2) Müşterilere yapılacak aylık bildirimlerde, ilgili dönem içerisinde;

a) Alınan tüm pozisyonlara ilişkin olarak, tarih, zaman, fiyat ve miktar,

b) Kapatılan pozisyonlara ilişkin kesin kar ve zarar tutarlarına,

c) Açık pozisyonlara ilişkin potansiyel kar ve zarar tutarlarına,

ç) Aracı kurum nezdinde tutulan nakit, menkul kıymet ve diğer varlıklara ilişkin tüm hareketlere,

d) Hesaba tahakkuk ettirilen her türlü komisyon, ücret ve vergilere,

e) Teminat durumlarına, ilişkin bilgilere anlaşılır ve açık bir biçimde yer verilmesi zorunludur.

(3) Aracı kurumlar tarafından, her işlemin yapıldığı günü izleyen iş günü içerisinde, bir önceki gün içinde alınan tüm pozisyonlara ilişkin bilgileri içerecek şekilde müşterilere bildirimde bulunulur. Bildirimin yapılma şekli aracı kurum ile müşteri arasında serbestçe belirlenebilir.

(4) Aylık bildirimlerin yazılı olarak yapılması ve bildirime ilişkin belgelerin ilgili dönemi izleyen 7 gün içerisinde müşterilerin adreslerine taahhütlü olarak gönderilmesi esastır. Ancak, anılan belgeler müşterinin yazılı talebi üzerine, müşteri tarafından beyan edilecek elektronik posta adresine aynı süre içinde elektronik ortamda gönderilebilir ya da müşterilerin bu bilgilere elektronik ortamda erişimine imkân sağlanabilir.

(5) Bildirimlerin yapıldığına ilişkin ispat yükü aracı kuruma aittir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Kamunun Aydınlatılmasına İlişkin Esaslar

Kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin risk bildirim

MADDE 18-

(1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik faaliyetleri yürüten yetkili kuruluşlar müşterileri için herhangi bir işlem gerçekleştirmeden ve sözleşme imzalamadan önce söz konusu işlemlerin risklerini belirten her türlü açıklamaları yapmak ve müşterilerine bu amaçla asgari içeriği Kurulca belirlenmiş Tebliğin ekinde yer alan Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri Risk Bildirim Formunun bir örneğini vermek ve bu formun okunup anlaşıldığına dair yazılı bir beyan almak zorundadırlar.

İnternet sitesi

MADDE 19-

(1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde bulunacak yetkili kuruluş internet sitelerinde bu işlemlere yönelik ayrı bir bölüm oluşturmak zorundadırlar. Yetkili kuruluşlar ilgili internet sayfasında, asgari olarak;

- a) Hangi tür hizmetleri sunmaya yetkili olduklarına,
- b) Varsa temsilcisi oldukları kuruluşu tanıtıcı bilgilere,
- c) Yapılan işlemlerin asgari unsur ve risklerine,
- ç) Kullandıkları işlem platformunun özelliklerini, varsa riskleri ve güvenlik tedbirleri ile platformda meydana gelebilecek risklere karşı kullanılacak alternatif iletişim yöntemlerine,
- d) Emir iletiminin ve işlemlerin gerçekleşmesinin nasıl olacağına,
- e) Kabul edilen emirlerin durumunun müşteri tarafından elektronik ortamda takibi ve müşteriye elektronik ortamda yapılacak bildirim esaslarına,
- f) Alınan kişisel verilerin saklama ve kullanım koşullarına,
- g) Bu işlemlerde “sayfada verilen bilgilerin genel nitelikte olduğuna ve müşterilerin alım satım kararlarını destekleyebilecek yeterli bilginin sayfada olmayabileceğine” ilişkin bir açıklamaya, yer vermeleri zorunludur.

(2) Aracı kurumlar, üçer aylık dönemlerin son günü itibariyle, karda ve zararda olan hesapların oransal dağılımını internet sitesi üzerinden duyurmakla yükümlüdür.

Reklam, ilan ve duyurular

MADDE 20-

(1) Kaldıraçlı alım satım işlemlerine yönelik olarak her türlü iletişim araçları ile yapılan yayın, ilan, duyuru ve reklamlarda objektif olunması esastır. Yetkili kuruluşlar, gerçek dışı, yanlış, yanıltıcı veya abartılmış bilgilere dayalı yayın, ilan duyuru ve reklamlar hazırlayamaz ve kamuoyu ile paylaşamaz.

(2) Yetkili kuruluşlar yayın, ilan, duyuru ve reklamlarında kaldıraçlı alım satım işlemlerine ilişkin olarak mutlak getiri ve/veya zarara karşı garanti taahhüdünde bulunamaz.

(3) Kaldıraçlı alım satım işlemlerinde bulunmak isteyen yatırımcılara yönelik bireysel tanıtım ve bilgilendirmelerde bu maddede yer alan esaslar geçerlidir.

KALDIRAÇLI ALIM SATIM İŞLEMLERİ RİSK BİLDİRİM FORMU

Kaldıraçlı alım satım işlemleri sonucunda kar elde edebileceğiniz gibi zarar riskiniz de bulunmaktadır. Bu nedenle işlem yapmaya karar vermeden önce, karşılaşılabileceğiniz riskleri anlamanız ve kısıtlarınızı dikkate alarak karar vermeniz gerekmektedir. Bu amaçla, Sermaye Piyasası Kurulu'nun Seri:V, No:125 "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemleri ve Bu İşlemleri Gerçekleştirebilecek Kurumlara İlişkin Esaslar Hakkında Tebliğ"inin 9 uncu maddesinde öngörüldüğü üzere "Kaldıraçlı Alım Satım İşlemlerine İlişkin Risk Bildirim Formu"nda yer alan aşağıdaki hususları anlamanız gerekmektedir.

UYARI

Kaldıraçlı alım satım işlemi hizmeti sunmak Sermaye Piyasası Kurulu'nun iznine tabidir. Bu nedenle, işlem yapmaya başlamadan önce çalışmayı düşündüğünüz kuruluşun söz konusu işlemlere ilişkin yetkisinin olup olmadığını kontrol ediniz. Kaldıraçlı alım satım işlemi yapmaya yetkili olan kuruluşları www.spk.gov.tr veya www.tspakb.org internet sitelerinden öğrenebilirsiniz.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı, Soyadı: Sidre KÜÇÜK

Doğum Yeri ve Yılı: Elazığ, 1987

Medeni Durumu: Bekar

E-mail adresi: sidre_kucuk@hotmail.com

ÖĞRENİM DURUMU

(2009-2012) Yüksek Lisans, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İşletme Anabilim Dalı, Adana

(2004-2009) Lisans, Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Adana

(2001-2004) Lise, Elazığ Özel Yavuz Selim Lisesi, Fen Bilimleri, Elazığ

YABANCI DİL

İngilizce (İyi)

Almanca (Orta)